

Zezi tuntuɓna bam
ṬṬUḤA Ṭoɓo
Zezi tuntuɓna bam Ṭuṭuɓa
Ṭoɓo kum na bri dibam kulɓ
tun mu tuntu

Luki puɓuɓu twaanu tile mu. Dayigə ɓoɓo kum mu yi «We taani dɓɓ Luki na puɓuɓu tin». Ku bri Zezi na ki te yi o ŋoɓu kulɓ luɓu baɓa ni tin. Ṭuṭuɓa Ṭoɓo kum nan bri wəənu tɓɓ na kia, Zezi na diini We soɓo tin kwaga ni tin mu. O karabiə daa ba na-o di yiə, Zezi nan wu ba tee ni di We Joro kum o na tuɓi ba tee ni tin, yi We Joro kum kuntu mu pe Zezi kəgə kum dam, si ku jagi ku yi je maama.

Luki titi dɛɛn tɔgi di Pooli o tuɓi We tituɓa yam (Ṭuṭuɓa Ṭoɓo 16:10).

Ṭoɓo kum bri ni, Pantikoti de dum ni We Joro kum tu di dam mu Zezi karabiə bam baɓa ni ku pa Zezi kəgə kum puli Zeruzalem ni (pɔɔrum 1-7).

Zezi kwərə kam laan ma jagi ka yi Zude di Samari luɓu kum maama (pɔɔrum 8-12).

Zezi tuntuɓnu Pooli di Zezi karabiə badaara laan ma vu ba yi tɓni dɓɓ na kaagi na-fara bam tin, yi ba vu ba yi tu-kamunu kulɓ yiri na yi Rom tin, ba tooɓi Zezi kwər-ywəɓə kam, yi dwi-gɛ tiinə balu maama na ki ba wu-dɓɓa di Zezi tin di na We Joro kum dam (pɔɔrum 13-28).

Zezi kəgə kum ne cam di yaara zanzan. We Joro kum nan zəni-ba, ku bri-ba ba na wó ki te,

yɪ kɔ guli-ba Zezi na yɪ wɔlɔ, dɪ o na kɪ kɔlɔ, dɪ o na ŋɔɔnɪ kɔlɔ tɪn.

Wəənu tɪlɔ maama na pɔpɔnɪ Tɪtɔŋa Tɔno kum wɔnɪ tɪn brɪ nɪ, Wɛ nɔɔna bam maŋɪ sɪ ba tɔɔlɪ Zezi Krisi kwərə kam mɔ, sɪ kɔ yɪ lɔgɔ banja je maama.

Zezi na kɪ kɔlɔ yɪ o laan joori Wɛ-sɔŋɔ tɪn

¹ A cilɔŋ Teofili, a maŋɪ a da yigə a pɔpɔnɪ tɔno a pa nmɔ. Tɔno kum kɔntɔ wɔnɪ mɔ a pɔpɔnɪ wəənu tɪlɔ maama Zezi dɛɛn na kɪ tɪn, yɪ a kwəri a pɔpɔnɪ o na yəni o brɪ nɔɔna te tɪn, kɔ na sɪŋɪ maŋa kalɔ o na puli o tɪtɔŋa yam ² sɪ kɔ vu kɔ yɪ dɛ dɪm Wɛ na kwe-o DI ja di DI sɔŋɔ tɪn. Kɔ na wɔ loori sɪ o di Wɛ-sɔŋɔ kɔntɔ tɪn, o laan ma brɪ o tɪntɔŋna balɔ o na kuri tɪn dɪ Wɛ Joro dam, yɪ o brɪ-ba ba na maŋɪ sɪ ba kɪ kɔlɔ tɪn. ³ O tɔnɪ dɪm kwaga nɪ o ma joori o ba o brɪ o tɪtɔ o nɔɔna bam tee nɪ kuni zanzan, sɪ kɔ brɪ-ba lanyɪranɪ nɪ o sɪnɪ o bi o yagɪ tɔnɪ. O dɛɛn brɪ o tɪtɔ o tɪntɔŋna bam da fiinna mɔ, yɪ o ŋɔɔnɪ Wɛ paarɪ dɪm taanɪ o brɪ-ba.

⁴ Dɛ didwɪ Zezi na wɔra o brɪ-ba kɔntɔ tɪn, o ma kaanɪ-ba o wɪ, ba yɪ zanɪ ba nuŋi Zeruzalem wɔnɪ, sɪ ba taa cəgi wɔlɔ wɔm o Ko na goni ni sɪ o ba ba te tɪn, nɪ o na maŋɪ o ta dɪ ba te tɪn.

⁵ Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Zan dɛɛn yəni o miisi nɔɔna na wɔnɪ mɔ, da finfin nan na wəli da, Wɛ wɔ miisi abam DI Joro kum wɔnɪ.»

⁶ Zezi dɪ o tɪntɔŋna bam dɛɛn na kikili daanɪ kɔntɔ tɪn, ba ma bwe-o ba wɪ: «Dɪbam Yuutu, kɔ yɪ lele kɔntɔ mɔ n lagɪ n pa dɪbam Yisɪrayɛlɪ tiinə bam joori dɪ di paarɪ na?»

⁷ Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Kɔ daɪ sɪ abam lwarɪ maŋa kalɔ Wɛ na li dɪdaani Dɪ tɪtɪ ni sɪ wəənu tɪntu kɪ tɪn. ⁸ Wɛ Joro kɔm nan wó ba abam yuu nɪ kɔ pa á jɔŋi dam dɪlɔ na nuŋi Wɛ tee nɪ tɪn. Abam laan wó ji a maana tiinə sɪ á brɪ nɔɔna amɔ cɪga kam je maama nɪ, kɔ na sɪŋɪ dɪ Zeruzalem dɪ Zude dɪ Samari tɪntɪ dɪm maama, dɪ lɔgɔ baŋa je maama nɪ.»

⁹ Zezi dɛɛn na ŋɔɔntɪ kɔntɔ dɪ ba o ti tɪn, o ma zanɪ o maa diini Wɛ-sɔŋɔ, yɪ ba zɪgɪ ba nii-o. Kunkwəənu ma ba tɪ kwəl-o kɔ pa ba daa warɪ ba na-o. ¹⁰ O na maa diini kɔntɔ tɪn, ba daa ta ma kwəni ba nii wɛyuu nɪ. Ba na zɪgɪ ba nii kɔntɔ tɪn, nɔɔna bale ma da ba ba ba zɪgɪ ba tee nɪ. Ba zɔ gwar-pwəənu mu. ¹¹ Ba ma ta dɪ ba ba wɪ: «Galile tiinə-ba, bɛɛ mu yɪ á zɪgɪ yoba á kwəni á nii wɛɛntɪ? Abam na nɛ kulɔ tɪn, kɔ yɪ Wɛ mu kwe Zezi Dɪ ja dɪ Dɪ sɔŋɔ. Wɔntɔ tɪtɪ nan ta wó joori o ba kɔntɔ doŋ, nɪ abam na nɛ-o o na maa diini te tɪn.»

¹² Zezi tɪntʊŋna bam laan ma zɪgɪ piu kɔm ba ya na wɔ kɔ yuu nɪ tɪn, ba joori ba vu Zeruzalem tɪɔ kɔm wɔ. Piu kɔm kɔntɔ yɪrɪ mu Olivi piu, yɪ kɔ batwarɪ dɪdaani tɪɔ kɔm nɪnɛɛntɪ kilomɛtrɪ dɪdɔa. ¹³ Ba ma vu ba zɔ tɪɔ kɔm ba kɛ ba vu sɔŋɔ kulɔ ba na maŋɪ ba zɔurɪ da tɪn, ba dɪ wɛyuu digə kam. Nɔɔna bam kɔntɔ yɪ Pɪyɛɛrɪ dɪ Zan dɪ Zakɪ dɪ Andre, kɔ wəli dɪ Filipi dɪ Toma, dɪdaani Batelemi dɪ Matiyu, kɔ wəli dɪ Zakɪ wɔlɔ na yɪ Alɪftɪ bu tɪn, dɪ Simɔn wɔlɔ na yɪ Zelɔtɪ nɔɔna bam wɔ nɔɔnɔ tɪn, dɪdaani Zudasɪ wɔlɔ na yɪ Zakɪ bu tɪn. ¹⁴ Maŋa maama bantɔ dɛɛn yəni ba wɔ daani dɪ wɔbɔŋ-dɪdɔwɪ mu, yɪ ba warɪ

Wε. Kaana badonnə dɪdaanɪ Zezi nu Mari dɪ Zezi nyaana dɪ tɔɔɪ ba wɔra dɪ ba.

Ba na kuri nɔɔnɔ wɔdoŋ sɪ o ləni Zudasɪ yuu nɪ te tɪn

¹⁵ Dε dɪdwi balɔ maama na yɪ ko-biə Zezi ŋwaanɪ tɪn ma kikili daanɪ jəgə dɪdwa, ba yɪ nɪ nɔɔna bi dɪ fiinle (120). Ba na wɔra kuntu tɪn, Pɪyɛɛrɪ ma zaŋɪ ba wɔnɪ o zɪɔɪ wɛɛnɪ sɪ o ŋɔɔnɪ. ¹⁶ O maa wɪ: «A ko-biə-ba, kɔ na yɪ Zudasɪ wɔlɔ na brɪ Zezi dɔna bam cwəŋə sɪ ba ja-o tɪn, Wε Joro kum dɛɛn maŋɪ kɔ pa Pɛ Davidi ŋɔɔnɪ wɔntɔ taanɪ faŋa faŋa. Kulɔ na pɔpɔnɪ kɔ tɪŋɪ Wε tɔnɔ kum wɔnɪ wɔntɔ ŋwaanɪ tɪn mɔ maŋɪ sɪ kɔ ba kɔ kɪ. ¹⁷ Zudasɪ dɛɛn tɔɔɪ o wɔ dɪbam kɔgɔ kum wɔnɪ mɔ, yɪ o tɔɔɪ o tɔŋɪ Wε tɪtɔŋa yam.»

¹⁸ Zudasɪ na kɪ te tɪn, o dɛɛn kwe sɛbu kulɔ o na jɔŋɪ o kəm-balɔɔ kum baŋa nɪ tɪn o ma yəɔɪ tɪga mɔ. O daari o tɔ tɪga nɪ o tɪ. O pugə ma bagɪ yɪ o lɔrɔ pi tɪ nunɪ. ¹⁹ Nɔɔna balɔ maama na zɔvɪ Zeruzalɛm nɪ tɪn ma nɪ kulɔ na kɪ-o tɪn, kuntu ŋwaanɪ mɔ ba bəŋɪ tɪga kam kuntu nɪ Akɪlɪdama dɪ ba tɪtɪ taanɪ. Kɔ kuri mɔ Jana tɪga.

²⁰ Pɪyɛɛrɪ ta ma ta o wɪ: «Kɔ nan pɔpɔnɪ Wε ləŋ-ŋwɪ tɔnɔ kum wɔnɪ kɔ wɪ:

<Wε wɔ pa wɔntɔ sɔŋɔ kum ba kɔ cɔɔɪ, sɪ nɔɔn-nɔɔnɔ daa yɪ daari kɔ wɔnɪ.>

Kɔ daa ta pɔpɔnɪ kɔ wɪ:

<Wε wɔ pa nɔɔnɔ wɔdoŋ ləni wɔntɔ yuu nɪ o taa tɔŋɪ o tɪtɔŋa yam.>

²¹⁻²² Kɔ nan maŋɪ sɪ nɔɔnɔ wəli dɪbam Zezi tɪntɔŋna bam wɔnɪ o ji maana tu, sɪ o taa ŋɔɔnɪ dɪ Yuutu Zezi cɪga kam dɪ o na bi o yaɔɪ tɔvɪ te

tin. Kuntv tu nan manj si o taa yi wlv dɛɛn na togi o wv dɪbam kɔgɔ kum wvni manja maama dɪ Yuutu Zezi dɛɛn na togi dɪ dɪbam o beeri tin mv, kv sɪnj manja kam Zan na miisi Zezi na wvni tin, si kv vu kv yi manja kam Zezi na yagi dɪbam te yi o di Wɛ-sɔŋɔ tin.»

²³ Pɪyɛɛri na tagi kuntv o ti tin, ba ma li nɔɔna bale. Dɪdva mv yi Zvzefv wlv ba na bə ni Basaba yi ba daa ta bə-o ni Zusitu tin. Wvdonj wvm maa yi Matiasɪ. ²⁴ Ba laan ma loori Wɛ ba wɪ: «Dɪ Yuutu, nmv manj n ye nɔɔnv maama wvbɔŋa na yi te tin. Kuntv ŋwaanɪ dɪ loori nmv tee ni si n bɪri dɪbam nɔɔna bantv bale wvni nmv na kuri wlv si o ji nmv tintvŋnv tin, ²⁵ si o taa tvŋj titvŋa yalv Zudasɪ na kwe o yagi yi o daari o vu o na manj si o vu mɛ tin.»

²⁶ Ba na loori Wɛ ba ti tin, ba ma ta jɔɔɔ si ba kuri nɔɔna bale bam kuntv wvni. Ba na tagi ba kuri wlv tin mv yi Matiasɪ. Ba laan ma pa o togi o yi Zezi tintvŋnv o wɛli ba fugə-dɪdva kam wvni.

2

Wɛ Joro kum na tu kv zəni Zezi karabiə bam te tin

¹ Dɛ dɪm Zwifə bam na yəni ba di ba candiə kalv yiri na yi Pantikoti tin ma ba ka yi. Zezi karabiə bam maama maa wv daani jəgə dɪdva.

² Sɔɔ ma da kv nuŋj wɛyuu ni nɪnɛɛni vu-dɪv na fufugi te tin. Sɔŋɔ kum ba na je kv wvni tin maama ma su dɪ sɔɔ kum kuntv. ³ Ba ma na wəənu ni min-vwɪ te, yi ti pwe pwe ti jəni ba dɪdva dɪdva yuu ni. ⁴ Wɛ Joro kum ma ba ba

maama tee ni dɪ dam, yɪ ba sɪŋɪ sɪ ba taa ŋoɔni taana dwi dwi, nɪnɛni Wɛ Joro kum na pɛ-ba dam sɪ ba ŋoɔni taani dɪɓ tɪn.

⁵ Kantu maḡa kam ni, Zwifə zanzan dɛɛn mu tu ba wu tɪɓ kum ni. Ba maa yɪ balu na kwarɪ Wɛ lanyɪrani tɪn, yɪ ba nuŋi je maama mu lɔɔ baḡa ni. ⁶ Balu na wura tɪn dɛɛn ma ni soɔ kum na ki te tɪn, yɪ kɔɔ zanzan laan ma ba ku la daani jɔgə kam ni. Ba ma ni Zezi karabiə bam na zɪɔ ba ŋoɔni taana dwi dwi. Ku ma su-ba, beŋwaani ba maama dɛɛn ni Zezi karabiə bam na ŋoɔni ba dɪɓa dɪɓa dwi taani. ⁷ Ba yɪra ma soɔri yɪ ku ki-ba yəu. Ba ma ta ba wɪ: «Nii, bantu maama yɪ Galile tiinə mu, yɪ ba zɪɔ ba ŋoɔni taana yantu doŋ. ⁸ Ku nan ki ta mu yɪ dɪbam maama ni ba na ŋoɔni dɪbam dɪɓa dɪɓa dwi taani? ⁹ Dɪbam nuŋi je dwi təri təri mu. Dɪbam badonnə nuŋi Parɪti dɪ Meedi dɪ Elam, ku wəli dɪ Mesopotami dɪ Zude dɪ Kapadɔsi, dɪdaani Pɔn dɪ Azi tɪni dɪm maama. ¹⁰ Dɪ badonnə dɪ ma nuŋi Friizi dɪ Pamfili dɪ Ezipi dɪ Liibi tɪni dɪɓ na batwarɪ dɪ Sireeni tɪn. Dɪ badonnə maa nuŋi Rom. ¹¹ Dɪbam yɪ Zwifə mu, ku wəli dɪ dwi-gɛ tiinə balu na tɔɔ cullu tɪɓ Wɛ na pɛ dɪbam Zwifə bam tɪn. Dɪbam badonnə maa nuŋi Kretɪ dɪ Arabi. Dɪ kuntu dɪ, dɪbam maama nan ta ni ba na mai dɪbam dɪɓa dɪɓa dwi taani ba ŋoɔni wo-kamunnu tɪɓ Wɛ na ki tɪn.»

¹² Nɔɔna bam na yɪ yəu yɪ ba wubɔḡa vugimi daani kuntu tɪn, ba maa bwe daani ba wɪ: «Kəm dɪntu kuri mu beɛ?» ¹³ Ba badaara laan maa jɔɔ Zezi tɪntɔḡna bam ba mwana, yɪ ba tɛ ba wɪ: «Nɔɔna bantu nyɔɔ sana mu ba su.»

Pɪyɛɛri na tɔɔli Wɛ kwɛrɛ Pantɪkoti de ni te tin

¹⁴ Pɪyɛɛri laan ma zaŋi wɛɛni dɪdaani o donnɛ fugɛ-dɪɖa kam. O ma ŋɔɔni dɪ kwɛr-dɪa o ta dɪ nɔn-kɔgɔ kɔm o wɪ: «A badonnɛ-ba, Zwifɛ-ba dɪ abam balɔ maama na zɔvri Zeruzalem ni tin, cɛgi-na sɪ a ta kɛm dɪntɔ kuri a bri abam.

¹⁵ Abam na buŋi ni nɔɔna bantɔ nyɔgi sana mu ba su tin, kɔ nan dai kɔntɔ. Kɔ daa ta yi titɪti mu, wɪa ta wɔ biɔ sɪ ba nyɔ sana. ¹⁶ Kɔ nan yi kɔlɔ Wɛ nijonɔnu Zɔwɛli dɛɛn na ŋɔɔni kɔ taani tin mu. ¹⁷ O tagɪ sɪ Baŋa-Wɛ wɪ:

«Lɔgɔ tiim maŋa na yiɔ,

amu wɔ pwɛri a Joro kɔm sɪ kɔ taa wɔ nabiinɛ maama tee ni.

Kɔntɔ nan wɔ pa abam biɔ dɪ á bukwa ŋɔɔni amu yiyiu-ŋwɛ.

Aá pa abam nɔn-dɔnnɔ na vurum,

kɔ daari sɪ á nankwɪn dwe dɪndwɪa.

¹⁸ Kɔ yi cɪga sɪ da yam kɔntɔ ni,

kɔ na yi a tintɔŋ-baara dɪ kaana dɪ,

aá pwɛri a Joro kɔm a pa ba maama,

sɪ ba ŋɔɔni amu yiyiu-ŋwɛ.

¹⁹ A ta wɔ pa wo-kɪnkagɪla taa kɪ weyuu ni,

yi a daari a kɪ wɛɛnu tɪlɔ na bri a dam tin tɪga baŋa ni.

Kantɔ maŋa kam ni jana wɔ ta wɔra dɪ mini dɪ nyɔa kalɔ na tiini ka zwɛrɛ tin.

²⁰ Wɪa kam wɔ ji lim, yi cana kam dɪ wɔ ji nasɔŋɔ ni jana te,

kɔ na wɔ loori sɪ amu Baŋa-Wɛ sarɪya dɛ kamunu kɔlɔ na jɪgi zulɛ ba dɪ yi tin.

²¹ Dɛ dɪm kɔntɔ ni,

wɔɓɓ maama na wó bəŋji dí Yuutu yiri o ma loori
zənə tɪn,
oó na vrɪm.>

²² A badonnə Yisɪrayelɪ tiinə-ba, cəgi-na a na
lagɪ a ta kulɓ tɪn. A lagɪ a ta Zezi wɔɓɓ na yɪ
Nazaretɪ tu tɪn taanɪ mɔ a brɪ abam. Baŋa-Wɛ
tagɪ wɔntɔ ŋwaanɪ mɔ Dɪ kɪ wo-kamunnu dɪ wo-
kɪnkagɪla dɪ wəənu tɪɓ na brɪ Dɪ dam tɪn, sɪ kɔ
brɪ abam nɪ o sunɪ o nunji wɔm Baŋa-Wɛ te mɔ.
Abam tɪtɪ maŋɪ á ye kuntɔ, bɛŋwaanɪ wəənu tɪm
kuntɔ maŋɪ tɪ kɪ abam tɪtarɪ nɪ. ²³ Wɛ maŋɪ Dɪ
ye kɔ na wó ta yɪ te tɪn. Dɪ dɛɛn ma lɪ wɔɓɔŋa
sɪ abam ja Zezi á kɪ nɔn-balwaarɔ jɪŋa nɪ, sɪ ba
pa-o tɔɔn-dagara baŋa nɪ. Á kɪ kuntɔ mɔ á ma á
gɔ-o. ²⁴ Wɛ nan mɔ bi-o Dɪ pa o yagɪ tɔɔnɪ. Dɪ ma
jɔŋ-o tɔɔnɪ yaara yam wɔnɪ Dɪ yagɪ. Bɛŋwaanɪ
tɔɔnɪ dɛɛn wɔ wantɪ dɪ cəŋ-o dɪ yagɪ yibeeli dɪm
wɔnɪ.

²⁵ Faŋa faŋa tɪn, Pɛ Davidi dɛɛn tagɪ wɔntɔ
taanɪ o wɪ:

<A naɪ a Yuutu Wɛ a yigə nɪ maŋa maama.

Dɪ wɔ a jazɪm nɪ,

sɪ Dɪ zəni-nɪ sɪ a yɪ tɔ.

²⁶ Mɔ kɔ kuri a jɪgɪ wɔpɔlo lanyɪranɪ,

yɪ a ni-taanɪ dɪ jɪgɪ ywəəni.

Dɪ a yɪra bwəni dɪm maama

a nan ta jɪgɪ tɪna nɔm Wɛ tee nɪ.

²⁷ Bɛŋwaanɪ, a na tɪga,

nɔm Baŋa-Wɛ bá yagɪ-nɪ sɪ a maŋɪ curu nɪ.

Nɔm bá sɛ sɪ n tɪtɪ Wɔ-pɔŋo Tu wɔm yɪra pɔ.

²⁸ Nɔm pɛ a lwarɪ cwe sɪɓ na yɪ ŋwɪa cwe tɪn sɪ
a taa tɔga.

Nɔm wó pa a na ywəəni zanzan nɔm tee nɪ.>

²⁹ A ko-biə-ba, mu kulɔ dɔbam nabaaru Davidi dɛɛn na tagi tin. A nan lagi a ŋɔɔni wuntu taanu mu jaja a bri abam ni o tɔga, yi ba kwe-o ba ki. O yibeeli ta wura di zɔm maama. ³⁰ O dɛɛn nan yi We nijonnu mu, yi o guli We na goni ni Di pa-o Di wi, Di wɔ pa o dwi tiinɛ bam didua zanɔ o di paari o jɛŋɛ kam je ni. ³¹ Davidi nan manɔ o da yigɛ o lwarɔ kulɔ We na wɔ ki tin. Ku yi Krisi wɔm We na tɔŋi tin tɔɔni biim woŋo mu o tagi o wi: <We wɔ sɛ si Di yag-o curu ni. O yira yam di nan wɔ pɔgi.> ³² Cɔga tin, Baŋa-We mu joori Di pa Zezi wɔlɔ a ya na tagi tin ŋwɔa, yi dɔbam maama yi maana tiinɛ dɔ bri nɔɔna cɔga kam kuntu. ³³ We na bi-o tin, Di zɛŋ-o Di jɛni Di jazɔm ni. Zezi laan ma jonɔ We Joro kɔm o Ko We tee ni, ni We na manɔ Di go ni si Di wɔ pa-o te tin, yi o pwɛri-ku dɔbam baŋa ni. Mu kulɔ abam zɔm na nai yi á kwɛri á ni tin. ³⁴ Ku dai Davidi titi mu diini We-sɔŋɔ. Wuntu nan tagi o wi:

<Yuutu Baŋa-We tagi di a Yuutu Di wi:

Ba n jɛni a jazɔm ni,

³⁵ si aá ki nmu dɔna maama n nɛ kuri ni, si n nɔ-ba ni tɔga te.>

³⁶ Kuntu tin, Yisurayeli dwi maama nan manɔ si ba lwarɔ lanyiranɔ ni, Zezi wɔlɔ abam na pagɔ tɔɔn-dagara baŋa ni á gu tin, ku yi wuntu titi nɔɔ mu We laan pɛ si o taa yi Krisi wɔm, yi o kwɛri o yi dɔbam Yuutu.»

³⁷ Nɔɔna bam na ni Pɔyɛɛri na tagi kulɔ kuntu tin, ku ma tiini ku cɔgi ba wɔru zanzan. Ba ma bwe Pɔyɛɛri di Zezi tuntɔŋna badonnɛ bam ba wi: «Dɔ ko-biə-ba, dɔ nan wɔ ki ta mu?»

³⁸ Pɩyɛɛɾɩ ma ləri-ba o wɩ: «Abam maama maŋɩ sɩ á ləni á wɔrɔ á yaɣɩ kəm-balwaarɔ tɩm, sɩ á daari á pa ba miisi abam na wɔnɩ Zezi Krisi yɩɩ ŋwaani, sɩ Wɛ wó yaɣɩ á lwarɩm Dɩ ma ɛɛ abam. Wɛ laan wó pa Dɩ Joro kɔm taa wɔ abam tee nɩ. ³⁹ Mɔ Wɛ na goni ni sɩ Dɩ kɩ te tɩn. Dɩ goni ni dɩntɔ Dɩ pa abam dɩ á biə, kɔ wəli dɩ balɔ maama na baŋwɛ tɩn. Kɔ yɩ balɔ maama dɩbam Yuutu Baŋa-Wɛ na wó bəŋɩ sɩ ba taa tɔg-o tɩn mɔ.»

⁴⁰ Pɩyɛɛɾɩ ma joori o fɔɣɩ o ma bɩtari dwi dwi o bɩɩ-ba Wɛ ɔɣa kam, yɩ o kaani-ba o wɩ: «Sɛ-na sɩ Baŋa-Wɛ vɩɩ abam zɩm nɔn-balwaarɔ tɩm tɩtari nɩ.» ⁴¹ Nɔɔna bam zanzan ma sɛ o taani dɩm, yɩ ba daari ba pa ba miisi-ba na wɔnɩ Wɛ ŋwaani. Dɛ dɩm kɩntɔ nɩ nɔɔna zanzan mɔ tu ba zɔ ba wəli Zezi karabiə kɔɣɔ kɔm wɔnɩ, ba yɩ nɩnɛɛnɩ nɔɔna mɔrr-tɩtɔ (3.000) te. ⁴² Ba ma tiini ba kwaanɩ ba pa Zezi tɩntɔŋna bam bɩɩ-ba Wɛ cwəŋə kam. Ba maama maa wəli daani dɩ ni dɩdɔa, yɩ ba kwəri ba tɔɣɩ daani ba dɩ wɔdiu nɩ Zezi dɛɛn na fɔɣɩ dɩpɛ dɩm o pa o karabiə bam yɩ ba dɩ te tɩn. Ba ma kwəri ba tɔɣɩ daani ba warɩ Wɛ maŋa maama.

⁴³ Fɔbɩnɩ ma zɔ nɔɔna bam maama, bɛŋwaanɩ Wɛ dɛɛn pɛ Zezi tɩntɔŋna bam kɩ wo-kɩnkagila dɩ wəənu zanzan na bɩɩ Baŋa-Wɛ dam tɩn. ⁴⁴ Zezi karabiə bam maama dɛɛn yəni ba wɔ jəgə dɩdɔa mɔ, yɩ wəənu tɩɔ ba na jɩɣɩ tɩn yɩ ba maama nyɩm. ⁴⁵ Ba maa yəni ba kwe ba jɩjɩɣɩɩ dɩ ba zɩla ba yəgə, yɩ ba maŋɩ tɩ səbu kɔm ba pa daani, kɔ maŋɩ nɩ nɔɔnɔ maama na lagɩ zənə te tɩn. ⁴⁶ Dɛ maama ba yəni ba la daani Wɛ-

di-kamunu kum wɔnu. Ba ma tɔgi daani ba di wɔdiu da sam ni, ku nyi di Zezi deen na fɔgi dɔpe o pa karabiə bam te tin. Ba maa maŋi ba wɔdiiru ba pa daani, yi ba jigi wɔpolo lanyirani didaani wɔbɔŋ-dɔdwi. ⁴⁷ Ba maa zuli We maŋa maama, yi ba jigi zulə nɔɔna maama yibiyə ni. De maama di Yuutu wɔm maa pai balɔ na ne vrɔm tin tui ba wəli ba kɔgɔ kum wɔnu.

3

Kɔrɔ na ne yazurə Zezi dam ŋwaani te tin

¹ De dɔdwi mu Piyɛɛri di Zan deen zaŋi ba vu We-di-kamunu kum, maŋa kalɔ nɔɔna na yəni ba ve ba wari We tin. Ku yi we-gunim maŋa ni mu. ² Ba ma vu ba yi digə kam ni dɔlɔ ba na bə ni Ni-laa tin. Nɔɔnɔ wɔdɔŋ deen mu wɔra, o yi kɔrɔ mu ku na puli o lɔra kam maŋa ni. O nɔɔna maa yəni ba ziŋ-o ba vu ba jəni da de maama, si o taa loori səbiə nɔɔna balɔ na tui ba tɔgi da ba zɔ We-di-kamunu kum wɔ tin tee ni. ³ Nɔɔnɔ wɔm ma na Piyɛɛri di Zan na maa zɔvri We-digə kam. O ma loori-ba si ba pa-o wɔŋo. ⁴ Ba ma nii-o ziin. Piyɛɛri laan ma ta dɔd-o o wi: «Nii dɔbam seeni.» ⁵ O ma sɔni o nii-ba yi o jigi tɔna si baá pa-o wɔŋo. ⁶ Piyɛɛri ma ta dɔd-o o wi: «A ba jigi səbu si a pa-m. A nan wó pa nmu a na jigi kulɔ tin. Di Nazareti tu Zezi Krisi yiri ŋwaani, zaŋi n ta n veə.»

⁷ Piyɛɛri na tagi kɔntɔ tin, o laan ma ja o jazim o zən-o o pa o zaŋi weeni. O na zaŋi kɔntɔ bidwi baŋa ni tin, mu o ne sim di o nakwəlu tim maama ki dam lanyirani. ⁸ Nɔɔnɔ wɔm ma faŋi weeni o joori o ba o cwi o ne baŋa ni yi o sɔŋi

vəŋə. O ma tɔŋi-ba o zu Wɛ-di-kamunu kʊm wʊ. O maa veə yi o faŋa wɛɛni yi o zuli Wɛ. ⁹ Nɔn-kɔŋɔ kʊm ma na o na veə yi o zuli Wɛ. ¹⁰ Ba ma lwarɪ nɪ nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ mʊ yi looru wʊlʊ ya na je Wɛ-di-kamunu kʊm Ni-laa kʊm nɪ tɪn. Kʊ ma tiini kʊ sɔɔri-ba, yi kʊ kɪ-ba yəəu dɪ kʊlʊ na kɪ tɪn.

Pɪyɛɛri na tɔɔli Wɛ kwərə Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ te tɪn

¹¹ Nɔɔnʊ wʊm ma yɔɔri o məəli Pɪyɛɛri dɪ Zan. Nɔɔna bam maama maa yi yəəu. Ba ma zaŋɪ ba duri ba vu ba te, kʊnkɔlɔ kʊlʊ na jɪŋi pʊwəŋə yi ba maa bə nɪ Salɔmɔn kʊnkɔlɔ tɪn nɪ. ¹² Pɪyɛɛri na nɛ nɔɔna bam kʊntʊ tɪn, o ma ta dɪ ba o wɪ: «A badonnə Yisɪrayɛli tiinə-ba, bɛŋwaani mʊ yi abam yi yəəu dɪ kʊlʊ na kɪ tɪn? Bɛɛ mʊ yi abam yɔɔri á nii dɪbam kʊntʊ? Abam buŋɪ sɪ kʊ yi dɪbam tɪtɪ dam mʊ pɛ o zaŋɪ o ve na? Á buŋɪ nɪ kʊ yi dɪbam na kwarɪ Wɛ lanyɪranɪ tɪn ŋwaani mʊ pɛ o zaŋɪ o ve na? ¹³ Kʊ nan na yi te tɪn, dɪbam nabaara Abraham dɪ Yizaki dɪ Zakɔbɪ Baŋa-Wɛ laan mʊ pɛ Dɪ tuntʊŋnʊ Zezi jonɪ paarɪ dɪ zulə. Abam jaani wʊntʊ mʊ á pa ba gʊ-o. Pilatɪ dɛɛn buŋɪ sɪ o yag-o yi abam wʊ sɛ. ¹⁴ Zezi Krisi yi wʊ-pɔŋo tu mʊ dɪ cɪga tu. Abam nan vɪ-o, yi á daari á loori Pilatɪ sɪ o yagɪ nɔn-gʊrʊ mʊ o pa abam. ¹⁵ Abam na kɪ te tɪn, á gʊ wʊlʊ na yi ŋwɪa tu tɪn mʊ, yi Wɛ joori Dɪ bi-o Dɪ pa o yagɪ tʊʊnɪ. Dɪbam yi maana tiinə dí brɪ nɔɔna cɪga kam kʊntʊ. ¹⁶ Kʊ yi Zezi Krisi yɪrɪ dam dɪm ŋwaani, dɪ dí na kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn mʊ pɛ nɔɔnʊ wʊlʊ abam na nɛ yi á ye tɪn na

dam. Kɔ yɪ o na kɪ o wɔ-dɪdɔba dɪ Zezi tɪn mɔ pɛ o na yazurɛ abam maama yigɛ nɪ.

¹⁷ A ko-biɛ-ba, abam dɪ á yigɛ tiinɛ bam na kɪ Zezi te tɪn, a ye nɪ abam ya yɛri woŋo kulɔ á na kɪ tɪn mɔ. ¹⁸ Faŋa faŋa tɪn, Wɛ dɛɛn pɛ Dɪ nijɔŋnɛ bam maama tɔɔlɪ Dɪ kwɛrɛ ba brɪ nɔɔna nɪ Kriɪ wɔm Dɪ na tɔŋɪ tɪn maŋɪ sɪ o yaari mɔ. Abam na kɪ-o te tɪn mɔ pɛ Wɛ taani dɪm sɪnɪ dɪ kɪ. ¹⁹ Kɔntɔ ŋwaanɪ, nan lɛni-na á wɔrɔ á yagɪ kɛm-balwaarɔ, sɪ á daari á pipiri á taá tɔgɪ Wɛ, sɪ Wɛ wɔ yagɪ á lwarɪm Dɪ ma cɛ abam. ²⁰ Kɔntɔ tɪn, dɪ Yuutu Baŋa-Wɛ wɔ pa abam wɔrɔ taa zurɛ maŋa dɪ maŋa, yɪ Dɪ daari Dɪ tɔŋɪ Kriɪ wɔm Dɪ na maŋɪ Dɪ kuri sɪ Dɪ pa abam tɪn. Wɔntɔ mɔ yɪ Zezi. ²¹ O maŋɪ sɪ o taa wɔ Wɛ-sɔŋɔ nɪ mɔ, sɪ kɔ taa ve maŋa kalɔ Wɛ na wɔ fɔgɪ Dɪ kwe wɛɛnu maama tɪn, nɪ Wɛ na maŋɪ Dɪ pa Dɪ nijɔŋnɛ bam tɔɔlɪ Dɪ kwɛrɛ faŋa faŋa te tɪn. ²² Kɔ yɪ nɪnɛɛnɪ Moyisi dɛɛn na tagɪ o wɪ: <Abam Yuutu Baŋa-Wɛ wɔ pa abam dwi tu dɪdɔba mɔ zaŋɪ o taa yɪ Wɛ nijɔŋnu abam tɪtari nɪ, nɪ Dɪ na tɔŋɪ amɔ Moyisi te tɪn. Wɔntɔ nan na tuɛ, abam maŋɪ sɪ á sɛ taani dɪɔ maama o na wɔ ta o brɪ abam tɪn. ²³ Wɔɔɔ maama nan na wɔ sɛ kulɔ Wɛ nijɔŋnu wɔm na wɔ brɪ tɪn, ba maŋɪ sɪ ba lɪ kɔ tu mɔ Wɛ nɔɔna bam wɔnɪ ba gɔ.> Mɔ kulɔ Moyisi dɛɛn na tagɪ tɪn. ²⁴ Kɔ na puli dɪ Samuwɛɪ dɪ balɔ maama na saŋɪ o kwaga tɪn, Wɛ nijɔŋnɛ balɔ maama na tɔɔlɪ Wɛ kwɛrɛ tɪn dɛɛn brɪ kulɔ na wɔ kɪ da yantɔ wɔnɪ tɪn mɔ. ²⁵ Wɛ kwɛrɛ kam Dɪ dɛɛn na pɛ Dɪ nijɔŋnɛ bam sɪ ba tɔɔlɪ tɪn yɪ abam ŋwaanɪ mɔ. Wɛ nɪ dɪm Dɪ dɛɛn na goni Dɪ pa dɪbam nabaara bam tɪn dɪ daa ta yɪ abam

ŋwaanı mu. DI dɛɛn goni ni dı Abraham DI wı: <Nmı dwi dım ŋwaanı amı wú kı lıgı baŋa dwi tiinɛ maama lanyıranı.> ²⁶ Kuntı ŋwaanı Baŋa-We dɛ yigə DI tıŋı DI tıntıŋı wım abam tee ni mu, sı o kı abam lanyıranı dı o na pa abam dıdva dıdva yagı á kəm-balwaarı tım.»

4

Ba na jaanı Pıyɛɛrı dı Zan te tın

¹ Pıyɛɛrı dı Zan dɛɛn na wɔra ba ŋɔɔnı kuntı donŋ ba brı nɔɔna bam tın, Zwifə bam kaanım tiinɛ dıdaanı We-di-kamunu kım yırına bam yigə tu wım dı Sadusıan tiinɛ badonnɛ ma zaŋı ba ba ba te. ² Ba bana tiini ya zaŋı dı Pıyɛɛrı dı Zan dı ba na ŋɔɔnı te ba wı, Zezi bi o yagı tıbnı, yı kuntı brı ni twa dı wú wanı ba bi ba yagı tıbnı tın. ³ Ba ma ja Pıyɛɛrı dı Zan ba kı pıına digə ni. Tıga na yi tın ŋwaanı, ba ma yagı-ba da sı tıga pıbnı. ⁴ Kı daarı kɔgɔ kım nɔɔna zanzan ma sɛ taanı dılv ba na ni tın, yı ba kı ba wı-dıdva dı Zezi. Balı na sɛ tın kɔgɔ kım dɛɛn yı nıɛɛnı nɔɔna mırr-tınu (5.000).

⁵ Tıga na pıbnı tın, Zwifə yigə tiinɛ bam dı ba nakwa bam dı ba cullu karanyına tiinɛ bam ma la daanı Zeruzalem ni. ⁶ Ba ma jeeri dıdaanı Anı wılv na yı ba kaanım yuutu tın, dı Kayıfu dı Zan dı Alesandrı, dı balı na tɔgı ba yı kaanım yuutu wım sɔŋɔ tiinɛ tın. ⁷ Ba ma pa Pıyɛɛrı dı Zan ba ba zıgı ba yigə ni. Ba ma bwe-ba ba wı: «Kı yı dı bɛɛ dam mu, dı wɔɔ yırı ŋwaanı mu, abam mɛ á kı kuntı?»

⁸ We Joro kum laan ma ba Piyeyeri te di dam. O ma leri-ba o wi: «Tu kum yigə tiinə di nakwa-ba, ⁹ abam zım na bwe dibam kulɔ taani tin, ku na yi dibam na zəni koro kum yi ku na yazurə tin, ¹⁰ di wɔ pa abam di Yisrayeli dwi tiinə bam maama lwarı ku na ki te. A taá ye ni Nazareti tu Zezi Krisi yiri dam ɲwaanı mu pe noonu wuntu na yazurə, yi o laan ba o zigı abam yigə ni. Abam nan pagı Zezi Krisi tɔun-dagara banja ni á gu, yi We joori DI bi-o DI pa o yagi tɔuni. ¹¹ Wuntu mu yi wɔɔ We tonɔ kum na manı ku ta o taani ni:

«Kandwe dilu abam lwara bam na vin tin laan mu joori di ba di ji kandwe dilu na paı soŋo kum dana tin.»

¹² Yiri didonj daa təri lugu banja ni We na pe nabiinə si di wani di pa ba na vrim. Ku na dai Zezi Krisi yiranı mu wai o vri noona o yaga.»

¹³ Zwifə nakwa bam na ne Piyeyeri di Zan na jigı baarı di ba na ɲoonı te tin, ku ma ki-ba yəu di ba na yi noona balu na yəri kulukulu yi ba dai yi-puri-nyina tin ɲwaanı. Ba ma lwarı ni bantu deen togi ba wɔ di Zezi mu. ¹⁴ Ba na ne koro kum na zigı Piyeyeri di Zan tee ni yi ku jigı yazurə tin, ba maa warı kulukulu si ba daa ta. ¹⁵ Ba ma ta di ba ba wi, ba nunı da ba taani dim jəgə kam ni si ba daarı. Ba laan maa wura ba bwe daanı, si ba nii ba na wó ki te tin. ¹⁶ Ba ma bwe daanı ba wi: «Dı nan wó ki noona bantu ta mu? Noona balu maama na zɔuri Zeruzalem ni tin lwarı ni bantu mu ki wo-kinkagılı dim kuntu. Dı daa bá wani di ta ni vwan. ¹⁷ Dı nan na lagı si kəm dintu yi jagı di vu yigə tin, di manı si di kaanı

nɔɔna bam mu, si ba daa yi ŋɔɔni Zezi woŋo di nɔɔn-nɔɔnu.»

¹⁸ Ba laan ma joori ba beŋi-ba, yi ba zu. Ba ma ta di ba ba wi, ba ba jigi cwəŋə si ba daa ŋɔɔni Zezi woŋo, naa si ba taa bri nɔɔna di wuntu yiri.

¹⁹ Pɔyɛɛri di Zan ma ləri-ba ba wi: «Abam titi buŋi-na á nii. Kɔɔ mu lana Wɛ yigə ni? Ku maŋi si dí sɛ abam dí dwəni Baŋa-Wɛ na? ²⁰ Dɔbam nan bá wani dí yagi kulɔ dí na nɛ yi dí kwəri dí ni tin ŋwana.»

²¹ Zwifə nakwa bam laan ma fɔgi ba kaani-ba zanzan, yi ba daari ba yagi-ba ba pa ba viiri. Ba deen wu nɛ kulɔ kum ba na wú vani ba zwa ku baŋa ni tin, beŋwaani tu kum nɔɔna maama tiini ba zuli Wɛ di woŋo kulɔ na ki tin.

²² Beŋwaani nɔɔnu wulɔ wo-kinkagili dim na ki o baŋa ni yi o na yazurə tin dwe bina finna o ya na yi koro.

Zezi karabiə bam na tɔŋi di Wɛ Joro dam te tin

²³ Ba na yagi Pɔyɛɛri di Zan kuntu tin, ba ma joori ba vu ba kɔgɔ kum te. Ba ma ta di ba Zwifə kaani yigə tiinə bam di ba tu kum nakwa bam na tagi kulɔ tin. ²⁴ Ba na ni kuntu tin, ba maama ma wəli daani ba wari Wɛ yi ba wi: «Yutu Baŋa-Wɛ, nmu mu ki weyuu di tɔga baŋa di nafa di wənu tulɔ maama na zuri ti wuni tin.

²⁵ Dí nabaaru Davidi deen mu yi nmu tuntunɔ. Nmu deen ma pa n Joro kum pa o ta nmu kwərə kam o wi:

«Bɛɛ mu yi lugu baŋa tiinə dwi təri təri bana zanɔ yi ba buŋi wubun-yɔɔru?»

²⁶ Ba pwa bam ti ba yigə si ba ki jara.

Ba yum tiinə dɪ ma la daanɪ sɪ ba kɪ jara dɪdaanɪ
 Baŋa-We dɪ Kriŋi wɔm DI na tuŋɪ tɪn.»

²⁷ Kɔ sɪnɪ kɔ kɪ kɔntɔ mɔ. Tɪv kɔntɔ nɪ mɔ
 Erɔdɪ dɪ Pɔnsɪ Pilatɪ jəni daanɪ dɪ Yisɪrayelɪ tiinə
 dɪ dwi-ge tiinə, sɪ ba ja dɪ nmɔ tintuŋ-ŋɔm Zezi
 wɔlɔ nmɔ na kuri tɪn. ²⁸ Ba na bwe daanɪ kɔntɔ
 tɪn, ba kɪ kɔ maŋɪ dɪ nmɔ na maŋɪ n li wɔbɔŋa
 dɪ n dam dɪm sɪ kɔlɔ wɔ kɪ tɪn mɔ. ²⁹ Dɪ Yuutu
 We, nii ba na lagɪ ba yaari dɪbam te tɪn! Dɪbam
 nan yɪ nmɔ tintuŋna mɔ. Nan pa dɪbam dam, sɪ
 dɪ wanɪ dɪ taá tɔɔlɪ nmɔ kwərə kam dɪ baari.
³⁰ Nan twɪ n jɪ-dɪa kam n pa nɔɔna taa naɪ
 yazurə, sɪ n pa wo-kɪnkagula dɪ wəənu tɪlɔ na
 brɪ n dam tɪn taa kɪ nmɔ tintuŋ-ŋɔm Zezi yɪrɪ
 dɪm ŋwaanɪ.»

³¹ Ba na warɪ We ba ti tɪn, jəgə kam ba na lagɪ
 daanɪ mɛ tɪn ma sisinə. We Joro kɔm laan ma
 ba ba maama te dɪ dam, yɪ ba ŋɔɔnɪ We kwərə
 kam dɪ baari.

³² Zezi karabiə bam kɔgɔ kɔm maama wɔbɔŋa
 dɪ ba ŋwɪa maama dɛɛn yɪ bɪdwɪ mɔ. Ba
 wɔlɔwɔlɔ wɔ tagɪ nɪ wɔm yɪranɪ mɔ te o wəənu.
 Wəənu tɪlɔ ba na jɪgɪ tɪn yɪ ba maama nyɪm mɔ.

³³ Zezi tintuŋna bam maa jɪgɪ dam kamunu, yɪ
 ba fɔgɪ ba brɪ dɪ Yuutu Zezi cɪga kam nɪ o sɪnɪ
 o bi o yagɪ tɔvɪnɪ. We ma zəni ba maama dɪ DI
 zaanɪ dɪm lanyɪranɪ. ³⁴ Nɔɔn-nɔɔnɔ təri ba kɔgɔ
 kɔm wɔnɪ o na yɪ yinigə tu. Balɔ na jɪgɪ karɪ naa
 sam tɪn yəni ba yəgi-tɪ mɔ, ³⁵ yɪ ba daari ba kwe
 səbu kɔm ba ja ba pa Zezi tintuŋna bam. Ba
 laan ma maŋɪ səbu kɔm ba pa daanɪ, kɔ maŋɪ
 dɪ wɔlɔ maama na lagɪ zənə te tɪn.

³⁶ Kɔntɔ, Zɔzefɔ wɔlɔ ba na maa bə nɪ Ban-

abasɪ, kɔ kuri mɔ kwɪə tu, yɪ o yɪ Leviti tu wɔɔɔ na nuŋi Sipri tɪn, ³⁷ o dɛɛn yɛgi o kara yɪ o kwe sɛbu kɔm o pa Zezi tɪntɔŋna bam.

5

Ananiya dɪ Safira

¹ Kɔ daari nɔɔnɔ wɔɔɔŋ dɛɛn mɔ wɔra, o yɪrɪ mɔ Ananiya, o kaani yɪrɪ mɔ Safira. Nɔɔnɔ wɔm ma kwe ba kara o yɛgi. ² O ma twɛri sɛbu kɔm wɔnɪ sɪ o ta jɪga, yɪ o kaani dɪ ye kɔ ni nɪ. O laan ma kwe kɔɔɔ na daari tɪn o ja vu o pa Zezi tɪntɔŋna bam. ³ O na kɪ kɔntɔ tɪn, Pɪyɛɛrɪ ma ta dɪd-o o wɪ: «Ananiya, bɛɛ mɔ kɪ yɪ nɔmɔ pa sɔtaani wani nɔmɔ kɔntɔ dɔŋ, yɪ n fɔ vwan dɪ Wɛ Joro kɔm dɪ nɔmɔ na twɛri kara kam sɛbu kɔm wɔnɪ sɪ n ta n jɪgi tɪn? ⁴ Maŋa kam nɔmɔ ta na wɔ yɛgi kara kam tɪn, ka ya yɪ nɔmɔ nyɪm mɔ. Nɔmɔ nan na kwe n yɛgi tɪn, sɛbu kɔm ta yɪ nɔmɔ nyɪm mɔ. Bɛŋwaani mɔ n bɔŋɪ n wɔ nɪ, yɪ nɔmɔ kɪ kɛm dɪm kɔntɔ? Nɔmɔ na fɔgi vwan kɔntɔ tɪn, n fɔgi n pa Wɛ mɔ, sɪ kɔ dai nabiinɔ.»

⁵ Ananiya na ni kɔntɔ tɪn, o ma tɔ tɪga nɪ o tɪ. Kɔ dɛɛn ma pa fɔnɪ ja balɔ maama na lwarɪ kɔ ni nɪ tɪn. ⁶ Nɔn-dɔnnɔ ma zaŋɪ ba vu ba pri tɔ wɔm ba ja nuŋi ba kɪ.

⁷ Kɔ na kɛ nɪ luu tɪtɔ te tɪn, o kaani wɔm dɪ daa ma ba o zɔ Pɪyɛɛrɪ-ba te. O ma daa ta wɔ lwarɪ kɔɔɔ na kɪ tɪn. ⁸ Pɪyɛɛrɪ ma ta dɪd-o o wɪ: «Ta n bɪrɪ-nɪ, mɔ sɛbu kɔɔɔ maama nɔmɔ dɪ n barɔ wɔm na jɔŋi á kara kam ŋwaani tɪn na?» O ma sɛ o wɪ: «ɛɛn, kɔ maama mɔ kɔntɔ.»

⁹ Pɩyɛɛɾɩ laan ma bwe-o o wɩ: «Bɛŋwaanɩ mɩ nmɩ dɩ n barɩ wɩm kɩ ni daanɩ sɩ á manɩ Yuutu Baŋa-Wɛ Joro kum á nii? Nɔɔna balɩ na kwe n barɩ wɩm ba kɩ tɩn ta zɩɣɩ digə kam ni nɩ lele kuntu. Ba nan wó zɩŋɩ nmɩ dɩ ba ja nunɩ.» ¹⁰ O na tagɩ kuntu o ti tɩn, bɩdwɩ baŋa nɩ mɩ kaanɩ wɩm tɩ tɩga nɩ Pɩyɛɛɾɩ yigə nɩ o ti. Nɔn-dunnu tɩm ma ba tɩ yi dɩ o tɩga. Ba ma kwe-o ba ja nunɩ ba kɩ o barɩ wɩm tɩkəri nɩ.

¹¹ Fɩɩnɩ dɛɛn ma ja Zezi kɔɔ kum dɩ nɔɔna balɩ maama dɩ na nɩ kɩlɩ na kɩ tɩn.

¹² Wɛ dɛɛn pɛ Zezi tintuŋna bam kɩ wəənu tɩlɩ na brɩ DI dam tɩn dɩ wo-kɩnkagɩla zanzan nɔɔna tɩtari nɩ. Zezi nɔɔna bam maama dɛɛn yəni ba jeeri daanɩ dɩ wɩbɩŋ-dɩdwɩ mɩ faŋa faŋa Pɛ Salomɔn kɩnkɔlɔ kum nɩ. ¹³ Balɩ na dai ba kɔɔ kum wɩ nɔɔna tɩn, ba wɩlɩwɩlɩ wɩ dɛ o wəli ba wɩnɩ. Kɩ daari tɩlɩ kum nɔɔna bam maama ma tee Zezi nɔɔna bam. ¹⁴ Baara dɩ kaana zanzan dɛɛn tu ba kɩ ba wɩ-dɩdɩba dɩ dɩ Yuutu Zezi. Ba ma tɔɣɩ ba wəli o kɔɔ kum wɩnɩ. ¹⁵ Zezi nɔɔna bam na yɩ kuntu tɩn, nɔɔna maa zɩŋɩ yawɩna ba nunɩ ba tɩŋɩ cwe niə nɩ. Ba dɛɛn tɩŋɩ-ba sari dɩ gungwəəlu baŋa nɩ mɩ, sɩ Pɩyɛɛɾɩ na maa tɔɣɩ da o kɛa, sɩ o lulɩŋu kum má wanɩ kɩ tɔɣɩ ba badonnə baŋa. ¹⁶ Nɔɔna zanzan maa yəni ba nunɩ Zeruzalɛm sa-tɩnɩ dɩm maama wɩnɩ ba jaanɩ yawɩna dɩ balɩ ciciri na jɩɣɩ-ba sɩ yaari tɩn ba tui, yɩ ba maama nɛ yazurə.

Ba na jɩɣɩ Zezi tintuŋna bam ba yaari te tɩn

¹⁷ Zwifə bam kaanɩm yuutu wɩm dɩ o nɔɔna bam maama na tɔɣɩ ba yɩ Sadusɩan tiinə kɔɔ kum wɩ nɔɔna tɩn dɛɛn ma na kɩlɩ na kɩ tɩn. Ba

maa tiini ba jɪgɪ wɔ-gɔrɔ dɪ Zezi tɪntɔŋna bam. ¹⁸ Ba laan ma zanɪ ba ja-ba ba ja vu ba kɪ pɪna digə nɪ. ¹⁹ Tɪga na yɪ tɪn, Baŋa-Wɛ maleka ma ba ka pɔrɪ pɪna digə kam niə yam, yɪ ka pa Zezi tɪntɔŋna bam nunɪ. Ka ma ta dɪ ba ka wɪ: ²⁰ «Ve-na á zɔ Wɛ-di-kamunu kɔm, sɪ á taá brɪ nɔɔna bam Wɛ ŋwɪ-dɔŋa kam na yɪ te tɪn maama.» ²¹ Ba ma sɛ Wɛ maleka kam ni. Tɪga na pɔrɪ tɪtɪtɪ tɪn, ba ma vu ba zɔ Wɛ-di-kamunu kɔm ba wɔra ba brɪ nɔɔna bam.

Kaanɪm yuutu wɔm dɪ o nɔɔna bam laan ma bɛŋɪ Zwifə sarɪya-dirə nakwa dɪ Zwifə nakwa bam kɔgɔ kɔm maama sɪ ba kikili daanɪ. Ba ma daari ba tɔŋɪ nɔɔna sɪ ba vu ba lɪ Zezi tɪntɔŋna bam pɪna digə kam nɪ ba ja ba pa-ba. ²² Ba nɔɔna bam na yɪ da tɪn, mɔ ba wɔ nɛ Zezi tɪntɔŋna bam pɪna digə kam nɪ. Ba ma joori ba vu Zwifə nakwa bam te yɪ ba wɪ: ²³ «Dɪ na yɪ da tɪn, pɪna digə kam niə yam pɪ mɔ lanyɪranɪ. Nɔɔna balɔ na wɔra ba yɪra sɪ pɪna bam yɪ lu tɪn maa zɪgɪ da. Dɪ nan na pɔrɪ digə kam tɪn, dɪ wɔ nɛ nɔɔn-nɔɔnɔ ka wɔnɪ.»

²⁴ Wɛ-di-kamunu kɔm yɪrɪna bam yigə tu wɔm dɪdaanɪ kaanɪm yigə tiinə bam na ni kɔntɔ tɪn, ba wɔbɔŋa vugimi daanɪ yɪ ba yəri kulɔ na kɪ Zezi tɪntɔŋna bam tɪn. ²⁵ Nɔɔnɔ wɔdɔŋ laan ma ba o zɔ ba na wɔ mɛ tɪn o ta dɪ ba o wɪ: «Nii-na, nɔɔna balɔ abam ya na jaanɪ á kɪ pɪna digə kam nɪ tɪn, bam mɔ wɔ Wɛ-di-kamunu kɔm wɔnɪ ba zɪgɪ da ba brɪ nɔɔna.»

²⁶ Yɪrɪna bam yigə tu wɔm na ni kɔntɔ tɪn, o dɪ o nɔɔna bam ma joori ba vu ba ja Zezi tɪntɔŋna bam ba ba. Ba daa wɔ jaanɪ-ba dɪ dam,

bɛŋwaani ba kwarɪ fʊɒni sɪ nɔɔna bam wɔ dʊli-ba dɪ kandwa.

²⁷ Ba laan ma pa ba zɔ ba zɪɣɪ sariya-dirɛ nakwa bam yigɛ ni. Kaanɪm yuutu wɒm laan ma bwe-ba o wɪ: ²⁸ «Bɛŋwaani mu á kɪ kɔntu? Dɪbam maŋɪ dɪ kaani abam sɪ á daa yɪ taá brɪ nɔɔna dɪ yɪrɪ dɪntu. Nii abam na kɪ te. Á pɛ abam zaasɪm dɪm yɪranɪ mu jagɪ Zeruzalem maama wɒni, yɪ á ta lagɪ sɪ wɒntu caa kɒm tɔɣɪ dɪbam.» ²⁹ Pɪyɛɛrɪ dɪ o donnɛ tuntɔŋna bam ma lɛrɪ ba wɪ: «Dɪbam maŋɪ sɪ dɪ sɛ Wɛ ni mu kɔ dwɛni nabiinɛ ni. ³⁰ Zezi wɒlɔ abam na jaani á pa tɔɒn-dagara baŋa ni á gɔ tɪn, Baŋa-Wɛ dɪlɔ dɪbam nabaara bam na tɔɣɪ tɪn mu pɛ o bi o yagɪ tɔɒni. ³¹ Kɔ yɪ wɒntu mu Baŋa-Wɛ zɛŋ-o Dɪ jɛni Dɪ jazɪm ni, sɪ o taa yɪ dɪbam Pɛ dɪ dɪ Vɪrnɔ, sɪ o pa Yisɪrayɛlɪ tiinɛ na cwɛŋɔ ba lɛni ba wɒrɔ, sɪ Wɛ laan yagɪ ba lwarɪm Dɪ ma cɛ-ba. ³² Dɪbam dɪ Wɛ Joro kɒlɔ Wɛ na pɛ balɔ maama na sɛ Dɪ ni tɪn yɪ cɪga kantɔ maana tiinɛ.»

³³ Zwifɛ nakwa bam na ni Zezi tuntɔŋna bam na tɛ kɒlɔ tɪn, ba bana ma tiini ya zaŋɪ dɪ ba, yɪ ba lagɪ sɪ ba gɔ-ba. ³⁴ Sariya-dirɛ nakwa bam dɪdɔ ma zaŋɪ ba tɪtarɪ ni, o yɪrɪ mu Gamaliyɛlɪ. O yɪ Farizian tu yɪ o ta yɪ Wɛ cullu tɪm karanyɪn-kamunu. Nɔɔna maama maa pa-o zulɛ. O na zaŋɪ ba kɔɣɔ kɒm wɒni tɪn, o maa wɪ, ba ja Zezi tuntɔŋna bam ba nunɪ pɔoni sɪ ba cɛɣɪ fɪn. ³⁵ O ma daari o ta dɪ sariya-dirɛ nakwa bam o wɪ: «Yisɪrayɛlɪ tiinɛ-ba, á cɔ-na á tɪtɪ dɪ á na bɒŋɪ sɪ á kɪ nɔɔna bantɔ te tɪn. ³⁶ Kɔ ta wɔ daani nɔɔnɔ wɔdɔŋ mu zaŋɪ dɪbam lɔgɔ ni, o yɪrɪ mu Tɪɔdasɪ. O maa paɪ o yɪ nɔn-kamunu yɪ nɔɔna

zanzan deen togi o kwaga, ba yi nuneeni noona biə-yana (400) te. Ba deen gu-o mu yi o karabiə bam jagi da yigə ni. Noon-noonu daa wu daari. ³⁷ Kuntu kwaga ni Galile tu wudoŋ di daa ma zaŋi o yiri mu Zudası. Maŋa kam ba deen na wura ba garı dí lugu kum non-biə tin, mu o zaŋi o la kogo o ki o kwaga ni. Ba ma gu wuntu di. O di kwaga noona bam maama ma jagi da yigə ni. ³⁸ Kuntu hwaani mu a lagi a ta abam si á yi zaŋi á ki noona bantu kulukulu. Yagi-na-ba, behwani ba wubuna yam di ba tituna yam maama na yi nabiine nyum mu, yaá ba ya ji kafe mu. ³⁹ Ku nan na yi We nyum mu, abam bá wani á ci-ba. Yiri-na á titi si á yi ba á ja di Baŋa-We.»

Gamaŋyeli na tagi kuntu o ti tin, ba ma se o taani dim. ⁴⁰ Ba ma beŋi Zezi tintuna bam si ba joori ba zu ba te. Ba ma magi-ba di balaara, yi ba daari ba kaani-ba si ba daa yi hooni kulukulu di Zezi yiri. Ba laan ma yagi-ba yi ba viiri.

⁴¹ Zezi tintuna bam ma nuni sariya-dirə nakwa bam tee ni, yi ba jigi wupolo lanyirani di ba na maŋi si ba na yaara Zezi yiri hwaani tin. ⁴² De maama ba maa yəni ba jeeri daani We-di-kamunu kum wuni, yi ba daari ba tuli sam ba bri noona We ciga kam. Ba ma tooli We kwərywəŋə kam, ni Zezi mu yi Kriŋi wum We na tuni tin.

6

Ba na li noona barpe tituna yam hwaani te tin

¹ Maŋa kam kuntu ni Zezi karabiə bam kogo kum maa wura ku pulə zanzan. Ba kogo kum

wɔnɩ Zwifə balɩ na yɩ vərə yɩ ba ŋɔɔnɩ Grɛkɩ tiinə taanɩ dɩm tɩn maa jɩgɩ balɩ na ŋɔɔnɩ ba tɩtɩ Zwifə taanɩ dɩm tɩn ba pɔɔna, dɩ ba na ba paɩ ba kadənə kɔlɔ na maŋɩ sɩ ba pa-ba ba ni-wɔdiu ŋwaanɩ de maama tɩn. ² Zezi tɩntɔŋna fugə-bale bam ma bəŋɩ ba kɔgɔ kɔm maama ba kɩ daanɩ, yɩ ba ta ba wɩ: «Kɔ wɔ maŋɩ sɩ dɩbam yaɣɩ Wɛ taanɩ dɩm zaasɩm, sɩ dɩ daari dɩ taá maŋɩ wɔdiiru. ³ Dɩ ko-biə-ba, á maŋɩ sɩ á lɩ nɔɔna barpe mɔ á wɔnɩ, sɩ dɩ pa ba taa nii wəənu tɩntɔ baŋa nɩ. Ba nan maŋɩ sɩ ba taa yɩ nɔɔna balɩ nɔɔna maama na ye nɩ ba yɩ nɔn-ŋɔna yɩ Wɛ Joro kɔm wɔ ba tee nɩ lanyɩranɩ yɩ ba jɩgɩ wɔbɔŋ-ŋɔna tɩn. ⁴ Sɩ dɩbam dɩ daari dɩ kwaanɩ dɩ nii Wɛ warɩm dɩ Dɩ taanɩ dɩm zaasɩm baŋa nɩ.»

⁵ Ba na tagɩ kɔntɔ tɩn, kɔ ma poli ba kɔgɔ kɔm maama wɔ. Ba ma kuri nɔɔnɔ wɔdon, o yɩri mɔ Etiyeni. Wɔntɔ jɩgɩ wɔ-dɩɔba dɩ Zezi yɩ Wɛ Joro kɔm wɔ o tee nɩ. Ba ma wəli Filipi dɩ Prokori dɩ Nikano dɩ Timɔn dɩ Pamɩna dɩ Nikola wɔlɔ na nunɩ Antɔɔsɩ, o yɩ dwi-ge tu yɩ o ba o toɣɩ cullu tɩlɔ Wɛ na pɛ dɩbam Zwifə bam tɩn. ⁶ Ba ma lɩ-ba ba ja vu ba zɩgɩ Zezi tɩntɔŋna bam yigə nɩ. Ba ma warɩ Wɛ ba pa-ba yɩ ba danɩ ba jɩa ba baŋa nɩ.

⁷ Wɛ kwərə kam deen ma fɔgɩ ka jagɩ ka ve yigə yɩ nɔɔna se-ka. Zezi karabiə bam kɔgɔ kɔm maa pulə zanzan Zeruzalem nɩ. Zwifə kaanɩm tiinə zanzan dɩ deen ma ba ba se Zezi cɩga kam.

Ba na jaanɩ Etiyeni te tɩn

⁸ Etiyeni deen yɩ nɔɔnɔ wɔlɔ Wɛ na pɛ-o zaanɩ dɩ dam zanzan tɩn. O maa tiini o kɩ wo-kɩnkagɩla

dɪ wænu tɪɓ na brɪ Wɛ dam tɪn nɔɔna tɪtarɪ nɪ. ⁹ Nɔɔna badonnə maa zaŋɪ ba magɪ kantɔɔ dɪd-o. Bantu nunɪ Zwifə kɔɔ kɪɓ ya na yɪ gambe yɪ ba laan ba ba te ba tɪtɪ tɪn wɔnɪ mu. Ba dɛɛn nunɪ Sireɛnɪ dɪ Alesandrɪ mu. Ba ma tɔɔɪ ba wɛli dɪ Zwifə badaara na nunɪ Silisi dɪ Azi tɪn. ¹⁰ Ba na magɪ kantɔɔ dɪd-o tɪn, o ma ŋɔɔnɪ dɪ buŋɪm dam nɪ Wɛ Joro kɔm na pɛ-o te tɪn, kɪ pa ba daa warɪ o taanɪ ba ləri. ¹¹ Ba laan ma nunɪ ba kɪ ni dɪdaanɪ nɔɔna badonnə, sɪ ba fɔ vwan ba ta wɪ: «Dɪbam ni nɔɔnɔ wɔntɔ na ŋɔɔnɪ o twɪ Moyisi dɪ Wɛ.»

¹² Ba ma pa tɪɓ kɔm nɔɔna dɪ ba nakwa bam dɪ ba cullu karanyɪna tiinə bam bana zaŋɪ, yɪ ba ja Etiyɛnɪ ba ja vu ba sarɪya-dirə nakwa bam yigə sɪ ba di o taanɪ. ¹³ Ba ma pa nɔɔna badonnə zɔ ba fɔ vwan ba pa-o, yɪ ba ta ba wɪ: «Maŋa maama nɔɔnɔ wɔntɔ sunɪ o ŋɔɔnɪ ta-balwaarɔ mu o paɪ dɪbam Wɛ-di-kamunu kɔm dɪ Wɛ cullu tɪɓ Dɪ na kɪ Moyisi jɪŋa nɪ dɪbam ŋwaanɪ tɪn. ¹⁴ Dɪ ma ni o na tagɪ o wɪ, Nazareɪ tu Zezi mu wɔ ba o cɔɔɪ Wɛ-di-kamunu kɔm, yɪ o pipiri mu kɪɓ maama Moyisi dɛɛn na brɪ dɪ nabaara sɪ dɪ taá tɔɔɪ tɪn.»

¹⁵ Zwifə nakwa balɔ maama na je da tɪn laan maa yɔɔrɪ ba nii Etiyɛnɪ cɔɔn. Ba ma nii ba na o yibiyə na ləni nɪ maleka yibiyə te.

7

Etiyɛnɪ na tɔli o kwərə te tɪn

¹ Zwifə kaanɪm yuutu wɔm ma zaŋɪ o bwe Etiyɛnɪ o wɪ: «Wænu tɪɓ ba na tagɪ ba pa nmɔ tɪn yɪ cɪga mu naa vwan mu?»

² Etiyenu laan ma ləri o wɪ: «A kwə-ba dɪ a ko-biə-ba, cəgi-na amɔ na lagɪ a ta woŋo kulɔ tɪn. Faŋa faŋa tɪn Paari-Zulə Tu Baŋa-Wɛ mɔ tu dɪbam nabaaru Abraham te. Kantɔ maŋa kam nɪ, Abraham deen ta zɔuri Mesopotami nɪ mɔ. O daa ta wɔ ve sɪ o taa zɔuri Aaran nɪ. ³ Wɛ deen ma ta did-o DI wɪ: <Yagɪ n tɪtɪ tɪv kum dɪ n sɔŋɔ tiinə, sɪ n daari n vu tɪv kulɔ amɔ na wó brɪ nmɔ tɪn.> ⁴ O ma sɪnɪ o zaŋɪ o nuŋɪ Kalɪdɪan tiinə tɪv kum nɪ o vu o yi Aaran o zɔuri da. O na wɔ dáanɪ tɪn, o ko ma tɪ. Wɛ ma pa o daa nuŋɪ o fɔɔrɪ o vu o yi tɪv kuntu abam na zɔuri zim tɪn. ⁵ Wɛ nan wɔ pɛ Abraham tɪga yo seeni sɪ o taa te, dɪ finfɪn dɪ. Wɛ deen goni nɪ mɔ did-o DI wɪ, wum wó pa-o tɪga kantɔ sɪ o taa te, yi o na tɪgɪ o daari, sɪ o dwi tiinə ta ta te-ka. Wɛ na goni DI ni dɪm tɪn, Abraham ta ba jɪgɪ bu. ⁶ Mɔ Wɛ na tagɪ kulɔ did-o tɪn mɔ tintɔ: <Abraham, nmɔ dwi tiinə wó vu ba taa zɔuri tɔ-gaa nɪ. Baá ta yi gambe mɔ tɪv kum kuntu nɪ, yi nɔɔna wó beesi-ba taan bɪna biə-yana (400). ⁷ Amɔ Wɛ nan wó di balɔ na fi-ba sɪ ba tɔŋɪ gambeem tituŋa tɪn taanɪ sɪ ba na cam. Kuntu kwaga nɪ, ba laan wó nuŋɪ tɪv kum kuntu nɪ ba ba, ba taa zuli amɔ jəgə kantɔ nɪ.> ⁸ Baŋa-Wɛ ma daari DI go ni DI pa Abraham DI wɪ, Abraham dwi tiinə taa goni ba bəkəri sɪ ku brɪ nɪ ba se DI ni. Kuntu, Abraham na luɔ Yizakɪ tɪn, da nana de nɪ o ma go-o. Yizakɪ dɪ deen ma ba o lu Zakɔbɪ, o dɪ ma go-o. Zakɔbɪ ma lu dí nabaara fugə-bale bam yi o go-ba dɪ.

⁹ Nabaara bam didɔa yɪrɪ mɔ Zuzefɔ. O curru tum deen maa jɪgɪ wɔ-guru did-o. Kuntu ŋwaanɪ mɔ ba jaan-o ba yəgi ba pa o vu Ezipi sɪ o taa

yɪ gambaa. Wɛ ta maa wɔra dɪd-o. ¹⁰ Dɪ ma pa o nuŋi cam maama wɔnɪ dɪ yazurə. Zɔzɛfɔ na tu o zɪgɪ Ezɪpi pa-farɔ wɔm yigə nɪ tɪn, Wɛ pɛ-o wɔbɔŋ-ŋɔna yɪ pɛ wɔm yɪ su Zɔzɛfɔ lanyɪranɪ. Pɛ wɔm ma pa o jɪ o sɔŋɔ kɔm tu dɪ Ezɪpi tɪv kɔm maama yuutu.

¹¹ Kana dɛɛn ma ba ka wɔ Ezɪpi dɪ Kanaan tɪnɪ dɪm maama nɪ. Kɔ ma tiini kɔ cɛ ba yɪra nɪ. Dɪ nabaara bam maa warɪ sɪ ba na wɔdiu ba dɪ. ¹² Zakɔbɪ dɛɛn ma ni nɪ wɔdiu wɔ Ezɪpi nɪ. O ma tɔŋɪ dɪ nabaara bam sɪ ba vu ba yɛgɪ. ¹³ Kɔntɔ kwaga nɪ ba daa ma joori ba vu ba kɪ bɪlɛ. Zɔzɛfɔ laan ma pa o cɔrrɔ tɪm lwar-o. Ezɪpi pa-farɔ wɔm dɪ laan ma ba o lwarɪ Zɔzɛfɔ dwi dɪm na nuŋi mɛ tɪn. ¹⁴ Zɔzɛfɔ ma daarɪ o tɔŋɪ ni o pa o kɔ Zakɔbɪ, sɪ o dɪ o sɔŋɔ tiinə bam maama ba o te Ezɪpi nɪ. Ba maama dɛɛn yɪ nɔɔna fusɪrɛ-banu mɔ (75). ¹⁵ Zakɔbɪ ma sɪnɪ o zanɪ o vu Ezɪpi. Dáanɪ mɔ wɔntɔ tɪga. Dɪbam nabaara bam dɪ ma ba ba tɪ. ¹⁶ Ba ma ja ba yɪra yam ba joori ba vu Sisɪm ba kɪ-ba yibeeli dɪlɔ Abraham na yɛgɪ dɪ sɛbu Emori biə bam tee nɪ tɪn nɪ.

¹⁷ Maŋa kam ma tɔwɛ sɪ Baŋa-Wɛ sɪnɪ Dɪ kɪ kɔlɔ Dɪ dɛɛn na goni ni dɪ Abraham tɪn. Maŋa kam kɔntɔ nɪ dɪbam nɔɔna balɔ na wɔ Ezɪpi nɪ tɪn maa tiini ba wɔra ba puli zanzan. ¹⁸ Pa-farɔ wɔdonɪ dɪ daa ma zanɪ sɪ o taa te Ezɪpi. O maa yɛri Zɔzɛfɔ ni nɪ. ¹⁹ O dɛɛn maa jɪgɪ dɪbam nabaara bam o bɛɛsa. O dɛɛn kɪ swan mɔ o fɪ-ba sɪ ba kwe ba bu-sɪsɪn ba jaanɪ ba ve ba yaga, sɪ ba taa tɔa.

²⁰ Kantɔ maŋa kam nɪ mɔ ba lɔgɪ Moyisi. O dɛɛn maa yɪ bu-ŋɔm Wɛ yibiyə nɪ. Ba maa jɪg-o

ba kɔna o ko sɔŋɔ nɪ canɪ sɪtɔ. ²¹ Ba laan ma ja-o ba nunji ba vu ba yagɪ. Pa-farɔ wɔm bukɔ ma kwe-o o jɪgɪ o niə, nɪ o yɪ o titɪ bu mɔ te. ²² Ba ma brɪ Moyisi Ezipi tiinə yi-pɔrɔ kɔm maama. O ma ji nɔn-babɪa o ni-taanɪ dɪ o kəm maama banja nɪ.

²³ Moyisi dɛɛn na yi bɪna fiinna tɪn, o ma lɪ wɔbɔŋa sɪ o vu o nii o ko-biə Yisɪrayelɪ tiinə bam na yɪ te. ²⁴ O na ve tɪn, o ma na Ezipi tu wɔdɔŋ na jɪgɪ Yisɪrayelɪ tu o maga. Moyisi ma vu sɪ o wɛli o titɪ dwi tu wɔm jara yam wɔnɪ. O ma magɪ Ezipi tu wɔm o gɔ. ²⁵ O dɛɛn ya bɔŋɪ nɪ o titɪ dwi tiinə bam wɔ lwarɪ nɪ Wɛ lagɪ Dɪ pa wɔntɔ mɔ jonɪ-ba Ezipi tiinə bam jɪŋa nɪ o yagɪ. Ba nan wɔ lwarɪ. ²⁶ Tɪga na pɔrɪ tɪn, o daa ma na Yisɪrayelɪ tiinə bale na jɪgɪ daanɪ. O ma kwaanɪ sɪ o lo-ba, yɪ o ta dɪ ba o wɪ: <A ko-biə-ba, abam yɪ cɔrrɔ mɔ daanɪ. Bɛɛ mɔ kɪ yɪ abam daa jɪgɪ daanɪ?> ²⁷ O na tagɪ dɪ ba kɔntɔ tɪn, mɔ wɔlɔ wɔm na dana tɪn ma yigi Moyisi o yagɪ daa nɪ, yɪ o daari o bwe Moyisi o wɪ: <Wɔɔ mɔ pɛ nmɔ ni sɪ n ta n yɪ dɪbam yuutu sɪ n daari n ŋɔɔnɪ dɪbam taanɪ?> ²⁸ Nmɔ lagɪ sɪ n gɔ amɔ dɪ mɔ, nɪ n diin na gɔ Ezipi tu wɔm te tɪn na?>

²⁹ Moyisi na ni kɔntɔ tɪn, o laan ma duri o nunji Ezipi nɪ o vu o zɔrɪ Madɪan tɪv nɪ. Dáanɪ mɔ o di kaanɪ yɪ ba lɔ biə bale.

³⁰ Bɪna fiinna dɛɛn na kɛ tɪn, Wɛ maleka ma ba Moyisi te kagɔa wɔnɪ Sinayi piu kɔm tɪkəri nɪ. O ma na min-vɔgɔ na jɪgɪ puŋu kɔ di, yɪ maleka kam wɔ mini dɪm wɔnɪ. ³¹ Moyisi yɪra ma sɔɔrɪ dɪ o na nɛ kɔlɔ tɪn. O ma fɔɔrɪ o yi mini dɪm te sɪ o nii. O laan ma ni Baŋa-Wɛ kwərə na ŋɔɔnɪ

dɪd-o ka wɪ: ³² <Amɔ yɪ nmɔ nabaara bam Baŋa-We. Amɔ mu yɪ Abraham Baŋa-We, dɪ Yizakɪ dɪ Zakɔbɪ Baŋa-We.> Moyisi yɪra maa saɪ, yɪ o daa warɪ o nii. ³³ Baŋa-We ma ta dɪd-o Dɪ wɪ: <Lɪ n natra yam, sɪ jɛgɛ kalɔ nmɔ na zɪgɪ da tɪn yɪ amɔ tɪtɪ jɛgɛ mu.> ³⁴ We daa ma ta Dɪ wɪ: <A nɛ a nɔɔna bam na wɔ Ezɪpɪ nɪ ba yaara te tɪn, yɪ a kwɛrɪ a ni ba na kɔnɪ te tɪn. Amɔ nan tu sɪ a jɔŋɪ-ba mu a yagɪ. Kuntɔ tɪn, a lagɪ a tɔŋɪ nmɔ sɪ n joorɪ n vu Ezɪpɪ.> »

³⁵ Etiyeni ta ma ta o wɪ: «Moyisi dɛɛn yɪ wɔlɔ Yisɪrayɛlɪ tiinɛ bam na vɪ-o tɪn. Ba dɛɛn bwe-o ba wɪ: <Wɔɔ mu pɛ nmɔ ni, sɪ n ta n yɪ dɪbam yuutu sɪ n daari n ŋɔɔnɪ dɪbam taanɪ?> Moyisi wɔntɔ mu We tɔŋɪ sɪ o vu o taa te Dɪ nɔɔna bam, sɪ o daari o jɔŋɪ-ba o yagɪ. We ma tɔŋɪ Dɪ maleka, yɪ ka nuŋɪ o yigɛ nɪ puŋu wɔnɪ ka brɪ-o kuntɔ maama. ³⁶ Moyisi dɛɛn ma kɪ wo-kɪnkagɪla dɪ wɛɛnu tɪlɔ na brɪ We dam tɪn Ezɪpɪ nɪ, yɪ o wantɪ o ja nɔɔna bam o nuŋɪ. Ba ma tɔgɪ nɪnɪv-sɔŋɔv kum ba bɛ, yɪ ba daari ba beerɪ kagva kam wɔnɪ taan bɪna fiinna, yɪ Moyisi dɛɛn ta kɪ wo-kɪnkagɪla zanzan ba tee nɪ. ³⁷ Moyisi daa ta mu yɪ wɔlɔ na tagɪ dɪ Yisɪrayɛlɪ tiinɛ bam o wɪ: <We wɔ pa abam dwi tu dɪdɔva zanɪ o taa yɪ We nijɔŋnu abam tɪtarɪ nɪ, nɪ Dɪ na tɔŋɪ amɔ Moyisi te tɪn.> ³⁸ Moyisi mu yɪ wɔlɔ dɛɛn na wɔra dɪ Yisɪrayɛlɪ tiinɛ kɔgɔ kum kagva kam wɔnɪ tɪn, yɪ o wɔra dɪdaani dɪbam nabaara bam, dɪ maleka kalɔ na ŋɔɔnɪ dɪd-o Sinayi piu kum yuu nɪ tɪn. Wɔntɔ mu jɔŋɪ We bitari silɔ na paɪ ŋwɪa tɪn o pa dɪbam.

³⁹ Dɪ kuntɔ maama, dɪ nabaara bam dɛɛn ba

lagɪ sɪ ba sɛ Moyisi ni. Ba ma vɪ-o, yɪ ba daari ba buŋɪ sɪ ba joori ba vu Ezipi. ⁴⁰ Ba ma ta dɪ Aaron ba wɪ: <Mɔ jwənə n pa dɪbam sɪ ya taa tɔɪ dɪ yigə, sɪ Moyisi wɔɔ na jaanɪ dɪbam o nunɪ Ezipi nɪ tɪn, dɪ yəri woŋo kulɔ na kɪ-o tɪn.>

⁴¹ Maŋa kam kɔntɔ nɪ ba ma sɪnɪ ba mɔ kamɔɔ kɔ nyɪ dɪ nɔa, yɪ ba pa kɔ yɪ ba jwəni. Ba maa jɪɪ-dɪ ba kaana. Ba ma daari ba kɪ wɔpɔlo dɪ ba tɪtɪ na mɛ ba jɪa ba ma mɔ kulɔ tɪn. ⁴² Ba na kaanɪ jwəni dɪm kɔntɔ tɪn, Wɛ ma pipiri Dɪ kwaga Dɪ ya-ba. Dɪ ma yagɪ-ba sɪ ba taa zuli calɔwɪ sɪɔ na wɔ weyuu nɪ tɪn. Kɔ kɪ nɪɛɛnɪ kɔ na maŋɪ kɔ pɔpɔnɪ Wɛ nijɔŋə bam tɔnɔ kɔm wɔnɪ kɔ wɪ:

<Abam Yisɪrayɛɪ dwi tiinə-ba,
á dɛɛn na ɣɔ vara á ma kaanɪ jwənə kagɔa kam
wɔnɪ bɪna fiinna tɪn,
kɔ daɪ amɔ mɔ á kaanɪ á pa kɔntɔ.

⁴³ Kɔ nan yɪ Moloki jwəni dɪm vwe mɔ abam dɛɛn zɪŋɪ,
dɪdaanɪ calɔɔa kalɔ na yɪ abam jwəni Rifanɪ tɪn.
Tɪntɔ maama nan yɪ kamwarɔ tɪɔ á na kɪ sɪ á
taá zuli-tɪ mɔ.

Kɔntɔ ŋwaanɪ amɔ wɔ pa nɔɔna zɛɪ abam
ba ja vu ba gaalɪ Babilɔnɪ na wɔ mɛ tɪn.>

⁴⁴ Dɪbam nabaara bam na beeri kagɔa kam wɔnɪ tɪn, ba dɛɛn jɪɪ Wɛ vwe dɪɔ na brɪ nɪ Wɛ wɔ ba tee nɪ tɪn mɔ. Wɛ dɛɛn brɪ Moyisi o na wɔ kɪ te sɪ o ma pu vwe dɪm tɪn. Ba dɛɛn sɪnɪ ba kɪ-dɪ nɪ Wɛ na brɪ sɪ ba kɪ te tɪn mɔ. ⁴⁵ Kɔ kwaga seeni tɪn, dɪbam nabaara bam mɔ jɔŋɪ vwe dɪm ba kwə tee nɪ ba zɪŋɪ-dɪ ba ja tɔɪ Zozwe kwaga. Ba ma vu ba wanɪ tɪnɪ dɪɔ Wɛ na lagɪ Dɪ pa-ba

sɪ ba taa zɔvri da tɪn. Wɛ dɛɛn zɛli je sɪm nɔɔna bam DI yagi ba yigə nɪ. Vwe dɪm maa wɔra taan, kɔ ba kɔ yi Davidi na zanɪ o ji pɛ maŋa kalɔ tɪn. ⁴⁶ Wɛ wɔ ma poli dɪ Davidi, yi o loori Wɛ sɪ DI pa-o cwəŋə sɪ o lɔ digə o ma ləni vwe dɪm yuu nɪ, sɪ Wɛ taa zɔvri da sɪ DI taa wɔ Zakɔbɪ dwi tiinə bam tee nɪ. ⁴⁷ Kɔ nan yi Davidi bu Salɔmɔn mɔ lɔgi digə kam o pa Wɛ.

⁴⁸ Baŋa-Wɛ dɪlɔ na yi kamunu tɪn nan ba zɔvra di sɪlɔ nabiinə na lɔgi tɪn wɔnɪ. Wɛ nijɔŋnu dɪdɔba dɛɛn mɔ tagɪ o wɪ:

⁴⁹ <Yuutu Baŋa-Wɛ wɪ:

Weyuu mɔ yi amɔ jəŋə je,

kɔ daari tɪga baŋa maa yi amɔ nɛ cwiim je.

Digə kɔɔ dwi mɔ abam wɔ wanɪ á lɔ á pa amɔ?

Jəgə kɔɔ mɔ amɔ wɔ vu a pəni da a sin?

⁵⁰ Kɔ dai amɔ tɪtɪ jɪŋa mɔ ki wəɛnu tɪntɔ maama na?> »

⁵¹ Etiyeni daa ta ma ta dɪ Zwifə nakwa bam o wɪ: «Abam yi vɪna zanzan. Á wɔbɔŋa dɪ nyɪ dɪ balɔ na ba tɔgi Wɛ tɪn wɔbɔŋa. Abam zwa mɔ kwarɪmɪ yi á ba ni Wɛ kwərə kam. Abam ba sɛ Wɛ Joro kɔm na bri cɪga kalɔ tɪn. Abam dɪ á nabaara bam kikiə maama yi bɪdwɪ mɔ. ⁵² Wɛ nijɔŋnə bam wɔnɪ wɔlɔwɔlɔ tərə abam nabaara bam na wɔ bɛɛs-o. Ba dɛɛn gɔ balɔ na bri nɪ Wɛ wɔ tɔŋɪ Cɪga Tu wɔm sɪ o ba tɪn. Lele kɔntɔ abam nan mɔ jaanɪ wɔntɔ á ki nɔɔna jɪŋa nɪ, yi á ki daanɪ á gɔ-o. ⁵³ Abam yi balɔ na jɔŋɪ Wɛ cullu tɪlɔ DI na tɔgi malesɪ jɪŋa DI pa abam tɪn mɔ. Dɪ kɔntɔ dɪ á ta wɔ sɛ-tɪ.»

Ba na gɔ Etiyeni te tɪn

⁵⁴ Etiyenti na tagi kuntu o ti tun, ku ma pa Zwifə nakwa bam bana zaŋi did-o zanzan, yi ba dɔni ba yələ. ⁵⁵ We Joro kum maa wɔ Etiyenti tee ni lanyiranɩ. O ma kwəni o yuu wɛɛni o nii Wɛ-sonɔ seeni yɔɔɔ-toto, yi o na Wɛ paari-zulə na dagi te. O ma daari o nii o na Zezi na zigi Baŋa-We jazim ni. ⁵⁶ O laan ma ta o wɩ: «Nii-na, amɔ nɛ Wɛ-sonɔ ni na pɔri yi Nabiin-bu wɔm zigi Baŋa-We jazim ni.»

⁵⁷ Zwifə nakwa bam kɔgɔ kum maama na ni kuntu tun, ba ma kaasi di kwər-dia, yi ba pu ba zwa si ba daa yi taa ni o taani dim. Ba maama ma duri bidwi baŋa ni ba vu ba ja-o. ⁵⁸ Ba ma vaŋ-o ba pa o nunji tɔ kum daa. Ba laan ma daari ba jig-o ba dɔli di kandwa si ba gɔ. Balɔ na dɔl-o di kandwa tun ma li ba gwaaru ba pa nɔn-dɔŋɔ kudonɔ si o ta niə. Nɔɔnɔ wɔm yiri mu Sooli. ⁵⁹ Ba na jigi Etiyenti ba dɔli kuntu tun, o ma loori Wɛ o wɩ: «A Yuutu Zezi, jɔŋi a joro.»

⁶⁰ O laan ma kuni doonə tɔga ni o kaasi di kwər-dia o wɩ: «A Yuutu, yi kwe ba taali ba kəm-balɔɔ kuntu ŋwaani.» O na tagi kuntu tun, o laan ma ti.

8

¹ Sooli na nɛ ba na ki te ba gɔ Etiyenti tun, o ma sɛ ni ku maŋi.

Zezi karabiə bam na nɛ yaara te tin

De dim kuntu ni nɔɔna puli si ba yaari Zezi kɔgɔ kulɔ na wɔ Zeruzalem ni tun zanzan. Ba maama ma jagi ba duri ba zɔ tɔni dɔlɔ maama na wɔ Zude di Samari ni tun wɔni. Ku daari Zezi tintɔŋna fugə-bale bam yiranɩ mu wɔ tɔgi

ba duri. ² Nɔɔna balu na kwarɪ Wɛ tun ma kwe Etiyenu yira yam ba ki, yi ba daari ba keeri zanzan o tɔɔni dɪm ŋwaani. ³ Sooli maa kwaani si o cɔgi Zezi kɔgɔ kum maama. O maa yɛni o tɔɔl sam dɪm wɔni o jaani baara di kaana balu na tɔgi Zezi tun o ve o ki puɔna digɛ ni.

Wɛ kwɛr-ywɛŋɛ kam na jagi te tin

⁴ Zezi karabiɛ balu na duri ba jagi tun maa yɛni ba ve je maama ba tɔɔli Wɛ kwɛr-ywɛŋɛ kam. ⁵ Filipi ma zani o vu Samari tiɔ kudonɔ o tɔɔli Kriɔi wum Wɛ na tunɔ tin kwɛrɛ o bri nɔɔna bam. ⁶ Nɔn-kɔgɔ kum maama maa kwaani ba cɔgi Filipi na ŋɔɔni kulɔ tin. Ba maama cɔgi o taani dɪm, yi ba kwɛri ba na wo-kɪnkagɪla yalɔ o na ki tin. ⁷ Ba ma na ciciri na nuɔi si yagi nɔɔna zanzan yi si kaasa di kwɛr-dɛ. Kwaaru zanzan di gwanɔ di ma na yazurɛ. ⁸ Kuntu ŋwaani wɔpolo dɛɛn maa tiini ku wɔ tiɔ kuntu wɔni.

⁹ Tiɔ kum kuntu ni nɔɔnu dɛɛn ya wɔra, o yiri mu Simɔn. O dɛɛn jigi liri mwaanu mu o kiɔ. Ku maa paɔ Samari tiinɛ bam yi yɛu did-o. O maa bri o titi ni o yi nɔn-kamunu mu. ¹⁰ Tiɔ kum nɔɔna maama maa kwaani ba cɔgi o taani lanyiranɔ, didɛera di nabwɛnɛ maama. Ba maa paɔ Wɛ dam mu wɔ o tee ni, yi ba jig-o ba bɛ ba wɔ Dam-fɔrɔ tu. ¹¹ O dɛɛn ya paɔ ba yi yɛu di o liri mwaanu tum taan yi ku daani zanzan. Kuntu ŋwaani mu ba kwaani ba cɔg-o lanyiranɔ.

¹² Filipi laan ma ba o tɔɔli Wɛ kwɛrɛ o bri-ba Wɛ paari dɪm taani di Zezi Kriɔi yiri dɪm. O na bri-ba kuntu tin, nɔɔna bam ma sɛ o taani dɪm. Ba pa ba miisi-ba na wɔni Zezi yiri ŋwaani,

baara dɪ kaana maama. ¹³ Simɔn titɪ dɪ ma sɛ, yɪ o daari o pa ba miis-o na wɔnɪ. O ma toɔɔ dɪdaani Filipi yɪ o nai wo-kɪnkagɪla dɪ wəənu tɪlɔ na brɪ Wɛ dam tɪn. O na nɛ kɔntɔ tɪn, kɔ ma sɔ-o.

¹⁴ Zezi tintɔŋna balɔ na wɔ Zeruzalem nɪ tɪn ma ni nɪ Samari tiinə bam sɛ Wɛ taani dɪm. Ba ma tɔŋɪ Pɪyɛɛɪ dɪ Zan ba tee nɪ. ¹⁵ Ba na ve ba yɪ da tɪn, ba ma loori Wɛ ba pa balɔ na sɛ Zezi tɪn sɪ ba wani ba jɔŋɪ Wɛ Joro kɔm. ¹⁶ Bɛŋwaani Wɛ Joro kɔm daa ta wɔ tu bantɔ wɔlɔwɔlɔ te. Ba dɛɛn pɛ ba miisi-ba na wɔnɪ dɪ Yuutu Zezi yɪrɪ ŋwaani má mɔ. ¹⁷ Pɪyɛɛɪ dɪ Zan laan ma danɪ ba jɪa ba baŋa nɪ, yɪ ba jɔŋɪ Wɛ Joro kɔm ba bɪcara nɪ.

¹⁸ Zezi tintɔŋna bam na danɪ ba jɪa nɔɔna bam baŋa nɪ yɪ ba jɔŋɪ Wɛ Joro kɔm kɔntɔ tɪn, yɪ Simɔn na nɛ kɔ na kɪ te tɪn, o ma kwe sɛbu o ma loori Pɪyɛɛɪ dɪ Zan o wɪ: ¹⁹ «A lagɪ sɪ á pa amɔ dɪ taa jɪgɪ dam dɪntɔ don, sɪ a na kwe a jɪa a danɪ nɔɔnɔ wɔlɔ baŋa nɪ, sɪ kɔntɔ tu dɪ jɔŋɪ Wɛ Joro kɔm.»

²⁰ Pɪyɛɛɪ ma lɛr-o o wɪ: «Wɛ wɔ cɔgɪ nmɔ dɪ n sɛbu kɔm maama, dɪ nmɔ na bɔŋɪ sɪ nɪ wani n ma n sɛbu n yɛgɪ Wɛ pɛɛɪ dɪm tɪn ŋwaani. ²¹ Nmɔ wɔbɔŋa ba toɔɔ cɪga Wɛ yɪgɔ nɪ. Kɔntɔ tɪn, n bá na cwəŋə sɪ n toɔɔ dɪ dɪbam n tɔŋɪ Wɛ titɔŋa yam. ²² Nan ləni n wɔ sɪ n yagɪ wo-balwaarɔ tɪlɔ nmɔ na bɔŋɪ sɪ n kɪ tɪn, sɪ n daari n loori dɪ Yuutu Wɛ sɪ, Dɪ na sɛ, sɪ Dɪ yagɪ n lwarɪm Dɪ ma cɛ-m. ²³ Bɛŋwaani a nɛ sɪ n jɪgɪ pu-sɪŋa zanzan, yɪ n wɔ lwarɪm gambɛɛm wɔnɪ.»

24 Simɔn ma ləri o wɪ: «Nan loori-na Wε á pa-nɪ, sɪ wəənu tɪɮ maama á na tagɪ amɮ baŋa nɪ tɪn yɪ ba tɪ cɔŋɪ-nɪ.»

25 Pɪyɛɛɪ dɪ Zan dɛɛn ma ŋɔɔnɪ dɪ Yuutu Zezi taanɪ dɪm ba brɪ nɔɔna bam. Ba laan ma joori ba maa ve Zeruzalem. Ba na maa joori tɪn, ba ma tɪɮ Samari tɪ-niə yam wɔnɪ ba tɔɔɮ Wε kwər-ywəŋə kam.

Filipi na pɛ dɪdɛɛɪ lwarɪ Wε taanɪ te tɪn

26 Baŋa-Wε maleka ma ba Filipi te ka ta dɪd-o ka wɪ: «Zaŋɪ n da jagwiə seeni n vu n da cwəŋə kalɮ na zɪɪɪ Zeruzalem nɪ ka ve Gaaza tɪn.» Cwəŋə kam kuntɮ tɔɪ kagɸa wɮ mu ka veə.

27 Filipi ma zaŋɪ o maa kea. Etiyopi tu dɪ dɛɛn maa wɮ cwəŋə kam nɪ o maa ve sɔŋɔ. Wɔntɮ mu tɔŋɪ o paɪ ba tɪɮ kɪm pa-kana kalɮ ba na bə ba wɪ Kandaasɪ tɪn. O yɪ dɪdɛɛɪ wɮɮ na nii o jɪɪɪɪ tɪm maama baŋa nɪ. O dɛɛn ya ve Zeruzalem mu sɪ o zuli Wε, ²⁸ yɪ o laan maa joori o ve sɔŋɔ dɪ tərɪko kulɮ sise na vai tɪn. O na maa ke dɪ o tərɪko kɪm kuntɮ tɪn, o maa je o karɪmɪ tɔno kulɮ Wε niɪɔŋnu Ezayi na pɔpɔnɪ faŋa faŋa tɪn. ²⁹ Wε Joro kɪm ma brɪ Filipi kɪ wɪ: «Ve n ta n tɔɪ dɪ tərɪko kɪm.» ³⁰ O ma duri o vu o yɪ tərɪko kɪm yɪ kɪ veə. O ma ni nɔɔnɮ wɔm na jɪɪɪ Wε niɪɔŋnu Ezayi tɔno kɪm o karɪma. O ma bwe-o o wɪ: «Nmɮ ni n na karɪmɪ kulɮ tɪn kuri na?»

31 O ma ləri o wɪ: «A nan wɪ kɪ ta mu a ni kɪ kuri, yɪ nɔɔn-nɔɔnɮ wɮ maŋɪ-kɪ o brɪ-nɪ?»

O laan ma loori Filipi sɪ o di tərɪko kʊm baŋa o jəni o tee nɪ. ³² O na wura o karɪmɪ wəənu tɪlɔ tɔno kʊm wɔnɪ tɪn mʊ tɪntʊ:

«Wɔntʊ dɛɛn mʊ nyɪ dɪ piə kalɔ nɔɔnʊ na vanɪ o ja o vu sɪ ba gʊ tɪn.

O ta nyɪ dɪ pəlbʊ wɔlɔ ba na fanɪ o kʊrʊ yɪ o wɔ kɪ sɔɔ tɪn.

O nan wɔ purɪ o ni o ta kʊlɔkʊlɔ.

³³ Nɔɔna maa goon-o, yɪ ba wɔ di o taanɪ dɪ cɪga. Wɔɔn wɔ wanɪ o ŋɔɔnɪ wɔntʊ dwi dɪm ŋwanɪ? Bɛŋwaanɪ ba hɪ o ŋwɪa lʊgʊ baŋa nɪ.»

³⁴ Dɪdɛɛrʊ wɔm ma ta dɪ Filipi o wɪ: «A lagɪ a bwe a nii, wɔɔ taanɪ mʊ Wɛ nijonnu wɔm tɛa, o tɪtɪ mʊ o tɛ naa nɔɔnʊ wɔdɔŋ mʊ?» ³⁵ Filipi ma joorɪ o pulɪ nɔɔnʊ wɔm na karɪmɪ mɛ tɪn o brɪ-o kʊ kuri, yɪ o daari o ta Zezi kwər-ywəŋə kam maama o brɪ-o. ³⁶ Ba na tɔgɪ cwəŋə kam ba maa kɛ kʊntʊ tɪn, ba ma vu ba yɪ bugə. Dɪdɛɛrʊ wɔm ma ta o wɪ: «Nii, na wɔ yo seeni. N bá wanɪ n miisi-nɪ na wɔnɪ na?»

[³⁷ Filipi ma lər-o o wɪ: «Nmʊ na sɛ Wɛ cɪga kam dɪ n wɔ maama, aá wanɪ a miisi-m na wɔnɪ.» O ma ləri o wɪ: «A sɛ sɪ Zezi Krisi yɪ Baŋa-Wɛ Bu mʊ.»]

³⁸ Dɪdɛɛrʊ wɔm laan ma pa tərɪko kʊm zɪgɪ. O dɪ Filipi ma tu tɪga ba vu ba zʊ na bam wɔ, yɪ Filipi miis-o na bam wɔnɪ. ³⁹ Ba ma nunɪ na bam wɔnɪ. Ba na nunɪ tɪn, dɪ Yuutu Wɛ Joro kʊm ma kwe Filipi kʊ ja viiri. Dɪdɛɛrʊ wɔm ma daa wɔ nɛ-o. O ma joorɪ o kwe cwəŋə o maa kɛa, yɪ o jɪgɪ wɔpolo zanzan. ⁴⁰ Filipi ma na nɪ o wɔ Azoti nɪ mʊ. O ma tʊlɪ tɪnɪ dɪm maama o tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam taan, o vu o yɪ Sezaari.

9

Sooli na lani o wɔbɔŋa o sɛ Zezi te tɪn
(Tituŋa Tɔnɔ 22:4-16, 26:9-18)

¹ Sooli dɛɛn maa kwaana o yaari dɪ Yuutu Zezi karabiɛ bam, yi o lagi si o gu-ba. O ma zaŋi o vu Zwifɛ bam kaanum yuutu wɔm te. ² O ma loor-o si o pɔpɔni twaanu o pa Zwifɛ Wɛ-di sɪm na wɔ Damasi ni tɪn, ni wɔm na nɛ nɔɔna balu na tɔgi Zezi cwɛŋɔ kam, oó ja baara dɪ kaana o ja vu o ki pɪna digɛ ni Zeruzalem ni. ³ O na nɛ twaanu tɪm tɪn, o ma zaŋi o maa ve Damasi. O na twe tɪv kɔm tɪn, pooni ma da dɪ nunji weyuu dɪ pɪpɪli dɪ gilim-o. ⁴ O ma tɪ tɪga ni, yi o ni kwɛrɛ na bɛŋi o yiri ka wi: «Sooli, Sooli, bɛŋwaanɪ mu n jɪgi amɪ n bɛɛsi kɔntɔ?»

⁵ O ma bwe o wi: «A tu, nmɔ yi wɔɔ mu?»

Kwɛrɛ kam ma ta ka wi: «Amɔ yi Zezi wɔlu nmɔ na jɪgi n bɛɛsi tɪn mu. ⁶ Nan zaŋi n zɔ tɪv kɔm wɔ. Nmɔ na yi da, ba laan wó ta kulɔ nmɔ na maŋi si n ki tɪn.»

⁷ Nɔɔna balu na tɔgi dɪ Sooli tɪn maa zɪgi da, yi ba warɪ kulɔkulɔ si ba ta. Ba dɛɛn ni kwɛrɛ kam, yi ba nan wɔ nɛ nɔɔn-nɔɔnu. ⁸ Sooli ma zaŋi wɛɛni o puri o yiɛ yi o daa ba nai. Ba ma ja-o o jɪŋa ni, ba van-o ba ja zɔ Damasi wɔ. ⁹ Ku dɛɛn jɪgi da yatɔ mu o yiɛ na dwe. Maŋa kam kɔntɔ ni o wɔ di, o nan wɔ nyɔgi.

¹⁰ Zezi karabu wɔdonɪ dɛɛn maa wɔ Damasi ni, o yiri mu Ananiya. O ma na vurɪm wɔni dɪ Yuutu wɔm na ŋɔɔni did-o. O ma bɛŋi o yiri o wi: «Ananiya!»

O ma lɛri o wi: «A yuutu, nii-nɪ.»

11 Dɪ Yuutu wɔm ma ta dɪd-o o wɪ: «Zaŋɪ n vu Zudasɪ sɔŋɔ, kɔ na zɪɣɪ cwəŋə kalɔ yɪrɪ na yɪ <Yɔɔrɔ-tɔtɔ> tɪn ni nɪ. Nmɔ na yɪ da, sɪ n bwe nɔɔnɔ wɔlɔ yɪrɪ na yɪ Sooli tɪn bwiə. O yɪ Tarɪsɪ tu mɔ. Nmɔ wɔ na o na wɔra o warɪ Wɛ. 12 Vɪrɪm wɔnɪ mɔ o nɛ nɔɔnɔ, o yɪrɪ mɔ Ananiya. O ma na-o yɪ o ba o daŋɪ o jɪa o baŋa nɪ, sɪ o yɪə yam joori ya taa nɪ.»

13 Ananiya na ni kɔntɔ tɪn, o ma ləri o wɪ: «A yuutu, nɔɔna zanzan maŋɪ ba ta nɔɔnɔ wɔm kɔntɔ taanɪ ba brɪ amɔ, dɪ o na kɪ wo-balwaarɔ tɪlɔ maama o ma cɔɣɪ nmɔ nɔɔna balɔ na wɔ Zeruzalem nɪ tɪn. 14 O nan tu yo dɪ ni dɪlɔ o na jɔŋɪ Zwifə kaanɪm yɪgə tiinə bam tee nɪ tɪn mɔ, sɪ o ma ja balɔ maama na bə nmɔ nɪ ba Yuutu tɪn.»

15 Dɪ Yuutu wɔm ma ta dɪd-o o wɪ: «Nan ve, bɛŋwaanɪ wɔntɔ mɔ yɪ wɔlɔ amɔ na kuri sɪ o taa tɔŋɪ o pa-nɪ, sɪ o daari o pa amɔ yɪrɪ dɪm zaŋɪ Yɪsɪrayɛlɪ tiinə bam tee nɪ dɪdaanɪ dwi-gɛ tiinə dɪ ba pwa dɪ tee nɪ. 16 Amɔ tɪtɪ nan wɔ brɪ-o yaara yalɔ maama o na maŋɪ sɪ o na amɔ yɪrɪ ŋwaanɪ tɪn.»

17 Ananiya laan ma zaŋɪ o vu o yɪ sɔŋɔ kɔm o zɔ. O ma na Sooli yɪ o daŋɪ o jɪa o baŋa nɪ o wɪ: «A ko-bu Sooli, dɪ Yuutu Zezi tɪtɪ mɔ tɔŋɪ amɔ nmɔ tee nɪ. Wɔntɔ ya mɔ brɪ o tɪtɪ nmɔ yɪgə nɪ maŋa kalɔ n ya na wɔ cwəŋə nɪ n maa n bɪnɪ tɪn. O tɔŋɪ-nɪ sɪ a ba a pa n joori n ta n nɪ mɔ, sɪ n daari n jɔŋɪ Wɛ Joro kɔm dam.»

18 Ananiya na tagɪ kɔntɔ tɪn, bɪdwɪ baŋa nɪ mɔ wəənu dwanɪ Sooli yɪə nɪ tɪ tɔ tɪga nɪ nɪnɛnɪ ŋwam-pɔrrɔ te tɪ daari, yɪ o laan nɪ. O ma zaŋɪ

o zɪgɪ wɛɛni. O ma pa ba miis-o na wɔni Zezi yiri ŋwaani. ¹⁹ O laan ma di wɔdiu yi o dam joori di ba. O ma maŋɪ Zezi karabiə bam tee ni Damasi ni da finfin.

²⁰ Sooli dɛɛn na wɔ Damasi ni kɔntɔ tɪn, o maa yəni o vu Zwifə bam Wɛ-di sɪm o brɪ-ba Zezi taani. O maa te o wɪ: «Zezi yi Wɛ Bu mu.» ²¹ Kɔ ma sɔ nɔɔna balɔ maama na ni o zaasɪm dɪm tɪn. Ba ma bwe daani ba wɪ: «Kɔ dai nɔɔnɔ wɔntɔ dɛɛn mu wɔ Zeruzalem ni o cɔgɪ balɔ na ma Zezi ba bə ni ba Yuutu tɪn na? Kɔ nan dai kɔntɔ ŋwaani mu o tu yo seeni, si o taa jaani Zezi karabiə o ve o pa Zwifə kaanɪm yigə tiinə bam na?»

²² Sooli dɛɛn maa ve yigə di baari zanzan, yi o brɪ nɔɔna bam ni Zezi mu sɪni o yi Krisi wɔm Wɛ na tɔŋɪ tɪn. Kɔ ma pa Zwifə balɔ na zɔbrɪ Damasi ni tɪn daa wari o ni-taani ba ləri.

²³ Da zanzan na kɛ tɪn, Zwifə bam ma kɪ ni daani si ba gɔ Sooli. ²⁴ O ma lwarɪ ba na bɔŋɪ si ba kɪ-o kɔlɔ tɪn. Dɛ maama wɪa di titɪ ba zɪgɪ ba yiri tɪv kɔm niə yam mu, si Sooli na tu si o da da, si ba laan gɔ-o. ²⁵ Dɛ didwɪ titɪ ni mu o karabiə bam ma pa o zɔ tɪtɔgɔ wɔ, yi ba lə ŋɔna kɔ ni ni ba pa o da kəbrə o tu tɪga yi o lu.

²⁶ Sooli laan ma vu Zeruzalem. O maa kwaani si o tɔgɪ o wəli Zezi karabiə bam wɔni. Ba maama maa funa did-o, yi ba ba bɔŋɪ ni o sɪni o ji Zezi karabu. ²⁷ Banabasi ma vu o zən-o, yi o ja-o o vu Zezi tɪntɔŋna bam te. O ma ta o brɪ-ba Sooli na nɛ dí Yuutu Zezi cwəŋə ni yi o ŋɔɔni did-o te tɪn. O ta ma ta o brɪ-ba Sooli na kwaani o ŋɔɔni di baari o pa balɔ na wɔ Damasi ni tɪn lwarɪ Wɛ cɪga kam di Zezi yiri te tɪn. ²⁸ Sooli ma

manɔ Zezi karabiə bam tee ni, yɪ o tɔli Zeruzalem ni maama o tɔli We kwərə di dí Yuutu Zezi yiri o bri nɔɔna. ²⁹ O maa yəni o ŋɔɔni di Zwifə balɔ na ŋɔɔni Greki tiinə taani tɪn, yɪ o magɪ kantɔɔ di ba. Ba laan maa kwaanɪ sɪ ba gɔ-o. ³⁰ Zezi karabiə bam na lwarɪ kuntu tɪn, ba ma ja-o ba ja vu Sezaari, yɪ ba pa o ke o vu Tarisi.

³¹ Zezi kɔɔ kum nɔɔna balɔ maama na wɔ Zude di Galile di Samari je sɪm ni tɪn deen ma na siun di ba yaara yam. Ba kɔɔ kum ma fɔɔ kɔ pulə kɔ wəli da, We Joro kum na zəni-ba tɪn ŋwaanɪ. Ba maa tɔɔ di Yuutu yɪ ba sɛ-o ba ŋwɪa maama wɔni.

Ene na ne yazurə te tɪn

³² Pɪyɛri deen yəni o beeri o ve je maama mu o nii Zezi karabiə bam. De didwɪ o daa ma zaŋɪ o vu sɪ o nii karabiə balɔ na zɔɔri Lidi ni tɪn. ³³ O na yi da tɪn, o ma na nɔɔnɔ o yiri mu Ene. O deen yɪ kɔɔ mu, yɪ o tigi bɪna nana o warɪ o zaŋɪ wɛɛni. ³⁴ Pɪyɛri na ne-o tɪn, o ma ta did-o o wɪ: «Ene, Zezi Krisi wɔ pa-m yazurə. Nan zaŋɪ wɛɛni sɪ n pri n sara kam n tiŋi.» O na tagɪ kuntu bidwɪ baŋa ni tɪn, mu Ene zaŋɪ wɛɛni. ³⁵ Nɔɔna balɔ maama na zɔɔri Lidi ni di Sarɔn je sɪm maama ni tɪn ma na Ene na ne yazurə. Ba laan ma ba ba tɔɔ di Yuutu Zezi.

Tabita na joori o bi te tɪn

³⁶ Kaani wɔɔɔŋ deen mu wɔ Zope ni, o yiri mu Tabita. (O yiri didaanɪ Greki tiinə taani mu yɪ Dorkasi, di kuri mu fərə.) O maa yɪ Zezi karabu. O maa kɪ lanyɪranɪ yɪ o wəli yinigə tiinə zanzan. ³⁷ Maŋa kam kuntu ni, o ma ba o ba jɔɔ yazurə

yɪ o tɪ. Nɔɔna ma kwe-o ba swɛ, yɪ ba ja-o ba di wɛyuu digə ba tinji da. ³⁸ Zope nan batwari didaani Lidi. Kuntɔ tin, Zezi karabiə balɔ na wɔ Zope ni tin ma lwarɪ ni Piyɛɛri tu Lidi o wɔra. Ba ma tɔŋi nɔɔna bale o tee ni. Ba ma vu ba looro ba wɪ: «Popo, kɪ lɪla n ba dɪbam tɪv kɔm.»

³⁹ Piyɛɛri ma zanɪ o tɔɔi dɪ ba o kɛ. O na yi Zope tin, ba ma ja-o ba di wɛyuu digə kam. Kadənə bam maama maa zɪɔi ba gilim-o yɪ ba keerə. Ba ma bri-o gwaaru tɪv maama Dɔrkasi ya na ŋwɪ yɪ o nyaani-tɪ o pa-ba tin. ⁴⁰ Piyɛɛri laan ma pa ba maama nuŋi pooni ba daar-o. O ma kuni doonə tɪga ni o wari Wɛ. O laan ma pipiri o nii tɔ wɔm yɪ o wɪ: «Tabita, zanɪ wɛɛni.» O ma puri o yiə o na Piyɛɛri. O ma zanɪ o je. ⁴¹ Piyɛɛri ma twɪ o jɪŋa o ja-o o pa o zanɪ wɛɛni o zɪɔi. O laan ma bɛŋi kadənə bam dɪ Zezi karabiə bam maama. O ma pa Tabita zɪɔi ba yigə ni yɪ o bri-ba sɪ o ŋwɪ.

⁴² Zope je sim nɔɔna bam maama ma ni kəm dɪm kuntɔ ŋwa. Kɔ ma paɪ nɔɔna zanzan kɪ ba wɔ-dɪdɔba dɪ dɪ Yuutu Zezi. ⁴³ Piyɛɛri ma maŋi Zope ni taan da zanzan. O dɛɛn zɔvri tɔn-gɔɔo kɔdɔŋ tee ni mɔ, o yɪri mɔ Simɔn.

10

Dwi-ge tu na lwarɪ Wɛ cɪga kam te tin

¹ Nɔɔnɔ wɔdɔŋ dɛɛn mɔ wɔra, o yɪri mɔ Kɔriŋɛɛli. O maa zɔvri Sezaari ni. O dɛɛn yɪ Rom pamaŋna didɛɛrɔ mɔ. Pamaŋna kɔɔo kɔlɔ o na tɔɔi o wɔ kɔ wɔni tin yɪri mɔ Yitali tiinə kɔɔo. ² O dɛɛn kwari Wɛ, yɪ o dɪ o sɔŋɔ tiinə

maama zuli Wɛ lanyɪranɪ. O maa kɪ wænu zanzan o wæli Zwifə yinigə tiinə bam. O maa yəni o warɪ Wɛ maŋa maama. ³ De didwɪ wɛ na guni maŋa kalɔ tɪn, o nɛ vɪrɪm. O ma na Wɛ maleka na tu ka bəŋi o yɪrɪ ka wɪ: «Kɔrɪnɛɛl!»

⁴ O maa nii maleka kam yɪ fɔɔnɪ jɪg-o. O ma ta o wɪ: «Kɔ yɪ ta, a tu.»

Maleka kam ma lər-o ka wɪ: «Nmɔ na yəni n warɪ Wɛ yɪ n kwəri n wæli yinigə tiinə tɪn, kɔ yɪ Baŋa-Wɛ wɔɔɔŋa. Dɪ nan guli nmɔ gulə. ⁵ Laan nan tɔŋɪ nɔɔna sɪ ba vu Zope ba bəŋi nɔɔnɔ wɔɔɔŋ, o yɪrɪ mɔ Simɔn Pɪyɛɛrɪ. ⁶ O yɪ vɛru mɔ o wɔ Simɔn wɔɔɔ na yɪ tɔn-gɔgɔ tɪn sɔŋɔ nɪ, nɪnɔ kɔm ni nɪ.»

⁷ Maleka kam na tagɪ did-o kɔntɔ ka ti tɪn, ka ma viiri. Kɔrɪnɛɛl ma bəŋi o sɔŋɔ kɔm tɪntɔŋna bale dɪ pamaŋnɔ didɔa wɔɔɔ na tɔŋɪ o pa-o yɪ o dɪ kwari Wɛ tɪn. ⁸ O ma ta kɔɔ maama na kɪ tɪn o bri-ba, yɪ o daari o tɔŋɪ-ba sɪ ba vu Zope.

⁹ Tɪga na pɔɔrɪ yɪ nɔɔna bam wɔ cwəŋə nɪ ba ma twɛ Zope tɪn, kɔ maŋɪ dɪ Pɪyɛɛrɪ dɪ diini sɔŋɔ kɔm nayuu sɪ o warɪ Wɛ wɪa tɪtari nɪ. ¹⁰ Kana laan maa jɪg-o yɪ o lagɪ wɔɔɔɪ sɪ o dɪ. Ba na wɔra ba kɪ wɔɔɔɪ kɔm tɪn, Wɛ ma pa o na wɔ-kɪnkagɪɪ nɪ dɪndwɪa mɔ te. ¹¹ O nɛ wɛyuu na pɔrɪ o baŋa nɪ, yɪ wɔŋɔ nɔŋɪ da kɔ maa tu tɪga. Wɔŋɔ kɔm nyɪ dɪ gɔrɔ kamunu mɔ, yɪ ba jɪgɪ kɔ niə yana, yɪ kɔ maa tu tɪga. ¹² Vara dwi maama mɔ wɔ kɔ wɔnɪ, didaanɪ tɪga wɔ-vælu dɪ zunə. ¹³ O na nɛ tɪn, o ma ni kwərə na ŋɔɔnɪ did-o ka wɪ: «Pɪyɛɛrɪ, zanɪ n gɔ wænu tɪntɔ n dɪ.»

¹⁴ Piyeyeri ma leri o wi: «Amu tu, a bá se. A ta wu fɔgi a di dibam cullu woŋo naa kulɔ na wu maŋi di dim tin.»

¹⁵ O daa ta ma joori o ni kwərə kam na wi: «Yi zaŋi n culi woŋo kulɔ We na wi ku yi lanyirani tin.» ¹⁶ Ku ki kuntu mu kuni bito. Wəənu tum laan ma joori ti vaŋi ti di weyuu.

¹⁷ Piyeyeri maa bwe wo-kinkaguli dim o na ne tin kuri. Ka maŋa kam ni mu noona balɔ Korɔnɛɛli na tɔŋi o tee ni tin bwe ba lwarɔ Simɔn soŋo kum je. Ba laan ma vu ba yi mansoŋo kum ba ziga. ¹⁸ Ba ma bəŋi noonu ba bwe ba wi: «Noonu zɔɔri yo o yiri mu Simɔn Piyeyeri na?»

¹⁹ Piyeyeri daa ta na wɔra o bwe si o lwarɔ wo-kinkaguli dim kuri tin, We Joro kum ma ta did-o ku wi: «Nii, noona batɔ mu tu ba lagi nmu. ²⁰ Zaŋi n tu tiga. Yi ta n bwea, si n tɔgi di ba n vu, bɛŋwaani amu mu tɔŋi-ba.»

²¹ Piyeyeri ma tu tiga, yi o ta di ba o wi: «Amu mu yi wɔɔ abam na lagi tin. Bɛɛ mu jaani abam ku ba?»

²² Ba ma leri ba wi: «Pamaŋna didɛɛru Korɔnɛɛli mu tɔŋi dibam. O yi non-ŋum mu yi o kwarɔ We lanyirani. Zwifə bam maama maa zul-o. We maleka mu tagi did-o si o bəŋi nmu o soŋo ni, si o wani o ni kulɔ nmu na lagi n ta tin.» ²³ Piyeyeri ma pa ba zɔ soŋo kum ba pəni.

Tiga na pɔɔri tin o ma zaŋi o tɔgi di ba o vu. Zezi karabiə badaara di ma zaŋi Zope ni ba tɔgi did-o ba vu. ²⁴ Tiga daa na pɔɔri tin mu o yi Sezaari. O yi da didaani Korɔnɛɛli di o soŋo tiinə di o badonnə balɔ o na bəŋi tin maŋi ba je ba cəg-o. ²⁵ Piyeyeri na yi soŋo kum yi o maa

zɔɔri tɪn, Kɔrɪnɛɛli ma zaŋi o nuŋi o jeer-o, yi o kuni doonə o yigə ni o jɔɔn-o. ²⁶ Pɪyɛɛri ma pa o zaŋi wɛɛni o zɪgi, yi o ta did-o o wɪ: «Amu di yi nabiinu mu.» ²⁷ O ta maa ŋɔɔni did-o yi ba maa zɔɔri sɔŋɔ kum. O ma na nɔn-kɔgɔ na kikili da ba je. ²⁸ O ma ta di nɔɔna bam o wɪ: «Abam maŋi á ye ni ku culə si Zwifu taa zɔɔri didaanɪ dwi-gɛ tiinə, naa o taa tɔgi di ba. Wɛ nan mu bri amu ni ku wɔ maŋi si a taa culi nɔɔn-nɔɔnɔ naa a paɪ o taa yi nɔn-diku. ²⁹ Kuntɔ ŋwaanɪ mu, abam na tɔŋi á bɛŋi-ni tɪn, a wɔ vɪn yi a ba. A nan lagɪ a bwe a nii, bɛŋwaanɪ mu á tɔŋi á bɛŋi-ni?»

³⁰ Kɔrɪnɛɛli ma ta o wɪ: «Zim mu jɪgi da yana, ku maŋi di maŋa kantɔ ni wɛ na guni tɪn, di a wɔra a warɪ Wɛ a sɔŋɔ ni, nɔɔnɔ ma da o ba o zɪgi a yigə ni. O zɔ gwaaru ti na nyɪna. ³¹ O ma ta di amu o wɪ: «Kɔrɪnɛɛli, Wɛ mu jɔŋi n loro kum. Nmu na wɛli yinigə tiinə tɪn mu Di guli nmu gulə. ³² Nan tɔŋi nɔɔna si ba vu Zope ba bɛŋi nɔɔnɔ wɔdon, o yɪri mu Simɔn Pɪyɛɛri. O yi vɛru mu, o wɔ Simɔn wɔlɔ na yi tɔn-gɔgɔ tɪn sɔŋɔ ni. O zɔɔri nɔnɔ kum ni ni mu.» ³³ O na tagɪ kuntɔ tɪn, a ma tɔŋi nɔɔna lɪla si ba vu ba bɛŋi nmu si n ba. Nmu na tu tɪn, n ki cɪga. Dɪbam maama nan zɪgi Wɛ yigə ni mu dí cɛgi, si dí ni kulɔ maama dí Yuutu wɔm na pɛ-m si n ta tɪn.»

³⁴ Pɪyɛɛri laan ma zaŋi o ta o wɪ: «A zim lwarɪ ni ku yi cɪga mu si Wɛ ba kuri nɔɔna daani. ³⁵ Wɛ jɔŋi nɔɔnɔ wɔlɔ maama na kwarɪ-DI yi o ki kulɔ na lana tɪn mu, ku na maŋi ku yi dwi dɪlɔ nɔɔnɔ. ³⁶ Abam maŋi á ye Wɛ na tagɪ DI

taanɪ dɪm Dɪ brɪ Yisɪrayelɪ tiinə bam, nɪ Zezi Kɪsɪ mɪ wai o jɔŋɪ nɔɔna o fɔŋɪ ba dɪ Wɛ daanɪ. Wɔntɔ mɪ yɪ nabiinə maama Yuutu. ³⁷ Abam ta ye wo-kamunnu tɪɔ maama na kɪ Zude nɪ tɪn. Kɪ dɛɛn puli Galile nɪ mɪ, maŋa kam Zan na tɔɔɪ Wɛ kwərə dɪ nɔɔna sɪ ba miisi na wɔnɪ tɪn kwaga nɪ. ³⁸ Abam maŋɪ á ye Wɛ na pɛ Dɪ Joro kɪm Nazaretɪ tu Zezi yɪ Dɪ kwəri Dɪ pa-o dam te tɪn. Wɛ na wɔ o tee nɪ kɔntɔ tɪn, o yəni o ve je maama o kɪ nɔɔna lanyɪranɪ, yɪ o kwəri o vrɪ balɔ na wɔ sɪtaanɪ jɪŋa nɪ tɪn o yaga. ³⁹ Dɪbam nan mɪ nɛ wəɛnu tɪɔ maama o na kɪ Zeruzalem nɪ dɪ Zwifə tɪnɪ dɪm maama nɪ tɪn, yɪ dɪ yɪ cɪga kantɔ maana tiinə. Ba dɛɛn jaan-o mɪ ba pa tɔɔn-dagara baŋa nɪ ba gv. ⁴⁰ Wɛ ma pa o joori o bi o yagɪ tɔɔnɪ da yatɔ dɛ nɪ. Dɪ ma pa o brɪ o tɪtɪ nɔɔna yigə nɪ sɪ ba na-o. ⁴¹ Kɪ nan dai nɪ nɔɔna maama mɪ nɛ-o, kɪ yɪ dɪbam balɔ Wɛ na maŋɪ Dɪ kuri sɪ dɪ taá yɪ o maana tiinə tɪn mɪ nɛ-o. Zezi na bi o yagɪ tɔɔnɪ tɪn, dɪbam tɔŋɪ dɪd-o dɪ dɪ wɔdiu yɪ dɪ nyɔ na. ⁴² O ma pa dɪbam nɪ sɪ dɪ tɔɔɪ Wɛ kwərə kam dɪ brɪ nɔɔna, dɪ pa ba lwarɪ nɪ wɔm mɪ yɪ wɔɔ Wɛ na tɪŋɪ sɪ o dɪ nanɔna dɪ balɔ na tɪŋɪ tɪn taanɪ. ⁴³ Faŋa faŋa Wɛ nijɔŋnə bam maama dɛɛn tagɪ wɔntɔ taanɪ ba wɪ, nɔɔnɔ wɔɔɔ maama na kɪ o wɔ-dɪdɔba dɪd-o tɪn, Wɛ wɔ yagɪ kɔntɔ tu lwarɪm Dɪ ma ɛɛ-o wɔntɔ yɪrɪ ŋwaanɪ.»

⁴⁴ Pɪyɛɛrɪ ta na wɔra o ŋɔɔnɪ kɔntɔ tɪn, Wɛ Joro kɪm ma tu balɔ maama na je ba ɛɛŋɪ o taanɪ dɪm tɪn yuu nɪ. ⁴⁵ Wɛ na pɛ Dɪ Joro kɪm dwi-ge tiinə dɪ tɪn, kɪ dari Zwifə balɔ na maŋɪ ba tɔŋɪ Zezi yɪ ba da dɪ Pɪyɛɛrɪ ba ba tɪn. ⁴⁶ Bɛŋwaanɪ

ba ni ba na ŋɔɔni ta-ge yi ba kwɛri ba zuli We.

⁴⁷ Pɪyɛɛri laan ma ta o wɪ: «Nɔɔna bantɔ sɪni ba jonɪ We Joro kum ni dɪbam dɪ na jonɪ te tɪn mu. Kuntɔ tɪn, dɪ wɔ wani dɪ cɪ ba yigə sɪ ba yi miisi na wɔni dɪ Zezi yiri na?» ⁴⁸ O ma daari o pa ni sɪ ba miisi-ba na wɔni Zezi Krisi yiri ŋwaani. Ba laan ma loori Pɪyɛɛri sɪ o manɪ ba tee ni da finfin.

11

Pɪyɛɛri tɔli kv na ki te yi o vu dwi-ge tiinə te tɪn

¹ Zezi tintɔŋna bam dɪ o karabiə balɔ na zɔuri Zude ni tɪn ma ni ni dwi-ge tiinə dɪ laan sɛ We kwɛrə kam. ² Pɪyɛɛri dɛɛn ma zaɪi o vu Zeruzalem. O na yi da tɪn, Zwifə balɔ na tɔgi Zezi tɪn ma magɪ kantɔɔ did-o. ³ Ba ma bwe-o ba wɪ: «Bɛɛ mu yi n vu n zɔ dwi-ge tiinə sɔŋɔ yi ba yi balɔ na ba goni ba bəkəri tɪn? Bɛɛ mu yi n di wɔdiu dɪ ba?»

⁴ Pɪyɛɛri ma zaɪi o tɔli kulɔ maama na ki tɪn o bri-ba o wɪ: ⁵ «A ya wɔ Zope ni mu a wari We. We ma pa a na vurɪm. A nɛ wo-kamunu na nunɪ weyuu kv maa tu tɪga. Kv nyɪ dɪ gɔrɔ kamunu mu, yi ba jigɪ kv niə yana ba pa kv maa tu tɪga. Kv ma ba kv zɪgɪ a yigə ni. ⁶ A ma nii kv wɔni yi a na vara na wɔra, sɔŋɔ vara dɪ ga-vara dɪ tɪga wo-vəlu dɪ zunə. ⁷ A laan ma ni kwɛrə na ŋɔɔni dɪ amɔ ka wɪ: <Pɪyɛɛri, zaɪi n gu n di.> ⁸ A ma ləri a wɪ: <A tu, aye a bá sɛ. A manɪ a wɔ di dɪbam cullu wɔŋo naa kulɔ na wɔ manɪ dɪ dim tɪn.> ⁹ Kwɛrə kam daa ta ma joori ka zɪgɪ weyuu ni ka ŋɔɔni ka wɪ: <Yi zaɪi n culi wɔŋo

kuɓɓu Wɛ na wɪ kʊ yɪ lanyɪranɪ tɪn.› ¹⁰ Kʊ ma kɪ kʊntʊ taan kuni bɪtɔ, yɪ wəənu tɪm maama joori tɪ vanɪ tɪ di weyuu.

¹¹ Maŋa kantʊ nɪ nɔɔna batɔ dɛɛn tu ba zɪgɪ sɔŋɔ kuɓɓu amʊ na zʊʊrɪ da tɪn ni nɪ. Ba ya tʊŋɪ-ba Sezaari nɪ mʊ sɪ ba ba amʊ te. ¹² Wɛ Joro kʊm ma ta kʊ bri-nɪ kʊ wɪ, a yɪ taa bʊwɛa, sɪ a tɔgɪ dɪ ba a vu. Dɪ ko-biə bantʊ bardʊ dɪ ma da amʊ ba vu. Dɪ maama ma vu dɪ yɪ Sezaari, yɪ dɪ vu dɪ zʊ Kɔrɪnɛɛli sɔŋɔ kʊm. ¹³ O ma ta o bri dɪbam o na nɛ Wɛ maleka na tu o sɔŋɔ ka zɪgɪ yɪ ka ta dɪd-o ka wɪ: <Tʊŋɪ nɔɔna sɪ ba vu Zope ba bɛŋɪ nɔɔnʊ wʊdɔŋ o yɪrɪ na yɪ Simɔn Pɪyɛrɪ tɪn sɪ o ba. ¹⁴ Wʊntʊ na tuə, o laan wʊ ηɔɔnɪ taanɪ dɪɓ na wʊ pa nmʊ dɪ n sɔŋɔ tiinə bam maama na vrɪm tɪn.›

¹⁵ A na sɪŋɪ sɪ a ηɔɔnɪ dɪ ba tɪn, mʊ Wɛ Joro kʊm tu ba te nɪnɛɛnɪ kʊ na maŋɪ kʊ tu dɪbam te pulim nɪ te tɪn. ¹⁶ A laan ma guli dɪ Yuutu Zezi dɛɛn na tagɪ te o wɪ: <Zan dɛɛn miisi nɔɔna bam na wʊnɪ mʊ, Wɛ nan wʊ miisi abam Dɪ Joro kʊm wʊnɪ mʊ.› ¹⁷ Kʊ sɪnɪ kʊ yɪ cɪga mʊ nɪ Wɛ pɛ dwi-ge tiinə bantʊ Dɪ pɛrɪ dɪm, nɪ Dɪ na maŋɪ Dɪ pa dɪbam dɪ, maŋa kalɔ dɪ na kɪ dɪ wʊ-dɪdʊa dɪ dɪ Yuutu Zezi Krisi tɪn. Kʊntʊ tɪn, a nan yɪ wɔɔ mʊ sɪ a cɪ Wɛ yɪgə?›

¹⁸ Pɪyɛrɪ na tagɪ kʊntʊ yɪ ba ni tɪn, ba ma yagɪ taanɪ dɪm yɪ ba daarɪ ba zuli Wɛ. Ba maa wɪ: «Wɛ sɪnɪ Dɪ pa dwi-ge tiinə bam dɪ cwəŋə sɪ ba ləni ba wʊrʊ, sɪ ba daarɪ ba na Dɪ ηwɪ-dʊŋa kam.»

Zezi kɔɔ kɔɔ na wɔ Antɔsi ni tin na ki te tin

¹⁹ Maŋa kam ba dɛen na gɔ Etiyeni tin, nɔɔna yaari Zezi karabiə bam kɔ pa ba jagi da-yigə ni. Balɔ na jagi tin badonnə ma vu ba yi Fenisi di Sipri di Antɔsi. Ba na jagi kuntu tin, ba yəni ba tɔɔli Wɛ kwərə kam ba bri Zwifə bam yirani mu.

²⁰ Kɔ daari Zezi karabiə badaara na nuŋi Sipri di Sireeni tin ma zaŋi ba vu Antɔsi ba tɔɔli di Yuutu Zezi kwər-ywəŋə kam ba bri dwi-gɛ tiinə di. ²¹ Baŋa-Wɛ dam maa wɔ ba tee ni. Nɔɔna zanzan ma ki ba wɔ-dɔɔba di di Yuutu Zezi yi ba tɔg-o.

²² Zezi kɔɔ kɔɔ na wɔ Zeruzalem ni tin ma ni kɔɔ na ki tin. Ba ma tɔŋi Banabasi si o vu Antɔsi o nii. ²³ O na ve o yi da tin, o ma na Wɛ na siɔni Di ki nɔɔna bam lanyirani te tin. O maa jigi wɔpolo lanyirani. O ma kwe ba maama kwie yalɔ na wɔ pa ba taa tɔgi di Yuutu wɔm di ba wɔ maama si ba yi zaŋi ba yagi tin.

²⁴ Banabasi dɛen yi nɔn-ŋɔm. O maa tiini o jigi wɔ-dɔɔba di Zezi, yi Wɛ Joro kum wɔ o tee ni di dam. Nɔɔna zanzan dɛen ma ba ba tɔgi di Yuutu wɔm, yi ba di wəli o kɔɔ kum wɔni.

²⁵ Banabasi laan ma zaŋi o vu Tarisi si o beeri Sooli je. ²⁶ O na ve o na-o tin, o ma ja-o o joori Antɔsi. Ba na wɔra tin, ba maa yəni ba wəli daani ba bri Zezi kɔɔ kum Wɛ taani. Ba ki kuntu taan si kɔ vu kɔ yi bim, yi nɔɔna balɔ ba na bri tin dagi zanzan. Kɔ yi Antɔsi ni mu ba puli si ba bəŋi Zezi karabiə bam ni Krisi biə.

²⁷ Da yam kuntu ni Wɛ nijɔŋnə badonnə ma zigi Zeruzalem ni ba vu Antɔsi. ²⁸ Ba dɔɔba yiri

mu Agabusi. We Joro kum ma pa o ta We kwera, ni kana lagu ka ba ka tiini ka zu lugu maama. (Ku deen siini ku ki kuntu mu manja kalu Kloodi na di paari tun.) ²⁹ Zezi karabiə bam na ni kuntu tun, ba ma li wubuŋa si ba la sabu ba ma wəli ba ko-biə balu na zuru Zude ni tun. Ba ma se si ba diduwa diduwa wu pa ni ba na wu wani te tun. ³⁰ Ba ma siini ba ki kuntu. Ba ma kwe sabu kulub ba na lagu tun ba ki Banabasi di Sooli juna ni, si ba ja vu Zeruzalem ba pa Zezi kogo kum nakwa bam.

12

We malska na vri Piyeri Erodi juna ni ka yagi te tun

¹ Manja kam kuntu ni Pe Erodi ma zani o ja Zezi kogo kum wu noona badonnə si o yaari-ba. ² O ma ja Zaku wulu na yi Zan zumbaaru tun o pa ba gu-o di su-zoo. ³ O na ki kuntu yi o lwaru ni ku poli Zwifə bam wu lanyirani tun, o daa ma ja Piyeri di. Ku yi Zwifə bam candiə kalu ba na yəni ba di dipe dilu na ba jigi dabili tun manja ni mu. ⁴ O na jaani Piyeri kuntu tun, o ma ki-o ruuna digə ni, yi o pa pamaŋna bana bana kuri bina yir-o ba ləni daani. Erodi deen maa lagu si Paki candiə kam na ke ka daari, si o laan pa ba ja Piyeri ba nunji, si o di o taani noona bam maama yigə ni. ⁵ Kuntu nwaani Piyeri maa wu ruuna digə kam ni taan, yi Zezi kogo kum noona bam tiini ba loori We o nwaani.

⁶ Ku deen yi titu dilu tiga na wu puru si Erodi pa Piyeri nunji pooni si o di o taani tun. Piyeri ya tigi pamaŋna bale titari ni mu o doa. Ba ya

vɔg-o dɪ capɔnnu tile mɔ. Pamaŋna badonnə dɪ ma wɔ pɪna digə kam ni nɪ ba yɪra. ⁷ Baŋa-We maleka laan ma da ka tu ka zɪgɪ da. Pooni maa da zəŋi digə kam wɔnɪ. Maleka kam ma pɪpagɪ Pɪyɛɛɪ tɪkəri nɪ ka pa o zaŋɪ, yɪ ka ta-o ka wɪ: «Kɪ lɪla n zaŋɪ wɛɛnɪ!» Capɔnnu tum ma kɔ Pɪyɛɛɪ jɪa nɪ tɪ tɔ tɪga nɪ. ⁸ Maleka kam ma ta-o ka wɪ: «Fɔgɪ n vɔ n vɔɔɪ tum sɪ n zɔ n natra yam.» O ma sɪnɪ o kɪ kɔntɔ. Ka daa ma ta ka wɪ: «Kwe n kasaa kɔm n zɔ, sɪ n ta n tɔgɪ amɔ.»

⁹ Pɪyɛɛɪ ma tɔgɪ ka kwaga o nuŋi pɪna digə kam wɔnɪ. O maa wɔ lwarɪ nɪ maleka kam na kɪ kulɔ tɪn yɪ cɪga. O maa buŋɪ nɪ kɔ yɪ dɪndwɪa mɔ. ¹⁰ Ba ma vu ba gaalɪ dayigə yɪrɪna bam dɪ kwaga yɪrɪna bam. Ba laan ma vu ba yɪ luu-bor-zɔŋɔ kulɔ na pɔrɪ kɔ yɔɔrɪ tɪw kɔm wɔ tɪn. Boro kɔm tɪtɪ ma pɔrɪ, yɪ ba kɛ ba nuŋi. Ba ma kwe cwəŋə ba ve ba maa kɛa. Maleka kam laan ma da ka viiri ka daarɪ Pɪyɛɛɪ.

¹¹ Kɔ laan ma ba Pɪyɛɛɪ wɔbuŋa. O ma ta o wɪ: «A laan lwarɪ nɪ kɔ yɪ cɪga mɔ. We mɔ sɪnɪ Dɪ tɔŋɪ Dɪ maleka sɪ ka ba ka jonɪ-nɪ Erɔdɪ jɪŋa nɪ ka yagɪ, sɪ Zwifə bam daa yɪ wantɪ ba kɪ amɔ nɪ ba na buŋɪ te tɪn.»

¹² Pɪyɛɛɪ na maanɪ kɔ na yɪ te tɪn, o ma vu Mari-ba sɔŋɔ. Wɔntɔ yɪ Zan Marɪkɪ nu mɔ. Nɔɔna zanzan dɛɛn mɔ kikili daanɪ sɔŋɔ kɔm nɪ ba wɔra ba warɪ We. ¹³ O ma vu o yɪ manɔŋɔ boro kɔm o magɪ, sɪ ba pɔrɪ sɪ o zɔ. Ka-nyaanɪ maa wɔ sɔŋɔ kɔm nɪ, o yɪrɪ mɔ Rɔdɪ. O ma vu sɪ o nii, wɔɔ mɔ maga. ¹⁴ O na ve tɪn, o ma lwarɪ Pɪyɛɛɪ kwərə. O maa tiini o jɪgɪ wɔpɔlo zanzan kɔ pa o durɪ o joorɪ, yɪ o wɔ pɔrɪ boro kɔm. O

ma vu o ta dɪ nɔɔna bam o wɪ: «Pɪyɛɛɪ mʊ zɪgɪ cɪcwəŋə nɪ.» ¹⁵ Ba ma lər-o ba wɪ, o co mʊ. O maa cɪm yɪ o ta o wɪ: «Kʊ sɪnɪ kʊ yɪ cɪga mʊ.» Ba daa ma ləri ba wɪ: «Kʊ ga yɪ o cɪru mʊ.»

¹⁶ Pɪyɛɛɪ daa ta maa zɪgɪ o magɪ boro kʊm taan. Ba laan ma ba ba pʊrɪ. Ba na nɛ-o tɪn, kʊ ma tiini kʊ sʊ-ba. ¹⁷ O ma zəŋɪ o jɪa o wɪ, ba cəgɪ sɔɔ. O ma daari o maŋɪ dɪ Yuutu wʊm na kɪ te o ja-o o nuŋɪ pɪna digə kam nɪ tɪn. O ta ma ta dɪ ba o wɪ, ba ve ba ta kʊlʊ na kɪ tɪn ba brɪ Zakɪ dɪ Zezi karabiə bam maama. O laan ma yagɪ-ba yɪ o vu jəgə kadoŋ.

¹⁸ Tɪga na pʊrɪ tɪtʊtɪ tɪn, pamaŋna balʊ ya na yɪrɪ Pɪyɛɛɪ tɪn wʊbʊŋa vugimi. Ba ma bwe daanɪ ba wɪ: «Bɛɛ mʊ kɪ yɪ Pɪyɛɛɪ tərə?» ¹⁹ Erɔdɪ ma pa ni sɪ ba kwaanɪ ba beeri o jəgə. Ba ma beer-o taan ba ga. Erɔdɪ ma bwe pamaŋna bam o nii, ba kɪ ta mʊ yɪ Pɪyɛɛɪ nuŋɪ, yɪ o daari o pa ni sɪ ba gʊ-ba.

Kuntʊ na kɪ kʊ kɛ tɪn, Erɔdɪ ma zanɪ Zude nɪ o vu Sezaari o zʊrɪ da.

Kʊ na kɪ te yɪ Erɔdɪ tɪ tɪn

²⁰ Erɔdɪ banɪ dɛɛn tiini dɪ zanɪ dɪ Tiiri dɪ Sidɔn tiinə. Je sɪm kuntʊ nɔɔna bam ma zanɪ ba la kɔgɔ sɪ ba vu ba tʊ Erɔdɪ sɪ o yagɪ. Erɔdɪ dɛɛn jɪgɪ dɪdɛɛrʊ wʊlʊ na nii o sɔŋɔ kʊm baŋa nɪ, o yɪrɪ mʊ Bilasɪtɪ. Nɔɔna bam ma puli ba di cilɔŋɔ dɪdaanɪ wʊntʊ, yɪ ba daari ba vu Erɔdɪ te ba ŋɔɔnɪ dɪd-o sɪ o yagɪ o ban-zɔŋɔ kʊm. Ba dɛɛn lagɪ sɪ ba ni daanɪ, bɛŋwaanɪ ba tɪtɪ tʊw kʊm yəni kʊ jɔŋɪ kʊ wʊdiiru pɛ wʊntʊ tʊw kʊm nɪ mʊ. ²¹ Ba ma lɪ dɛ sɪ ba jəni daanɪ ba ŋɔɔnɪ taanɪ dɪm.

De dım na yi tın, Erɔdı ma kwe o paarı gwar-fwaaru o zu. O laan ma jəni o paarı jangɔŋɔ kum baŋa ni si o ŋɔɔni di nɔɔna bam. ²² O kwərə na zaŋi yi o ŋɔɔni di ba kuntu tın, nɔɔna bam ma kaasi baŋa baŋa ba wı: «Kwərə kantu yi we kwərə mu si ka dai nabinzwənə nyım.» ²³ Erɔdı na se ba zulə yam yi o wɔ pɛ We Di zulə tın, Baŋa-We maleka ma pa yawıɔ ja-o lıla. Kanzwa ma zu o wɔ ya di-o ya gu.

²⁴ We kwərə kam deen maa jagi je maama, yi nɔɔna zanzan se-ka. ²⁵ Banabası di Sooli ma ti tituŋi dilu ba na ve Zeruzalem si ba tuŋi tın. Ba laan ma ja Zan Marıki ba wəli ba titi ni, yi ba nunji Zeruzalem ba joori ba vu Antıosı.

13

Zezi kɔgɔ kum na li Banabası di Sooli te tın

¹ Zezi kɔgɔ kulɔ na wɔ Antıosı ni tın deen jıgi We nijonə di balu na bri We taani dım tın ba titari ni. Bantu mu yi Banabası, di Simeyon wulu ba na bə ni nazono tın, di Sireeni tu Lukiyusi, di Manayen wulu deen na yi guvırma tu Erɔdı yuu-doŋo ba biini ni tın, didaani Sooli.

² De didwı ba maa wura ba zuli Baŋa-We, yi ba ta kwəri ba vɔ ni. We Joro kum laan ma ta ku bri-ba ku wı: «Li-na Banabası di Sooli amɔ ŋwaani, si ba taa tuŋi tituŋi dilu amɔ na kuri-ba si ba tuŋi tın.»

³ Zezi karabiə bam na ni kuntu tın, ba daa ma vɔ ni yi ba loori We ba pa-ba. Ba ma daari ba danı ba ja ba baŋa ni, yi ba laan banı-ba yi ba viiri.

Pooli dɪ Banabasɪ na wɔ Sipri nɪ te tɪn

⁴ Wɛ Joro kɔm dɛɛn na tɔŋɪ Banabasɪ dɪ Sooli kɔntɔ tɪn, ba ma vu ba yi Seliusi. Ba ma zɔ naboro ba tɔŋɪ nɪntɔ kɔm wɔ ba vu ba bɛ ba yi Sipri. ⁵ Ba ma vu ba zɔ Sipri tɔv kɔdon, kɔ yɪri mɔ Salamini. Ba na yi da tɪn, ba maa zɔvɔrɪ Zwifə bam Wɛ-di sɪm ba tɔɔli Wɛ kwərə. Zan Marikɪ maa wɔ ba tee nɪ o wəli-ba.

⁶ Ba ma zaŋɪ Salamini nɪ ba tɔli je sɪm maama ba kɛ. Ba ma vu ba yi Pafɔsɪ. Ba ma jeeri liri tu wɔdon dɔ́aanti, o yɪri mɔ Bar-Zezi, yɪ o yɪ Zwifu. O dɛɛn paɪ o yɪ Wɛ nijonɔnu mɔ yɪ o dai. ⁷ O maa yɪ gɔvɪrma tu Serɪziu Polusi kwaga nɔɔnɔ mɔ. Gɔvɪrma tu wɔm maa jɪŋɪ swan lanyɪranɪ. O ma bəŋɪ Banabasɪ dɪ Sooli o pa ba ba o te. O maa lagɪ sɪ o ni Wɛ kwərə kam. ⁸ Liri tu wɔm ma zaŋɪ o wɔra o culi ba brim dɪm. O maa kwaanti sɪ o cɪ gɔvɪrma tu wɔm sɪ o yɪ sɛ Wɛ cɪga kam. Liri tu wɔm yɪri dɪdon mɔ yɪ Elimasɪ dɪ Grɛkɪ tiinə taanti. ⁹ Sooli wɔlv yɪri dɪdon ta na yɪ Pooli tɪn dɛɛn jɪŋɪ Wɛ Joro kɔm dam lanyɪranɪ. O ma nii liri tu wɔm vɪrrɪ, yɪ o wɪ: ¹⁰ «N wɔ su dɪ sɪsɪna mɔ dɪdaanti balɔɔ. Nmɔ yɪ sɔtaanti jɪŋa nɔɔnɔ mɔ. Nmɔ culi wəənu tɔlv maama na lana tɪn. Nmɔ tiini n kwaana sɪ n pipiri dɪ Yuutu wɔm cɪga kam sɪ ka ji vwan mɔ. ¹¹ Nii, Baŋa-Wɛ wɔ ba Dɪ magɪ-m dɪ Dɪ jɪ-dɪa lele kɔntɔ. Nɪn ji lilwe yɪ n daa n bá na wɪa pooni, sɪ kɔ taa ve maŋa kalɔ Wɛ na lagɪ tɪn.»

O na tagɪ kɔntɔ tɪn, bɪdwi baŋa nɪ mɔ Elimasɪ yiə dwe, yɪ o zɪŋɪ lim wɔnɪ. O maa ve o kɪkara, yɪ o lagɪ vanɪntɔ sɪ o ja o jɪŋa. ¹² Gɔvɪrma tu wɔm na nɛ kɔlv na kɪ tɪn, o laan ma kɪ o wɔ-dɪdɔa dɪ

Zezi Krisi. Dí Yuutu cɔga kam ba na bɔi-o tun ma sɔ-o.

Pooli-ba na wɔ Antɔsɔ ni te tun

¹³ Pooli dɔ o badonnɛ bam laan ma zaŋi Pafɔsɔ ni ba zɔ naboro ba vu ba yi Pamfili tɔv kɔdon, kv yiri mv Pɛrizi. Zan Mariki ma yagi-ba dɔani, yi o daari o joori Zeruzalem. ¹⁴ Ba daa maa zigi Pɛrizi ni ba vu Antɔsɔ kvlv na wɔ Pisidi ni tun. Zwifɛ bam siun dɛ dɔm na yi tun, ba ma vu ba zɔ ba Wɛ-digɛ kam wɔ ba je da. ¹⁵ Nɔɔna ma zaŋi ba karimɔ Moyisi cullu twaanɔ tum dɔ faŋa faŋa Wɛ nijonɔnɛ bam twaanɔ tum wɔni. Ba na karimɔ ba ti tun, ba yigɛ tiinɛ bam ma tuni ni ba pa Pooli-ba, yi ba wɔ: «Dí ko-biɛ-ba, abam na jigi kwiaɛ yalɔ na wɔ zɔni nɔɔna bam tun, sɔ á zaŋi á ta.»

¹⁶ Pooli ma zaŋi wɛɛni o zɔŋi o juŋa, yi o laan daari o ta o wɔ: «Yisɔrayɛli dwi tiinɛ-ba dɔdaani dwi-gɛ tiinɛ balɔ na kwari Wɛ tun, cɔgi-na a na lagi a ta kvlv tun. ¹⁷ Wɛ dɔlv dɔbam Yisɔrayɛli tiinɛ bam na tɔgi tun dɛɛn mv kuri dí nabaara bam, sɔ ba taa yi DI titi nɔɔna. Maŋa kam ba dɛɛn na yi vɛrɛ Ezipi ni tun mv Wɛ pɛ ba puli zanzan. DI ma daari DI ma DI titi ji-dɔa kam DI li-ba DI pa ba nuŋi tɔv kv m kvntɔ ni. ¹⁸ Ba na beeri kagva wɔni taan bɔna fiinna tun, DI ma kv wɔ-zuru dɔdaani ba. ¹⁹ Ba na zɔ Kanaan tun, DI ma pa tɔv kv m dwi dwi tiinɛ kuni birpɛ cɔgi, yi DI daari DI pa DI titi nɔɔna Yisɔrayɛli tiinɛ bam taa te tɔv kv m kvntɔ. ²⁰ Kvntɔ kɛm dɔm maama yi nɔɛɛni bɔna biɛ-yana dɔ fiinnu mv (450).

Kvntɔ kwaga ni, Wɛ laan ma kuri yigɛ tiinɛ DI pa-ba yi bantɔ te-ba taan, kv vu kv yi maŋa kam DI nijonɔnu Samwɛli na tu o ba o te-ba tun.

²¹ Nɔɔna bam laan ma loori Samuwelɩ sɩ o tiŋi pɛ o pa-ba. Wɛ ma tiŋi Benzamen dwi tu dɩɖa Dɩ pa-ba, o yiri mu Sayuli. O yi Kisi bu mu. O maa ji ba pɛ bɩna fiinna. ²² Wɛ dɛɛn ma ba Dɩ li Sayuli paari dum wɔni, yi Dɩ daari Dɩ pa Davidi ji ba pɛ. Wɛ dɛɛn tagi wɔntu taani Dɩ wɩ: <Zese bu Davidi yi nɔɔnu wɔlu na su amu wu tin. Wɔntu wɔ ki kulɔ maama a wɔbɔŋa na lagi tin.>

²³ Ku nan yi wɔntu dwi dum wɔni mu Wɛ pɛ Zezi ba. Wɛ ma tɔgi ni dɩlu Dɩ na goni tin Dɩ pa Zezi ji dɩbam Yisrayelɩ tiinɛ bam Vɩrnɩ. ²⁴ Maŋa kam Zezi ta na wu puli o tituŋa yam tin, Zan dɛɛn mu bri Yisrayelɩ tiinɛ bam maama o wɩ, ba lɛni ba wɔru ba yagi kɛm-balwaarɩ, sɩ ba daari ba pa ba miisi-ba na wɔni Wɛ ŋwaanɩ. ²⁵ Ku na tu ku daari funfun sɩ Zan ti o tituŋa yam tin, o ma bwe nɔɔna bam o wɩ: <Abam bɔŋi sɩ amu yi wɔɔ mu? Amu dai wɔlu wɔm á na tɩni tin. Wɔntu nan lagi o saŋi a kwaga mu o ba, yi a wu maŋi sɩ a bwɛli o nɛ natra dɩ.>

²⁶ A ko-biɔ-ba, Abraham dwi tiinɛ dɩ dwi-gɛ tiinɛ balɩ na kwarɩ Wɛ tin, ku yi dɩbam mu Wɛ pɛ sɩ dɩ ni Dɩ taani dum kuntu, sɩ dɩ wani dɩ lwarɩ Dɩ na lagi Dɩ vri dɩbam Dɩ yagi te tin. ²⁷ Zeruzalem tiinɛ bam dɩ ba yigɛ tiinɛ bam nan wu lwarɩ Zezi na yi wɔlu tin. Ku daa zi yi wɛɛnu tɩlu Wɛ nijonɔnɛ bam na pɔpɔni ba tiŋi yi nɔɔna yɛni ba karɩmɩ-tɩ ba siun da yam maama ni tin, ba ba ni wɛɛnu tintu kuri dɩ. Ba nan na pɛ Zezi na cam tin, ku pɛ Wɛ nijonɔnɛ bam na pɔpɔni kulɩ tin siini ku ki. ²⁸ Ba maa ba jigɩ taani dɩlu na wɔ pa ba gu-o tin. Dɩ kuntu dɩ, ba ta ma loori Pilati sɩ o pa ba gu-o. ²⁹ Ba ma ki kulɩ maama

na maŋɪ kɔ pɔpɔnɪ Wɛ tɔno kɔm wɔnɪ yɪ kɔ ta o taanɪ tɪn ba ti. O na tɪgɪ tɪn, ba laan ma par-o tɔn-dagara kam baŋa nɪ ba ja vu ba kɪ yibeeli wɔnɪ. ³⁰ Wɛ laan ma pa o bi o yaɣɪ tɔnɪ. ³¹ O maa wɔra da kɔgɔ kɔgɔ. O na wɔra tɪn, kuni zanzan mɔ o brɪ o tɪtɪ o karabiə bam yigə nɪ, balɔ ya na tɔgɪ dɪd-o Galile nɪ ba beeri ba ve Zeruzalem tɪn. Bantɔ laan mɔ yɪ o maana tiinə ba brɪ o cɪga kam ba pa dɪbam Yisɪrayɛlɪ tiinə bam.

³² Dɪbam nan tu abam te mɔ sɪ dɪ tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam dɪ brɪ abam. Kɔ nan yɪ nɪ, Wɛ dɛɛn na goni nɪ dɪ dɪbam nabaara bam nɪ Dɪ wó kɪ kulɔ tɪn mɔ, ³³ Dɪ laan sɪnɪ Dɪ kɪ Dɪ pa dɪbam balɔ na yɪ ba naarɔ tɪn. Mɔ kɔntɔ mɔ Dɪ bi Zezi Dɪ pa o yaɣɪ tɔnɪ. Kɔ yɪ nɪnɛɛnɪ kɔ na maŋɪ kɔ pɔpɔnɪ Wɛ ləŋ-ŋwɪ tɔno pɔɔrɪm bile tu wɔnɪ te tɪn kɔ wɪ:

<Nmɔ mɔ yɪ amɔ Bu
yɪ zɪm amɔ dɪ jigi nmɔ Ko.>

³⁴ Wɛ tɔno kɔm daa ta brɪ Wɛ na wó bi-o Dɪ pa o yaɣɪ tɔnɪ, sɪ o yɪra yɪ pɔ. Kɔ ma ta kɔ wɪ:

<Aá pa n na wo-laarɔ cɪga cɪga,
nɪ a na maŋɪ a go nɪ sɪ a pa Davidi na-tɪ te tɪn.>

³⁵ Wɛ tɔno kɔm jəgə kadoŋ nɪ Davidi pɔpɔnɪ o wɪ:

<Nmɔ Wɛ bá sɛ sɪ n tɪtɪ Wɔ-pɔŋo Tu wɔm yɪra pɔ.>

³⁶ Kɔ nan na yɪ Davidi tɪtɪ, wɔntɔ dɛɛn tɔŋɪ Wɛ tɪtɔŋa yam maŋa kalɔ o na ŋwɪ tɪn, yɪ o laan ba o tɪ. Ba ma kwe-o ba kɪ o nabaara bam tee nɪ. O yɪra yam ma sɪnɪ ya pɔ. ³⁷ Kɔ daari, wɔlɔ wɔm Wɛ na pɛ o bi o yaɣɪ tɔnɪ tɪn, wɔntɔ yɪra nan wɔ pɔgɪ.

³⁸ A ko-biə-ba, abam maŋɪ sɪ á lwarɪ nɪ kɔ yɪ Zezi ŋwaanɪ mɔ dí jɪgɪ cwəŋə sɪ dí brɪ abam nɪ Wɛ wó wanɪ Dɪ yagɪ á lwarɪm Dɪ ma cɛ abam.

³⁹ Wɛ cullu tɪɔ Dɪ na kɪ Moyisi jɪŋa nɪ tɪn warɪ tɪ pa á lwarɪm dɪm ti. Kɔ daari wɔɔ maama na kɪ o wɔ-dɪdɔa dɪ Zezi tɪn wó na vrɪm Wɛ tee nɪ, dɪ o lwarɪm dɪm maama na ti wɔntɔ ŋwaanɪ tɪn.

⁴⁰ Nan taá yɪrɪ-na á tɪtɪ, sɪ lɛɛrɔ tɪɔ Wɛ nijɔŋnə bam na pɔpɔnɪ tɪ taanɪ tɪn yɪ zaŋɪ tɪ yɪ abam.

⁴¹ Ba dɛɛn tagɪ ba wɪ:

«Nii-na, abam balɔ na yəni á gooni amɔ Wɛ cɪga kam tɪn,

abam yɪra wó sɔɔrɪ yɪ á tɪ.

Bɛŋwaanɪ kɔ na yɪ kəm dɪɔ a na lagɪ a kɪ abam da yam kɔntɔ nɪ tɪn,

abam bá sɛ nɪ dɪ yɪ cɪga,

nɔɔnɔ na maŋɪ o brɪ abam tɪ kuri dɪ, á ta bá sɛ.»

»

⁴² Pooli na tagɪ kɔntɔ o ti tɪn, o dɪ Banabasɪ ma zaŋɪ sɪ ba nunɪ Wɛ-digə kam wɔnɪ. Ba na lagɪ ba viiri tɪn, nɔɔna bam ma ta dɪ ba sɪ ba joori ba ba siun dɛ dɪdɔŋ dɪm nɪ, sɪ ba daa ta ŋɔɔnɪ taanɪ dɪm kɔntɔ dɪ ba. ⁴³ Nɔɔna bam ma zaŋɪ ba jagɪ. Ba zanzan ma tɔgɪ Pooli dɪ Banabasɪ, Zwifə bam dɪ dwi-gɛ tiinə balɔ na nɪgɪ Wɛ yɪ ba tɔgɪ cullu tɪɔ Dɪ na pɛ dɪbam Zwifə bam tɪn dɪ maa tɔga. Pooli dɪ Banabasɪ maa ta dɪ nɔɔna bam sɪ ba ta kwaanɪ ba dalɪ Wɛ Dɪ zaanɪ dɪɔ Dɪ na pɛ-ba tɪn ŋwaanɪ.

⁴⁴ Ba siun dɛ dɪm ma joori dɪ yɪ. Nɔɔna zanzan ma la daanɪ sɪ ba cəgɪ Baŋa-Wɛ kwərə kam, kɔ gɛ fɪn sɪ kɔ taa nyɪ dɪ tɪɔ kɔm nɔɔna maama mɔ lagɪ da te. ⁴⁵ Zwifə bam na nɛ kɔgɔ kɔm na su je

sum maama tɪn, ba maa tiini ba jɪgɪ wɔ-gurɔ dɪ ba. Ba ma yáalɪ Pooli na tɛ kulɔ tɪn, yɪ ba kwɛri ba twɪ-o. ⁴⁶ Pooli dɪ Banabasɪ laan ma fɔgɪ ba ŋɔɔnɪ dɪ baarɪ, yɪ ba wɪ: «Dí ya maŋɪ sɪ dí puli abam tee nɪ mɔ dí ŋɔɔnɪ Wɛ kwɛrɛ kam. Abam nan na maŋɪ á wɔ sɛ-ka tɪn, abam ba buŋɪ nɪ á maŋɪ dɪ Wɛ ŋwɪ-dɔŋa kam. Kuntɔ ŋwaanɪ dí wó vu dwi-gɛ tiinɛ bam te dí daarɪ abam. ⁴⁷ Dí Yuutu wɔm na pɛ dɪbam ni dɪlɔ tɪn mɔ tintɔ: <Amɔ Wɛ tinɪ nmɔ sɪ n ja a pooni dɪm n vu n pa dwi-gɛ tiinɛ bam, sɪ n wantɪ n pa nabiinɛ na vrɪm lɔgɔ baŋa je maama nɪ.> »

⁴⁸ Dwi-gɛ tiinɛ balɔ na wɔra yɪ ba ni kuntɔ tɪn, ba maa jɪgɪ wɔpolo, yɪ ba pa Baŋa-Wɛ kwɛrɛ kam jɪgɪ dam. Balɔ maama na maŋɪ sɪ ba na Wɛ ŋwɪ-dɔŋa kam tɪn mɔ sɪnɪ ba kɪ ba wɔ-dɪdɔa dɪ Zezi.

⁴⁹ Baŋa-Wɛ kwɛrɛ kam ma jagɪ je sum kuntɔ maama wɔnɪ. ⁵⁰ Kɔ daarɪ Zwifɛ bam ma kwaanɪ ba pa kaana balɔ jɪŋa na jɪgɪ yɪ ba nɪgɪ Wɛ tɪn dɪ tɪv kɔm yigɛ tiinɛ bam bana zaŋɪ dɪ Pooli dɪ Banabasɪ. Ba dɛɛn ma pa ba yaarɪ Pooli dɪ Banabasɪ, yɪ ba daarɪ ba zɛli-ba ba pa ba nuŋɪ ba tɪv kɔm wɔnɪ. ⁵¹ Ba na kɪ-ba kuntɔ tɪn, Pooli dɪ Banabasɪ ma pɪsɪ ba nɛ fogo kɔm ba yagɪ da, sɪ kɔ brɪ nɪ ba wɔ kɪ lanyɪranɪ. Ba laan ma daarɪ ba vu Yikon. ⁵² Zezi karabiɛ bam dɛɛn tiini ba jɪgɪ wɔpolo, yɪ Wɛ Joro kɔm wɔ ba tee nɪ lanyɪranɪ.

14

Pooli dɪ Banabasɪ na wɔ Yikon nɪ te tɪn

¹ Pooli dɪ Banabasɪ na wɔ Yikon nɪ tɪn, ba daa ta ve Zwifə bam Wɛ-digə kam. Ba ŋɔɔnɪ Wɛ taanɪ dɪm ba brɪ nɔɔna bam, yɪ ba zanzan kɪ ba wɔ-dɪdɔba dɪ Zezi, Zwifə dɪ dwi-gɛ tiinə dɪ. ² Kɔ daari Zwifə badonnə vɪn Wɛ taanɪ dɪm. Bantu ma zanɪ ba vugimi dwi-gɛ tiinə bam wɔbɔŋa ba pa ba wɔrɔ cɔgɪ dɪ Zezi karabiə bam. ³ Pooli dɪ Banabasɪ maa zɔvɪrɪ da taan. Ba na wɔra kɔntɔ tɪn, ba maa ŋɔɔnɪ dɪ Yuutu Zezi taanɪ dɪ baari yɪ ba kɪ ba wɔ-dɪdɔba dɪd-o. Ba maa tɛ dɪ Yuutu wɔm na kɪ nɔɔna lanyɪranɪ te tɪn, yɪ o zɪgɪ ba taanɪ dɪm kwaga nɪ dɪ o na pɛ-ba dam sɪ ba taa kɪ wɔ-kɪnkagila dɪ wəənu tɪlɔ na brɪ Wɛ dam tɪn. ⁴ Tɪv kɔm nɔɔna bam dɛɛn pɔɔrɪ bɪlɛ mɔ. Badaara tɔgɪ Zwifə bam mɔ, yɪ badonnə dɪ tɔgɪ Zezi tɪntɔŋna bam.

⁵ Dwi-gɛ tiinə dɪ Zwifə badonnə dɛɛn ma lɪ wɔbɔŋa ba wəli dɪdaanɪ ba yigə tiinə bam, sɪ ba yaari Zezi tɪntɔŋna bam, sɪ ba dɔlɪ-ba dɪ kandwa. ⁶ Ba na lwarɪ kɔ nɪ nɪ tɪn, ba ma duri ba vu Likoni tɪnɪ dɪm, Lisitri dɪ Dɛrɪbɪ dɪ tɪ-niə yam maama. ⁷ Ba na wɔra tɪn, ba maa tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam ba brɪ nɔɔna.

Kɔ na kɪ te Lisitri nɪ tɪn

⁸ Nɔɔnɔ dɛɛn mɔ wɔ Lisitri nɪ, o yɪ kɔrɔ mɔ. Kɔ na zɪgɪ o lɔra maŋa nɪ o maŋɪ o warɪ o vu. ⁹ O dɛɛn maa tɔgɪ o je o cəgɪ Pooli na ŋɔɔnɪ taanɪ dɪlɔ tɪn. Pooli ma nii-o ziin, yɪ o lwarɪ nɪ o kɪ o wɔ-dɪdɔba dɪ Zezi sɪ o wantɪ o na yazurə. ¹⁰ O laan ma ta dɪ kwər-dɪa o wɪ: «Zanɪ wɛɛnɪ n zɪgɪ n nɛ sɪm banja nɪ ywam!» O na tagɪ kɔntɔ tɪn, kɔrɔ kɔm ma zanɪ wɛɛnɪ kɔ fanɪ kɔ cwɪ yɪ kɔ sɪŋɪ vəŋə.

¹¹ Nɔn-kɔgɔ kum na ne kulɔ Pooli na kɪ tɪn, ba maa tiini ba ŋɔɔni baŋa baŋa dɪ ba tɪtɪ dwi taanu dɪm ba wɪ: «Kɔ yɪ dɪbam wa yam mu jigi nabiinɔ ya tu ya ba dɪbam te.» ¹² Ba ma pa Banabasɪ yɪrɪ nɪ Ziusi. Pooli dɪ yɪrɪ maa yɪ Ermesti, beŋwaanɪ kɔ yɪ wɔntɔ ya mu ŋɔɔni taanu dɪm.

¹³ Ba dɛɛn maa jigi digɔ ba tɪv kum daa nɪ ba na yɔni ba kaanɪ ba wɛ Ziusi da tɪn. Ba kaanɪm tu wɔm ma zanɪ o ja nabe dɪ tweeru punnu tɪlɔ ba na sɔgɪ tɪn o ba o zɪgɪ tɪv kum nɪ nɪ. Wɔntɔ dɪdaanɪ nɔn-kɔgɔ kum maama dɛɛn maa lagɪ sɪ ba gɔ nabe sɪm ba ma kaanɪ Zezi tɪntɔŋna bam. ¹⁴ Banabasɪ dɪ Pooli ma lwarɪ ba na buŋɪ sɪ ba kɪ te tɪn. Ba wɔ ma cɔgɪ zanzan. Ba ma ja ba gwaarɔ ba kaarɪ, yɪ ba daarɪ ba duri lɪla ba zɔ nɔn-kɔgɔ kum wɔ. Ba maa tɛ baŋa baŋa ba wɪ: ¹⁵ «Nɔɔna-ba, bɛɛ mu yɪ abam lagɪ á kɪ kɔntɔ? Dɪbam yɪ nabiinɔ mu, nɪ abam dɪ te. Dɪbam nan tu yo seeni sɪ dɪ tɔɔlɪ Wɛ kwɔr-ywɔŋɔ kam mu dɪ brɪ abam, sɪ á yagɪ jwɔnɔ kaanɪm, sɪ á daarɪ á taá tɔgɪ Nwɪa Tu Baŋa-Wɛ. Dɪntɔ mu kɪ weyuu dɪ tɪga dɪ na-fara dɪ wɔɔnu tɪlɔ maama na wɔ tɪ wɔnɪ tɪn. ¹⁶ Faŋa tɪn, Wɛ dɛɛn yagɪ dwi maama sɪ dɪ kɪ dɪ wɔbɔŋa na lagɪ te tɪn. ¹⁷ Dɪ kɔntɔ dɪ, Dɪ ta yɔni Dɪ kɪ abam lanyɪranɪ, sɪ kɔ pa á lwarɪ nɪ Dɪ yɪ Wɛ cɪga cɪga. Dɪ yɔni Dɪ pa dɔa nɪa yɪ wɔdiiru kɪ tɪ maŋa nɪ. Dɪ paɪ abam wɔdiu yɪ á dɪ, yɪ Dɪ paɪ abam wɔpolo lanyɪranɪ.» ¹⁸ Pooli na tagɪ kɔntɔ tɪn, kɔ ya gɛ fɪnfɪn mu sɪ nɔɔna bam kwe wɔɔnu tɪm ba ma kaanɪ-ba, yɪ ba laan yagɪ.

¹⁹ Zwifɔ badonnɔ ya nuŋɪ Antɔsɪ mu Pisidi tɪv nɪ ba ba. Badaara dɪ ma nuŋɪ Yikon ba ba. Bantu

ma pa kɔgɔ kum maama wuru lɛni dɪ Pooli. Ba laan ma dul-o dɪ kandwa, yɪ ba daari ba tuur-o ba ja nuŋi tuɔ kum wɔni. Ba ya buŋi ni o tigi mu. ²⁰ Zezi karabiə bam laan ma vu ba gilim-o. O ma zaŋi ba titari ni o joori o zu tuɔ kum wɔ. Tɪga na puuri tin, o ma togi didaani Banabasi yɪ ba vu Deribi.

Ba na joori ba vu Antɔsi te tin

²¹ Pooli dɪ Banabasi na wɔ Deribi ni tin, ba ma toɔli Wɛ kwɛr-ywɛŋə kam yɪ noona zanzan ji Zezi karabiə. Ba daa ma joori ba vu Lisitri dɪ Yikon, yɪ ba daari ba ke ba yi Antɔsi kulɔ na wɔ Pisidi wɔni tin. ²² Ba na maa ve kontu tin, ba ma pa balu maama na yɪ Zezi karabiə tin na baari, yɪ ba kwe-ba si ba fɔgi ba taa togi Wɛ cwɛŋə kam, si ba yɪ yagi-ka. Ba ta ma bri-ba ba wi: «Dɪbam balu maama na togi Zezi tin, dɪ wɔ na yaara zanzan mu si dɪ laan zu Wɛ paari dum wɔ.»

²³ Je silu maama ba na ve tin, ba li nakwa Zezi kɔgɔ kum wɔni si ba taa nii-ba. Ba maa yɛni ba vo ni ba loori Wɛ ba pa nakwa bam, yɪ ba ki-ba dɪ Yuutu juŋa ni, o na yɪ wɔlu ba na ki ba wɔ-didwa did-o tin ŋwaanɪ.

²⁴ Ba deen ma da Pisidi ba ke. Ba ma vu ba yi Pamfili je sum. ²⁵ Ba na wɔra tin, ba ma vu Perɪzi ba nooni Wɛ taani dum da, yɪ ba daari ba vu Atali. ²⁶ Ba laan ma zigi daani ba zu naboro ba joori ba vu Antɔsi kulɔ na wɔ Siiri wɔni tin. Ku deen yɪ kantu jɔgə kam ni mu Zezi kɔgɔ kum noona bam ya kwe-ba ba ki Wɛ juŋa ni, si Dɪ zɛni-ba si ba wani ba vu ba tuŋi kulɔ ba laan na tu ba tuŋi ba ti tin. ²⁷ Ba na yi Antɔsi tin, ba ma

pa Zezi kɔgɔ kum la daanu, yɪ ba laan tultɪ kulɔ maama Wɛ na kɪ dɪ ba tɪn ba brɪ-ba, dɪ Dɪ na purɪ cwɔŋɔ Dɪ pa dwi-gɛ tiinɔ sɪ ba wanɪ ba kɪ ba wɔ-dɪdɔba dɪ Zezi tɪn. ²⁸ Ba ma zɔ Zezi karabiɔ bam tee nɪ ba daanu.

15

Zezi kɔgɔ kulɔ na wɔ Zeruzalem nɪ tɪn ŋɔɔnɪ dwi-gɛ tiinɔ bam taanu

¹ Nɔɔna badonnɔ ma zanɪ Zude nɪ ba vu Antɔsɪ. Ba maa wɔra ba brɪ Zezi karabiɔ bam ba wɪ: «Abam na wɔ sɛ á tɔgɪ Moyisi cullu tɪm na brɪ te sɪ á go á bɛkɛri, á bá wanɪ á na vrɪm.»

² Pooli dɪ Banabasɪ na ni kuntɔ tɪn, ba ma tiini ba magɪ kantɔgɔ dɪ nɔɔna bam. Kuntɔ ŋwaanu Zezi kɔgɔ kum ma lɪ wɔbɔŋa sɪ ba lɪ Pooli dɪ Banabasɪ dɪ nɔɔna badonnɔ ba wɔnɪ, sɪ ba ja taanu dɪm ba vu Zeruzalem ba kɪ Zezi tintɔŋna bam dɪ nakwa bam jɪa nɪ.

³ Zezi kɔgɔ kum ma banɪ-ba yɪ ba kɛ. Ba ma vu ba da Fenisi dɪ Samari je sɪm. Ba na maa ve tɪn, ba maa tɛ dwi-gɛ tiinɔ na lɛni ba wɔrɔ ba sɛ Wɛ te tɪn ba brɪ nɔɔna bam. Zezi karabiɔ bam na ni kuntɔ tɪn, kɔ ma pa ba maama jɪgɪ wɔpɔlo lanyɪranɪ. ⁴ Ba ma vu ba yɪ Zeruzalem. Zezi tintɔŋna bam dɪ o kɔgɔ kum maama dɪ ba nakwa bam ma jeeri-ba lanyɪranɪ. Ba laan ma manɪ ba brɪ-ba Wɛ na kɪ kulɔ dɪ ba tɪn. ⁵ Zwifɔ badaara balɔ na wɔ Farizɪan kɔgɔ kum wɔnɪ yɪ ba ba ba tɔgɪ Zezi tɪn ni taanu dɪm. Ba ma zanɪ ba ta ba wɪ: «Nɔɔna bantɔ manɪ sɪ ba go ba bɛkɛri mɔ, sɪ ba daaru ba sɛ Moyisi cullu tɪm maama na brɪ te tɪn.»

⁶ Zezi tutuŋna bam dɪ o kɔgɔ kɔm nakwa bam ma la daanɪ sɪ ba bwe taanɪ dɪm ba nii. ⁷ Ba na magɪ kantɔgɔ taan tɪn, Pɪyɛɛɪ ma zaŋɪ ba wɔnɪ o ta o wɪ: «A ko-biə-ba, abam ye sɪ We dɛɛn kuri amɔ abam wɔnɪ, sɪ a vu dwi-ge tiinə bam te sɪ a bri-ba DI kwər-ywəŋə kam, sɪ ba daari ba sɛ-ka. ⁸ We na ye nɔɔna wɔbɔŋa na yɪ te tɪn, DI ma pa-ba DI Joro kɔm, nɪ DI na maŋɪ DI pa dɪbam te tɪn, sɪ kɔ bri nɪ DI sɪnɪ DI vrɪ-ba ba lwarɪm wɔnɪ. ⁹ DI ma wɔ pɔɔɪ bantɔ dɪ dɪbam daanɪ. DI fɔgɪ DI kwe ba wɔbɔŋa mɔ dɪ ba na kɪ ba wɔ-dɪdɔba dɪ Zezi tɪn ŋwaanɪ. ¹⁰ Kɔntɔ tɪn, bɛŋwaanɪ mɔ á bɔŋɪ sɪ á maŋɪ We á nii dɪ á na lagɪ á pa Zezi karabiə bam zɪŋɪ zɪla yalɔ na dummə ya dwe-ba tɪn? Kɔ na yɪ dɪbam nabaara bam naa dɪbam tɪtɪ dɪ, dí warɪ dí tɔgɪ kənə yantɔ cwəŋə, yɪ á lagɪ á pa bantɔ tɔgɪ-ka. ¹¹ Kɔ nan dai kɔntɔ. We na joŋɪ dɪbam DI yagɪ te tɪn, kɔ yɪ dí Yuutu Zezi zaanɪ dɪm ŋwaanɪ mɔ, dɪ dí na kɪ dí wɔ-dɪdɔba dɪd-o tɪn. Kɔ nan yɪ bɪdɔ mɔ dɪ bantɔ dɪ.»

¹² Ba kɔgɔ kɔm maa je, yɪ ba cəgɪ sɔɔ sɪ ba ni taanɪ dɪm. Pooli dɪ Banabasɪ ma zaŋɪ ba ta We na dɛ bantɔ juŋa DI kɪ wo-kɪnkagɪla dɪ wəənu tɪlɔ na bri DI dam dwi-ge tiinə bam te tɪn. ¹³ Ba na ŋɔɔnɪ ba ti tɪn, Zakɪ ma zaŋɪ o ta o wɪ: «A ko-biə-ba, á cəgɪ-na a na lagɪ a ta kɔlɔ tɪn. ¹⁴ Simɔn Pɪyɛɛɪ maŋɪ o ta o bri dɪbam, We na sɪŋɪ DI bri DI tɪtɪ dwi-ge tiinə bam tee nɪ yɪ DI li nɔɔna ba wɔnɪ sɪ ba taa yɪ DI tɪtɪ nɔɔna te tɪn. ¹⁵ We nijɔŋnə bam na tagɪ kɔlɔ faŋa faŋa tɪn dɪdaanɪ kəm dɪntɔ maama yɪ bɪdɔ mɔ. Kɔ pɔpɔnɪ We tɔnɔ kɔm wɔnɪ kɔ wɪ:

¹⁶ <Kɔntɔ kwaga nɪ amɔ We wú joori a ba,

yɪ a daa lo Davidi soŋo kulɔ ya na cɔgi tun.
 Amɔ wɔ cɔgi a lo di-donɔ kum,
 si ku ji so-dɔŋɔ.

¹⁷ Kuntu tun, noona balɔ na daari tun wɔ kwaanu
 si ba lwarɪ amɔ wɔlɔ na yɪ ba Yuutu Baŋa-
 We tun.

Dwi-ge tiinɔ balɔ a na li si ba taa yɪ a titi noona
 tun wɔ lwarɪ amɔ.

Yuutu Baŋa-We mu tagi kuntu,
 yɪ DI pa wɛnu tum siini ti ki.

¹⁸ DI maŋi DI pa noona lwarɪ wɛnu tuntu ni nu
 faŋa faŋa mu.> »

¹⁹ Zakɪ ta ma ta o wi: «Kuntu ŋwaani amɔ buŋi
 si, di wɔ maŋi si di yaari dwi-ge tiinɔ balɔ na tu
 ba se We tun. ²⁰ Di nan na wɔ ki kulɔ tun, di
 wɔ pupɔni tonɔ mu di pa-ba, si di bri-ba ni ba
 daa yɪ taa di wɔdiu kulɔ noona na me ba kaanu
 jwɛnɔ yɪ ku ba lana tun, si ba yɪ cɔgi ba titi di
 kaana, si kaana di yɪ cɔgi ba titi di baara. Di
 wɔ ta di ba si ba yɪ di varim wɔlɔ ba na jujugi
 ba gu tun, si ba yɪ di jana di. ²¹ Beŋwaani, ku
 na siŋi faŋa faŋa tun, ba maŋi ba karimi Moyisi
 tonɔ kum Zwifɛ We-di sim ni ba siun de maama
 wɔni, yɪ noona yɛni ba bri wɛnu tilɔ na pupɔni
 da tun tɔni dim maama wɔni.»

²² Ba maama na ni kuntu tun, Zezi tuntuŋna
 bam di o kɔgo kum nakwa bam maa li wɔbuŋa
 si ba li noona ba wɔni, si ba tɔgi di Pooli di
 Banabasi ba vu Antɔsi. Ba deen ma li noona
 bale balɔ na yɪ yigɛ tiinɔ ba kɔgo kum wɔni tun.
 Ba didɔba yiri mu Zudi wɔlɔ yiri didon na yɪ
 Basaba tun. Wɔdon wum yiri mu Silasi. ²³ Ba

ma pupuni tono si ba tuni-ba di ku, yi tono kum wuni ku wi:

«Dibam balu na yi á ko-biə tun, Zezi tintuŋna bam di o kogo kum nakwa bam, di jooni abam, dwi-ge tiine balu na tu á togi Zezi yi á zuri Antosi ni, di Siiri di Silisi ni tun.

²⁴ Dibam ni ni di kogo kum noona badonne mu zani ba ba abam te, ba yaari abam ba pa á wubuna cogi di kulu ba na bri abam tun. Dibam nan wu pe-ba cwəŋə si ba ki kuntu.

²⁵ Kuntu nwaani dibam maama mu ki ni daani si di li noona di tuni-ba abam tee ni, si ba togi di dibam cilon-sonnu Banabasi di Pooli ba ba.

²⁶ Bantu mu yi balu na kwe ba nwa maama ba pa di Yuutu Zezi Kisi tintuŋa yam nwaani tun. ²⁷ Dibam nan mu tuni Zudi di Silasi abam

tee ni, si ba ba ba fogi ba nooni ba bri abam kulu di na pupuni tun. ²⁸ We Joro kum didaani

dibam maama buni ni ku wu manji si di yaari abam zanzan. Wono kulu yirani na yi fifun si á yi ki tun mu tintu: ²⁹ Á yi zani á di wodi kulu ba na me ba kaani jwəne tun. Á yi di jana.

Á yi di varim wulu ba na jujugi ba gu tun. Á yi cogi á titi di kaana, si kaana di yi cogi ba titi di baara. Á na jigi á titi di wəənu tintu maama, á wú taá ki lanyirani. We wú pa abam yazure.»

³⁰ Ba na pupuni kuntu ba ti tun, ba laan ma tuni noona bam si ba vu Antosi. Ba na yi da tun, ba ma la ba kogo kum maama daani, yi ba daari ba pa-ba tono kum si ba karimi. ³¹ Noona bam na karimi tono kum tun, ba maa jigi wupolo lanyirani di ku na fogi ku zani ba wubuna tun.

³² Zudi dɪ Silasɪ na yɪ Wɛ nijonɔnɔ tun dɛɛn ma tiini ba nɔonɪ dɪ nɔona bam ba pa ba na pu-dɪa dɪ baarɪ. ³³ Ba maa daanɪ ba tee nɪ, yɪ ba ba ba lagɪ ba viiri. Zezi kɔgɔ kum nɔona bam ma banɪ-ba, yɪ ba joori ba vu balɔ na tɔŋɪ-ba tɪn te dɪ yazurɔ.

[³⁴ Silasɪ ma lɪ wɔbɔŋa sɪ o maŋɪ da.] ³⁵ Ku daarɪ Pooli dɪ Banabasɪ dɪ ma maŋɪ Antɔsɪ nɪ. Ba dɛɛn maa tɔgɪ dɪ nɔona zanzan ba tɔolɪ dɪ Yuutu Wɛ kwɛrɔ kam yɪ ba brɪ Dɪ cɪga kam.

Pooli dɪ Banabasɪ na pɔɔrɪ daanɪ te tɪn

³⁶ Ba na daanɪ da da yagratɔ tɪn, Pooli ma ta dɪ Banabasɪ o wɪ: «Pa dɪ joori dɪ vu dɪ nii dɪ ko-biɔ bam tɪnɪ dɪlɔ maama wɔnɪ dɪ na maŋɪ dɪ tɔolɪ dɪ Yuutu wɔm kwɛrɔ kam da tɪn, sɪ dɪ nii ku na yɪ te tɪn.» ³⁷ Banabasɪ ma sɛ yɪ o lagɪ sɪ Zan Marɪkɪ taa tɔgɪ dɪdaanɪ ba o tɔŋa. ³⁸ Pooli maa bɔŋɪ nɪ ku wɔ maŋɪ sɪ o tɔgɪ o wɛli ba wɔnɪ, bɛŋwaanɪ maŋa kalɔ ba dɛɛn na wɔ Pamfili nɪ tɪn wɔntɔ yagɪ-ba mɔ, yɪ o daa ba tɔgɪ dɪ ba o tɔŋa. ³⁹ Ba ma tiini ba magɪ kantɔgɔ daanɪ, yɪ ku pa ba pwe da-tee nɪ. Banabasɪ ma ja Zan Marɪkɪ yɪ ba vu ba zɔ naboro sɪ ba vu Sipri. ⁴⁰ Pooli dɪ ma lɪ Silasɪ sɪ ba tɔgɪ daanɪ ba vu. Zezi karabiɔ bam ma kɪ-ba dɪ Yuutu wɔm jɪŋa nɪ sɪ o zɛni-ba. Ba laan ma zanɪ ba kɛ. ⁴¹ Ba ma tɔgɪ Siiri dɪ Silisi wɔ, yɪ ba pa Zezi kɔgɔ kum nɔona bam na wɔ je silɔ maama tɪn fɔgɪ ba zɪgɪ dɪ dam lanyɪranɪ.

16

Timoti na tɔgɪ dɪ Pooli-ba yɪ ba brɪ Wɛ cɪga kam te tɪn

¹ Pooli daa ta ma vu o yi Derɩbi dɩ Lisitri. Zezi karabu wudoŋ maa wɔra, o yɩri mu Timoti. O nu maa yɩ Zwifu yɩ o dɩ kɩ o wɔ-dɩɔba dɩ Zezi. O ko maa yɩ Grɛkɩ tu. ² Zezi karabiə balɔ na zɔɔri Lisitri nɩ dɩ Yikon nɩ tɩn maa tɛ ba wɩ, o yɩ nɔn-ŋum lanyuranti. ³ Pooli maa lagi sɩ o ja-o, sɩ ba taa tɔgi daanti ba tɔŋa. Zwifə balɔ maama na zɔɔri je sɩm kɔntɔ nɩ tɩn maa ye nɩ Timoti ko yɩ Grɛkɩ tu mu. Kɔntɔ ŋwaanɩ Pooli ma pa ba go-o, nɩ Moyisi dɛɛn na brɩ Zwifə bam sɩ ba taa goni ba bəkəri te tɩn. ⁴ Ba laan ma zanɩ ba vu ba tɔli tɩnɩ dɩm sɩ ba nii Zezi kɔgɔ kum nɔɔna bam maama. Ba maa brɩ-ba niə yalɔ Zezi tɩntɔŋna bam dɩ o kɔgɔ kum nakwa bam na li Zeruzalem nɩ tɩn. Ba ma ta dɩ ba sɩ ba taa sɛ niə yam kɔntɔ. ⁵ Kɔntɔ mu pɛ Zezi kɔgɔ kum nɔɔna bam na wɔ je sɩɔ maama tɩn na dam dɩ ba Wɛ cwəŋə kam tɔgum, yɩ dɛ maama ba kɔgɔ kum fɔgi kɔ pulə kɔ wəli da.

Pooli na nɛ viirim Trɔasi nɩ te tɩn

⁶ Pooli dɩ o tɔgi-donnə bam maa lagi sɩ ba kɛ ba vu Azi tɩnɩ dɩm ba tɔɔli Wɛ kwərə kam. Wɛ Joro kum ma cɩ ba yigə sɩ ba yɩ ve. Ba daa ma vu ba tɔgi Friizi dɩ Galatɩ tɩ-niə yam wɔnɩ ba kɛ. ⁷ Ba ma vu ba yɩ Miizi sisəm dɩm ni. Ba maa kwaanɩ sɩ ba zɔ Bitini wɔ. Zezi Joro kum ma wɔ pɛ-ba cwəŋə sɩ ba zɔ da. ⁸ Ba na kwaanɩ ba ga kɔntɔ tɩn, ba ma tɔgi Miizi wɔ ba kɛ, yɩ ba vu ba yɩ Trɔasi. ⁹ Ba na yɩ da tɩn, tɩtɩ nɩ Pooli ma dwe o na nɔɔnɔ na zɩgɩ o yigə nɩ. O yɩ Masɩɔbanɩ tu mu. O ma loori Pooli o wɩ: «Popo, zanɩ n tɔgi nɩnɩ kum wɔ n bɛ n ba Masɩɔbanɩ, n zəni dɩbam.»

¹⁰ Pooli na dwe kuntu tɔn, dɔbam ma kɪ lɪla dɪ ti dɪ yigə sɪ dɪ vu Masɪdwanɪ, bɛŋwaaɪ dɪ maanɪ nɪ kv yɪ We mɔ bɛŋi dɔbam sɪ dɪ vu dɪ brɪ nɔɔna bam Dɪ kwɛr-ywɛŋə kam dɔanɪ.

Lidɪa na kɪ o wɔ-dɪdɔa dɪ Zezi te tɪn

¹¹ Dɪ laan ma kwe naboro Trɔasɪ nɪ dɪ yɔɔrɪ Samotrasi. Tɪga na pɔɔrɪ tɪn, dɪ daa ma zaŋɪ dɪ tɔɔɪ nɪnɔv kɔm dɪ vu Nɪapolisi. ¹² Dɪ laan ma zɪɔɪ dɔanɪ dɪ vu tɪga nɪ dɪ vu dɪ yɪ Filipi. Tɔv kɔm kuntu yɪ Masɪdwanɪ tɪ-niə yam dayigə tɔv mɔ. Rom tiinə mɔ te-kv.

Dɪ ma kɪ da kɔɔɔ kɔɔɔ tɔv kɔm kuntu nɪ. ¹³ Zwifə bam siun de dɪm na yɪ tɪn, dɪ ma nunɔ tɔv kɔm wɔ dɪ vu bugə ni. Dɪ ya bɔŋɪ nɪ jɛgə wɔ ta wɔ dɔanɪ Zwifə bam na yəni ba ve ba warɪ We da. Dɪ na nɛ jɛgə kam tɪn, dɪ ma jəni tɪga nɪ yɪ dɪ ŋɔɔnɪ dɪ kaana balɔ na lagɪ daanɪ jɛgə kam nɪ tɪn. ¹⁴ Kaanɪ wɔdɔŋ deen tɔɔɪ o wɔra, o yɪrɪ mɔ Lidɪa. O nunɔ Tiyatiiri mɔ, yɪ o nɪɔɪ We lanyɪranɪ. O maa jɪɔɪ gwaarɔv tɪlɔ na tiini tɪ jɪɔɪ nɪnwaŋa tɪn o yɛgə. Dɪ Yuutu wɔm ma pɔrɪ o wɔbɔŋa yɪ o se wəənu tɪlɔ Pooli na jɪɔɪ o te tɪn. ¹⁵ O deen ma pa dɪ miis-o dɪ o sɔŋɔ tiinə maama na wɔnɪ Zezi yɪrɪ ŋwaaɪ. O laan ma zaŋɪ o loori dɔbam o wɪ: «Abam na se nɪ a sɪnɪ a kɪ a wɔ-dɪdɔa dɪdaanɪ dɪ Yuutu Zezi, sɪ á ba á taá zɔɔrɪ dɔbam sɔŋɔ nɪ.» O ma wɔ se sɪ dɪ viiri.

Ba na kɪ Pooli dɪ Silasɪ pɪna digə nɪ yɪ kv kɪ te tɪn

¹⁶ De dɪdɔwɪ mɔ dɪ zaŋɪ dɪ maa ve We warɪm jɛgə kam. Dɪ na maa ve tɪn, dɪ ma jeeri bɪsankana kalɔ na yɪ nɔɔna gambaa tɪn. Cicirə

dɛɛn maa tɔg-o ka pa o pwərisə. O na yəni o pwərisə o tɛ wənu tɩb na lagɩ tɩ ba tɩ kɩ tɩn, mɔ o yuu tiinə bam dɛɛn nɛ sɛbu zanzan kɔ banja nɩ. ¹⁷ O ma tɔgɩ Pooli dɩ dɩbam kwaga, yɩ o tɔɔli dɩ kwər-dɩa o wɩ: «Nɔɔna bantɩ yɩ Yuutu Banja-Wɛ tintuŋna mɩ. Ba tu sɩ ba brɩ abam cwəŋə mɩ sɩ á tɔgɩ da á na vrɩm.»

¹⁸ O dɛɛn tɔgɩ dɩbam kwaga o kɩ kuntu mɩ taan da kɔgɔ kɔgɔ. Pooli wɔ laan ma cɔgɩ. O ma pipiri o ta dɩ cicirə kam o wɩ: «A lagɩ a ta dɩ nmɩ Zezi Kriŋi yɩrɩ ŋwaanɩ, nunɩ sɩ n daar-o!» O na tagɩ kuntu tɩn, cicirə kam ma nunɩ ka daar-o bɩdwɩ banja nɩ.

¹⁹ Bɩsankana kam yuu tiinə bam ma maanɩ ba lwarɩ nɩ ba daa bá wanɩ ba na sɛbu o ŋwaanɩ. Ba ma ja Pooli dɩ Silasɩ ba vanɩ ba ja ba vu yaga, sɩ ba sanɩ-ba dɩdɛera bam tee nɩ. ²⁰ Ba ma ja-ba ba vu ba pa Rom tiinə dɩdɛera sɩ ba dɩ ba taanɩ. Ba ma ta ba wɩ: «Nɔɔna bantɩ yɩ Zwifə mɩ, yɩ ba jɩgɩ dɩbam tɩb kɩm nɔɔna wɔbɔŋa ba vugimə. ²¹ Ba brɩ wənu tɩb na cɔgɩ dɩbam cullu tɩm mɩ. Dɩbam nan yɩ Rom tiinə mɩ, dɩ bá wanɩ dɩ sɛ bantɩ na brɩ kɔlɔ tɩn.»

²² Kɔgɔ kɩm maama ma tɔgɩ ba jɩgɩ dɩ Pooli dɩ Silasɩ. Rom tiinə dɩdɛera bam ma ja-ba ba vanɩ ba gwaarɔ tɩm ba kaarɩ, yɩ ba daarɩ ba pa nɔɔna magɩ-ba dɩ balaara. ²³ Ba na tiini ba magɩ-ba kuntu tɩn, ba laan ma kɩ-ba pɩna digə nɩ. Dɩdɛera bam ma ta dɩ wɔlɔ na nii pɩna digə kam banja nɩ tɩn, sɩ o fɔgɩ o pɩ nɔɔna bam lanyɩranɩ. ²⁴ Nɔɔnɔ wɔm na ni kuntu tɩn, o ma pa ba zɔ tɩtarɩ digə kam wɔ, yɩ o daarɩ o kwaarɩ-ba dɩ dɛ.

²⁵ Manja kalɔ tɩga na kwɩrɩ tɩn, Pooli dɩ Silasɩ

maa wɔra ba warɪ Wɛ yɪ ba leenə ba zuli Wɛ. Pɪna badonnə bam maa je ba cəgə. ²⁶ Tɪga kam laan ma da ka sisinɪ, yɪ pɪna digə kam sisinɪ dɪ ka kuri maama. Digə kam bwæru tɪm maama ma da tɪ pɔrɪ, pɪna bam capɔnnɔ tɪm maama ma kɔ tɪ tɔ. ²⁷ Nɔɔnɔ wɔɔ na yɪrɪ digə kam tɪn ma zanɪ yɪ o na pɪna digə kam niə na pɔrɪ. O ma bɔŋɪ nɪ pɪna bam maama nunɪ ba duri mɔ. Kɔntɔ ŋwaanɪ o ma lɪ sɔ-zɔɔ sɪ o ma gɔ o tɪtɪ. ²⁸ Pooli laan ma bagɪ dɪ kwær-dɪa o wɪ: «Yɪ zanɪ n gɔ n tɪtɪ, sɪ dɪbam maama wɔ yo.»

²⁹ Nɔɔnɔ wɔm ma bɔŋɪ sɪ ba ja mini ba ba pa-o. O ma kɪ lɪla o zɔ digə kam wɔ o vu o tɔ Pooli dɪ Silasɪ yigə nɪ, yɪ o yɪra sai. ³⁰ O ma pa ba nunɪ poonɪ, yɪ o daari o bwe-ba o wɪ: «A yuu tiinə-ba, a nan wó kɪ ta mɔ sɪ a ma na vrɪm?»

³¹ Ba ma lər-o ba wɪ: «Nmɔ manɪ sɪ n kɪ n wɔ-dɪdɔa mɔ dɪdaani dɪ Yuutu Zezi, sɪ Wɛ wó vrɪ nmɔ dɪ n sɔŋɔ tiinə maama.» ³² Ba ma daari ba ta Wɛ kwærə kam ba brɪ-o dɪ balɔ maama na wɔ o sɔŋɔ kɔm nɪ tɪn. ³³ Tɪtɪ dɪm manɪ kam kɔntɔ nɪ mɔ o jaani-ba o vu o zari ba fufwələ yam maama. O na kɪ kɔntɔ o ti tɪn, mɔ o dɪ o sɔŋɔ tiinə bam maama dɛ ba pa ba miisi-ba na wɔnɪ Zezi yɪrɪ ŋwaanɪ. ³⁴ O ma daari o pa Pooli dɪ Silasɪ zɔ o sɔŋɔ kɔm wɔ. O ma kɪ wɔdiu o pa ba dɪ. O na tu o sɛ Wɛ dɪ wɔ-dɪdɔa tɪn, o maa jɪgɪ wɔpɔlo lanyiranɪ dɪ o sɔŋɔ tiinə bam maama.

³⁵ Tɪga na pɔrɪ tɪn, Rom tiinə dɪdɛera bam ma tɔŋɪ nɔɔna sɪ ba vu pɪna digə kam yɪrɪnɔ wɔm te, ba ta dɪd-o nɪ o yagɪ nɔɔna bam sɪ ba viiri.

³⁶ Pɪna digə kam yɪrɪnɔ wɔm ma ta o brɪ Pooli dɪdɛera bam na tagɪ te sɪ o yagɪ-ba tɪn. O maa

wɪ: «Ba pɛ abam cwəŋə sɪ á viiri. Nan ve-na dɪ yazurə.»

³⁷ Pooli laan ma ta dɪ nɔɔna bam o wɪ: «Dɪbam nan yɪ Rom tɪv kʊm jɪŋa nɔɔna mʊ. Ba nan wʊ di dɪbam taanɪ sɪ ba na dí kəm-balɔrɔ, yɪ ba garɪ ba ja dɪbam ba magɪ nɔɔna maama yigə nɪ, yɪ ba daari ba kɪ dɪbam pɪna digə nɪ. Bɛɛ mʊ yɪ ba laan lagɪ sɪ ba səgi ba pʊrɪ dɪbam ba yagɪ? Dí bá sɛ. Ba tɪtɪ mʊ manɪ sɪ ba ba ba pʊrɪ dɪbam ba yagɪ.»

³⁸ Nɔɔna bam ma vu ba ta Pooli na tagɪ kʊlʊ tɪn ba brɪ Rom tiinə dɪdɛɛra bam. Ba na lwarɪ nɪ Pooli dɪ Silasɪ yɪ Rom tɪv kʊm jɪŋa nɔɔna mʊ tɪn, fʊʊnɪ ma zʊ-ba dɪ ba na kɪ-ba te tɪn. ³⁹ Ba ma vu ba koori Pooli dɪ Silasɪ sɪ ba yagɪ taanɪ dɪm sɪ kʊ ti. Ba ma daari ba pʊrɪ-ba ba yagɪ, yɪ ba loori-ba ba wɪ, ba nuŋi tɪv kʊm wʊnɪ ba viiri.

⁴⁰ Pooli dɪ Silasɪ ma nuŋi pɪna digə kam nɪ ba vu ba zʊ Lidɪa-ba sɔŋɔ. Dáanɪ mʊ ba jeeri Zezi karabiə bam, yɪ ba ŋɔɔnɪ dɪ ba ba pa-ba dam dɪ baari. Ba laan ma zanɪ ba viiri.

17

Kʊ na kɪ te Tesaloniki nɪ tɪn

¹ Ba dɛɛn ma da Afipolisi dɪ Apoloni ba kɛ ba vu ba yɪ Tesaloniki. Tɪv kʊm kʊntʊ nɪ mʊ Zwifə bam Wɛ-digə wura. ² Pooli ma vu da, nɪ o na manɪ o yəni o kɪ te tɪn. O dɛɛn kɪ siun da yatɔ mʊ dɪ ba. O maa karɪmɪ Wɛ tɔnɔ kʊm, yɪ o brɪ-ba kʊ kuri sɪ ba ni. ³ O ma manɪ o brɪ-ba o wɪ, kʊ dɛɛn ya manɪ sɪ Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn yaari mʊ o tɪ, sɪ o joori o bi o yagɪ tʊʊnɪ. O ma ta dɪ ba o wɪ: «Zezi wʊlʊ a na jɪgɪ o taanɪ a tɛa

a brɪ abam tɪn mu sɪni o yɪ Krisi wɔm Wɛ na tɔŋɪ tɪn.»

⁴ Zwifə bam na ni kuntu tɪn, ba badonnə ma sɛ o na tagɪ kulɔ tɪn, yɪ ba laan tɔɪ ba wəli Pooli dɪ Silasɪ nɪ. Grɛkɪ tiinə balɔ na nɪɪ Wɛ tɪn kɔɔ zanzan dɪ ma sɛ Pooli taanɪ dɪm, dɪdaanɪ kaana zanzan balɔ jɪa na garɪ tɪn.

⁵ Zwifə badaara maa jɪɪ wɔ-gurɔ dɪ ba. Ba ma vu yaga ba la zwabani-nyɪna ba pa ba tɔɪ daanɪ, yɪ ba kɔɔ kɔm ma pa tɪɔ kɔm maama vugimi dɪ sɔɔ bɔɪ bɔɪ. Ba ma vu ba cinɪ jara Zazɔn sɔŋɔ nɪ, yɪ ba kwaanɪ ba lagɪ Pooli dɪ Silasɪ jəgə, sɪ ba ja-ba ba ja nunɪ ba kɪ nɔɔna bam jɪŋa nɪ. ⁶ Ba ma wɔ nɛ-ba. Ba ma ja Zazɔn dɪ Zezi karabiə badonnə ba ja vu tɪɔ kɔm dɪdɛera bam te, yɪ ba tɔɔlɪ ba wɪ: «Nɔɔna bantɔ mu yəni ba beeri lɔgɔ banja je maama ba vugimi nɔɔna wɔbɔŋa. Bantɔ nan mu tu yo. ⁷ Zazɔn mu pɛ ba zɔurɪ o sɔŋɔ nɪ. Bantɔ maama mu vɪn dɪ pa-farɔ wɔm cullu tɪm, yɪ ba tɛ ba wɪ, pɛ wɔdɔŋ mu wɔra, o yɪrɪ mu Zezi.» ⁸ Tɪɔ kɔm dɪdɛera bam dɪ kɔɔ kɔm maama na ni kuntu tɪn, ba bana ma zanɪ zanzan dɪ ba. ⁹ Dɪdɛera bam ma pa Zazɔn dɪ o donnə bam tinɪ səbu kulɔ na wɔ pa-ba cwəŋə sɪ ba vrɪ ba titɪ tɪn. Ba laan ma yagɪ-ba ba pa ba viiri.

Kɔ na kɪ te Beere nɪ tɪn

¹⁰ Tɪga na tu ka yɪ tɪn, Zezi karabiə bam ma pa Pooli dɪ Silasɪ nunɪ tɪɔ kɔm nɪ ba vu Beere. Ba na ve ba yɪ da tɪn, ba ma vu ba zɔ Zwifə bam Wɛ-digə kam wɔ. ¹¹ Tɪɔ kɔm kuntu Zwifə bam maa jɪɪ wɔbɔŋ-ŋɔna ba dwe Tesaloniki nɔɔna bam. Ba ma cəɪ Wɛ kwərə kam lanyɪranɪ dɪ ba wɔ

maama. De maama wɔnɔ ba yɛni ba karɔmɔ Wɛ tɔnɔ kɔm sɔ ba nii, Pooli na brɛ kɔlɔ tɔn sɔnɔ kɔ yɛ cɔga na. ¹² Ba zanzan ma sɛ Pooli taanɔ dɔm, Grɛkɛ tiinɛ zanzan dɛ maa sɛ, baara dɛ kaana balɔ jɛa na garɛ tɔn zanzan dɛ maa sɛ.

¹³ Tesaloniki Zwifɛ bam ma ni nɛ Pooli wɔ Beere nɛ o tɔɔlɛ Wɛ kwɛrɛ kam. Ba ma zanɔ ba vu Beere ba la kɔgɔ ba pa tɔv kɔm nɔɔna bam bana zanɔ dɛ Pooli. ¹⁴ Zezi karabiɛ bam na nɛ kɔntɔ tɔn, ba ma pa Pooli zanɔ lɛla o nɔnɔ o vu nɔnɔ kɔm ni. Kɔ ma daari Silasɔ dɛ Timoti mu manɔ Beere nɛ. ¹⁵ Nɔɔna balɔ na kogili Pooli tɔn ma da did-o ba vu ba yɛ Atɛɛnɛ. Ba na maa joori tɔn, Pooli ma pa-ba ni sɔ ba vu ba ta Silasɔ dɛ Timoti nɛ ba zanɔ ba tɔgɛ o kwaga ba ba lɛla.

Kɔ na kɛ te Atɛɛnɛ nɛ tɔn

¹⁶ Pooli dɛɛn na wɔ Atɛɛnɛ nɛ o cɛgi Silasɔ dɛ Timoti sɔ ba ba tɔn, o wɔ ma tiini kɔ cɔgɛ dɛ o na nɛ nɛ jwɛnɛ zanzan su tɔv kɔm tɔn. ¹⁷ O maa yɛni o zɔ Zwifɛ bam Wɛ-digɛ kam wɔ o nɔɔnɔ dɛ ba didaanɔ dwi-gɛ tiinɛ balɔ na nɔgɛ Wɛ tɔn. De maama o maa yɛni o ve yaga ni o nɔɔnɔ dɛ balɔ na wɔra tɔn. ¹⁸ Yi-pɔrɔ tiinɛ badonnɛ dɛ ma ba ba manɔ did-o. Ba badaara dɛɛn tɔgɛ Epikuri zaasɔm dɔm mu, babam dɛ maa tɔgɛ Sitoyisi zaasɔm dɔm. Ba badaara ma ta ba wɛ: «Ijwanɔ-fara tu wɔntɔ bunɔ sɔ o brɛ bɛɛ mu?» Badonnɛ dɛ ma ta ba wɛ: «Kɔ nyɛ dɛ o nɔɔnɔ dwi-gɛ tiinɛ jwɛnɛ taanɔ mu te.» Ba tagɛ kɔntɔ, bɛnwaanɔ o tɔɔlɛ Zezi kwɛrɛ-wɛrɛ kam dɛ twa biim taanɔ mu.

¹⁹ Ba laan ma ja-o ba vu Arɔpaazi, (mɛ ba yigɛ tiinɛ bam na jeeri da tɔn). Ba ma ta-o ba wɛ: «Dɔbam ya lagɛ sɔ dɛ lwarɛ zaasɔm-dɔvɔrɛ

dum nmv na jigi n zaasi tun kuri mv. ²⁰ Wænu tlv nmv na bri tun, dí ta wv fõgi dí ni ti dwi. Kuntv mv dí lagi sv dí lwarv ti kuri na yv te tin.»
²¹ Atæni tiinæ bam maama dídaani vøræ balv na zõvri ba tee ni tin dæen tiini ba lagi sv ba taa larv daani mv manja maama, sv ba taa cægi wænu tlv na yv wo-dõnnv tin.

²² Pooli ma zanv o zigi Aripaazi yigæ tiinæ bam titari ni o wv: «Atæni tiinæ-ba, amv na nii tin, abam ñwta kam maama wõni á tiini á zuli jwænæ mv zanzan. ²³ A na beeri abam tvv kum wõni tin, a ne je sim maama á na zuli á jwænæ da tin. A na beeri tin mv a ne kaanvm bimbim dídva, yv kv põpõni di yvra ni kv wv: <Wæ dlv dí na yæri tin>. Kuntv, Wæ dlv abam na jigi á zuli yv á ta yæri-DI tin kwæræ mv a lagi a tõõli a bri abam. ²⁴ Dintv mv yv Wæ dlv na kv lvgv banja di wænu tlv maama na wv kv wõni tin. DI maa te weyuu di tiga banja maama, yv DI ba zõvri di silv nabiinæ na logv ba pa-DI tin wõni. ²⁵ Wæ nan wv ge kulukulv sv nabiinæ taa tvña ba pa-DI, kv na yv dintv titi mv kwe ñwta di siun di wonjo maama DI pa nabiinæ tin ñwaanv. ²⁶ Wæ nan kv nabiinu dídva mv, yv DI laan pa nabiinæ dwi maama zigi wõntv yvra ni. DI ma pa ba jagv ba zõvri lvgv banja maama wõni. Kuntv tin, dintv mv manv DI li wõbõña yv DI li mimanja kalv di je silv dwi maama na wv ta zõvri da tin. ²⁷ Wæ na kv nabiinæ kuntv tin, kv yv sv ba taa lagi-DI mv. Ba manv sv ba beeri-DI mv ba na DI jægæ, sv ba ma wanv ba lwarv-DI. Wæ nan manv DI dai yigæ yigæ dídaani dõbam maama. ²⁸ Kv nyv ni nõõnv wõdonv na tagv o wv: <Dintv ñwaanv mv dí ñwv,

dí wura yí dí veə.> Abam títí læŋ-leenu dídwa dɪ tagɪ kɔntɔ doŋ o wɪ: <Dɪbam dɪ maŋɪ dí yɪ Dɪ dwi tiinə mɔ.>

²⁹ Dɪbam na sɪnɪ dí yɪ Wɛ dwi tiinə tɪn, dí wɔ maŋɪ sɪ dí bɔŋɪ nɪ Wɛ wó ta nyɪ dɪ kamɔɔ kɔlɔ nabiinu na mɛ səbu-sɪŋa naa luguru naa kandwa o ma o kɪ dɪ o títí wɔbɔŋa tɪn. ³⁰ Faŋa faŋa yɪ nabiinə ta yəri kɔlɔ na lana sɪ ba taa kɪ tɪn, Wɛ wɔ kwe-kɔ Dɪ kɪ Dɪ wɔbɔŋa nɪ. Kɔ daari lele kɔntɔ, Dɪ laan pɛ nɪ nɪ nɔɔna maama lɔɔ bɔŋa nɪ maŋɪ sɪ ba læni ba wɔrɔ ba yagɪ wɔ-balwaarɔ kəm. ³¹ Bɛŋwaanɪ Dɪ lɪ de mɔ sɪ Dɪ ma Dɪ dɪ nabiinə maama taanɪ. Dɪ nan wó tɔɔ cɪga mɔ Dɪ ma dɪ ba taanɪ dɪm. Dɪ nan maŋɪ Dɪ kuri wɔlɔ Dɪ na wó tɔɔ o ŋwaanɪ Dɪ ma dɪ ba taanɪ tɪn. Dɪ pɛ nɔɔnɔ wɔm kɔntɔ mɔ bi o yagɪ tɔnɪ, sɪ kɔ pa nɔɔna maama lwarɪ nɪ kɔ sɪnɪ kɔ yɪ cɪga mɔ.»

³² Pooli na ŋɔɔnɪ twa biim taanɪ kɔntɔ tɪn, nɔɔna bam badonnə maa jɪg-o ba mwana. Kɔ daari badaara maa tɛ ba wɪ: «Dí lagɪ sɪ n joori n ŋɔɔnɪ taanɪ dɪm kɔntɔ doŋ mɔ sɪ dí cɛɔi dɛ dɪdoŋ nɪ.»

³³ Pooli laan ma zaŋɪ o nuŋɪ ba tee nɪ. ³⁴ Nɔɔna badonnə dɛɛn ma sɛ ba tɔɔ Pooli, yɪ ba kɪ ba wɔ-dɪdwa dɪ Zezi. Ba dɪdwa yɪrɪ mɔ Denisi. O tɔɔ o wɔ Arɪpaazi kɔɔ kɔm wɔnɪ mɔ. Kaanɪ wɔdoŋ dɪ wura, o yɪrɪ mɔ Damarisi. Nɔɔna badonnə dɪ tɔɔ ba wɛli da ba na sɛ Zezi.

18

Kɔ na kɪ tɛ Korɛntɪ nɪ tɪn

¹ Kɔntɔ kwaga nɪ, Pooli dɛɛn ma zɪgɪ Atɛɛnɪ nɪ o vu Korɛntɪ. ² O na yɪ da tɪn, o ma maŋɪ dɪdaanɪ Zwifu wɔdon, o yɪrɪ mɔ Akwila. Ba dɛɛn lɔg-o Pɔn nɪ mɔ. Maŋa kalɔ Pooli na nɛ-o tɪn, o ya nunɪ Yitali mɔ o ba, dɪ o kaanɪ Prisili, bɛŋwaanɪ Rom pa-farɔ Kloodi dɛɛn ya zɛli Zwifɛ bam maama o pa ba nunɪ Rom nɪ ba viiri. Pooli ma zanɪ o vu ba te, ³ yɪ o zɔɔrɪ dɪ ba sɪ ba taa tɔŋɪ daanɪ, ba dɛɛn na tɔŋɪ tɪtɔŋɪ dɪdɔwɪ tɪn ŋwaanɪ. Ba dɛɛn nyaanɪ gwaarɔ mɔ yɪ ba yɔgi ba ma pu vɔwɛ. ⁴ Zwifɛ bam siun dɛ maama o maa yɔni o zɔ ba Wɛ-digɛ kam o ŋɔɔnɪ Wɛ taanɪ dɪ ba. O maa kwaanɪ sɪ o pa Zwifɛ bam dɪ Grɛkɪ tiinɛ bam maama sɛ o taanɪ dɪm.

⁵ Silasɪ dɪ Timoti dɛɛn zɪgɪ Masɪdɔbanɪ nɪ ba ba Pooli te. Ba na tu tɪn, Pooli laan ma cɛ dɪ Wɛ taanɪ dɪm zaasɪm. O maa kwaanɪ o pa Zwifɛ bam lwarɪ nɪ Zezi yɪ Krisi wɔm Wɛ na tɔŋɪ tɪn. ⁶ Ba ma wɔ sɛ o taanɪ dɪm yɪ ba twɪ-o. O laan ma ja o gwaarɔ tɪm o pupugi tɪ fogo kɔm ba yigɛ nɪ, yɪ o ta dɪ ba o wɪ: «Abam na nɛ lɛɛrɔ Wɛ tee nɪ, kɔ yɪ abam tɪtɪ yigɛ mɔ. Kɔ daa daɪ amɔ yigɛ. Kɔ na sɪŋɪ lele kɔntɔ tɪn, a laan wɔ vu dwi-gɛ tiinɛ bam te a daari abam.»

⁷ O ma sɪnɪ o nunɪ Zwifɛ bam tee nɪ o daari o vu o zɔɔrɪ dwi-gɛ tu wɔdon sɔŋɔ nɪ, o yɪrɪ mɔ Titu Zusitu. Wɔntɔ maa nɪgɪ Wɛ. O sɔŋɔ kɔm maa zɪgɪ Zwifɛ bam Wɛ-digɛ kam tɪkɛri nɪ. ⁸ Wɛ-digɛ kam yuutu wɔm yɪrɪ mɔ Krisipu. Wɔntɔ dɪ o sɔŋɔ tiinɛ bam maama dɛɛn tu ba tɔgɪ dɪ Yuutu Zezi. Korɛntɪ tiinɛ zanzan dɪ dɛɛn ma nɪ Wɛ kwɛr-ywɛŋɛ kam yɪ ba sɛ. Ba laan ma pa ba miisi-ba na wɔnɪ Zezi yɪrɪ ŋwaanɪ.

⁹ De didwɛ titu ni mu Pooli dwe o na wurum wɔni dɛ Yuutu wɔm na ŋɔɔni did-o o wɛ: «Yi ta n kwari fɔɔni. Ta ta n ŋɔɔna, si n yi ta n cim, ¹⁰ si amɔ wɔ nmu tee ni. Nɔɔn-nɔɔnɔ bá wani o ki nmu lwarim, beŋwaani tiw kuntu wɔni nɔɔna zanzan mu wɔra ba na yi amɔ titi nɔɔna.» ¹¹ Pooli deen maa zɔɔri da taan bini di canɛ sɛrɔ. O na wɔra tin, o ma bri-ba We taani dim.

¹² Nɔɔnɔ wɔdonɔ deen tu o ji Akayi tɔni dim gɔvirma tu, o yiri mu Galu. O na wɔra manja kalɔ tin, Zwifɛ bam ma ki ni-didwɛ yi ba ja Pooli ba vu sanɔ o tee ni. ¹³ Ba ma ta di Galu ba wɛ: «Nɔɔnɔ wɔntɔ mu jigi nɔɔna o sɔga, o pa ba togi We ku na wɔ manɔ di cullu na bri te tin.»

¹⁴ Pooli ya maa bɔni si o ŋɔɔni, yi Galu wuuri o ta di Zwifɛ bam o wɛ: «Ku ya na yi ŋwɔnɔ taani naa kɛm-balɔɔ kɔdonɔ taani mu á jigi si á ŋɔɔni, ku yaá manɔ si a zuri a yira a cɛgi abam. ¹⁵ Ku nan na yi abam na magi kantɔgo abam titi cullu tim baɔa ni yi ku yi bitarbiɛ di nɔɔna yira ŋwaani mu tin, abam titi mu manɔ si á nii ku baɔa ni. A bá sɛ si a di abam taana yantɔ donnɛ.» ¹⁶ O na tagi kuntu tin, o ma zɛli-ba si ba nuɔi taani dim dim jɛgɛ kam ni. ¹⁷ Nɔɔna bam maama laan ma zanɔ ba ja Sositeni wɔlɔ na yi ba We-digɛ kam yuutu tin, ba mag-o taani dim dim jɛgɛ kam ni. Galu yigɛ nan manɔ ka tɛrɛ di ba kɛm dim.

Pooli daa ta na beeri yi o ki te tin

¹⁸ Pooli deen ma ki da kɔgo kɔgo Korenti ni Zezi karabiɛ bam tee ni. O laan ma zanɔ o banɔ-ba si o viiri. O ma pa Prisili di Akwila togi did-

o ba zɔ naboro sɪ ba vu Siiri. Ba ta na wɔ zɔ naboro kɔm sɪ ba ke tɪn, Pooli ya zɪgɪ Sankri nɪ o pa ba fanɪ o yuu, sɪ kɔ bri nɪ o goni o ni dɪ We. ¹⁹ Ba ma toɔɪ nɪnɔ kɔm wɔ ba vu ba yi Efɛɛzi. Pooli ma yaɔɪ Prisili dɪ Akwila dɔ́anɪ. O ma vu o zɔ Zwifə bam We-digə kam o ηɔɔnɪ dɪ ba. ²⁰ Ba ma loor-o sɪ o maɲɪ ba tee nɪ maɲa fɪnfɪn. O ma wɔ se. ²¹ O ma banɪ-ba, yɪ o ta o wɪ: «We na se, aá joori a ba a na abam.» O daa ma zɔ naboro Efɛɛzi nɪ o ke.

²² O dɛɛn ma vu o yi Sezaari. O ma zɪgɪ dɔ́anɪ o vu tɪga nɪ o vu o yi Zeruzalem. O ma jɔɔnɪ Zezi kɔgɔ kɔm, yɪ o daari o ke o vu Antɔɔsi. ²³ O ma daanɪ da da fɪnfɪn, yɪ o laan zaɲɪ o ke. O ma vu o tɔlɪ Galatɪ dɪ Friizi tɪnɪ dɪm wɔ, yɪ o pa Zezi karabiə bam maama fɔgɪ ba zɪgɪ kəɲkəɲ.

Apolɔsi na tɔɔlɪ We kwərə te tɪn

²⁴ Zwifu wɔɔɔɔn dɛɛn mɔ wɔra, o yɪrɪ mɔ Apolɔsi. Ba lɔg-o Alesandri nɪ mɔ. Wɔntɔ ma ba Efɛɛzi. O dɛɛn yɪ wɔlɔ na wai taanɪ o ηɔɔnɪ pɔrɪ pɔrɪ tɪn mɔ. O maa kwəri o ye We tɔno kɔm wəənu tɪm kuri maama lanyɪranɪ. ²⁵ Nɔɔna dɛɛn maɲɪ ba bri-o dɪ Yuutu wɔm cɪga kam na yɪ te tɪn. O maa wɔra o bri nɔɔna dɪ o wɔ maama, sɪ o pa ba lwarɪ wəənu tɪlɔ maama na bri Zezi cɪga kam tɪn. Kɔ nan na yɪ nɔɔna na pa ba miisi-ba na wɔnɪ We ηwaanɪ te tɪn, o ye Zan na miisi nɔɔna na wɔnɪ te tɪn yɪranɪ mɔ. ²⁶ O ma puli sɪ o ta ηɔɔnɪ We cɪga kam dɪ baari Zwifə bam We-digə kam nɪ. Prisili dɪ Akwila ma ba ba lwarɪ o zaasɪm dɪm na yɪ te tɪn. Ba ma pa o toɔɪ o zɔɔrɪ

dɪ ba, yɪ ba fɔŋɪ ba maŋɪ Wɛ cwəŋə kam cɪga na yɪ te tɪn ba brɪ-o.

²⁷ Apolɔsɪ laan ma buŋɪ sɪ o nuŋɪ Efɛɛzɪ nɪ o kɛ o vu Akayi. Zezi karabiə bam ma pu o wɔbuŋa yam kwaga nɪ. Ba ma pɔpɔnɪ tɔno sɪ ba pa Zezi karabiə balɔ na wɔ Akayi nɪ tɪn, ba ta dɪ ba sɪ ba fɔŋɪ ba jeer-o lanyɪranɪ. O ma sɪnɪ o zanɪ o kɛ. O na yɪ Akayi tɪn, o ma tiini o wɛli balɔ na sɛ Wɛ zaanɪ dɪm tɪn sɪ ba kɪ ba wɔ-dɪdɔba dɪ Zezi. ²⁸ O ma kwaanɪ o ŋɔɔnɪ dɪ Zwifə bam nɔɔna maama yigə nɪ, yɪ o magɪ kantɔŋɔ o wanɪ-ba, dɪ o na mɛ Wɛ tɔno kɔm o brɪ-ba nɪ Zezi sɪnɪ o yɪ Krisi wɔm Wɛ na tɔŋɪ tɪn.

19

Pooli na brɪ nɔɔna Wɛ cɪga kam Efɛɛzɪ nɪ te tɪn

¹ Apolɔsɪ dɛɛn ta na wɔ Korɛntɪ nɪ tɪn, Pooli ma zanɪ o beeri o tɔŋɪ tɪnɪ dɪm tɪtarɪ o vu o yɪ Efɛɛzɪ. O na yɪ da tɪn, o ma na Wɛ cwəŋə karabiə badonnə, ² yɪ o bwe-ba o wɪ: «Abam na tu á sɛ Wɛ tɪn, á jɔŋɪ Wɛ Joro kɔm na?»

Ba ma lɛr-o ba wɪ: «Aye, dɪbam maŋɪ dɪ brɪ dɪ wɔ lwarɪ nɪ Wɛ Joro wɔra.»

³ O daa ma bwe-ba o wɪ: «Ba nan na miisi abam na wɔnɪ tɪn, ba miisi abam tɪta mu?»

Ba maa wɪ: «Kɔ yɪ Zan na miisi nɔɔna na wɔnɪ te tɪn mu.»

⁴ Pooli laan ma ta o wɪ: «Kɔ na yɪ Zan na miisi nɔɔna na wɔnɪ te tɪn, wɔntɔ dɛɛn brɪ nɔɔna sɪ ba lɛni ba wɔrɔ ba yagɪ ba kəm-balwaarɔ tɪm, sɪ ba daari ba pa ba miisi-ba na wɔnɪ. O ma ta dɪ nɔɔna bam sɪ ba kɪ ba wɔ-dɪdɔba dɪ wɔlɔ wɔm na wɔ sanɪ o kwaga o ba tɪn. Zezi mu wɔntɔ.»

⁵ Nɔɔna bam na ni kuntu tun, ba ma pa ba miisi-ba na wɔni dɛ Yuutu Zezi yiri nwaani. ⁶ Pooli ma danɔ danɔ o ja ba baɗa ni. We Joro kum laan ma ba ba te. Ba ma nɔɔni dwi-ge taana tɛri tɛri, yi ba daari ba tɔɔli We kwɛrɛ kam. ⁷ Ba maama dɛɛn yi nɔɛɛni baara fugɛ-bale mu te.

⁸ Pooli dɛɛn ma ki canɔ sɔɔ Efɛɛzi ni. O maa yɛni o ve o zɔɔri Zwifɛ bam We-digɛ kam o nɔɔni dɛ baari o bri-ba. O ma kwaanɔ o magɔ kantɔɔɔ dɛ ba, sɔ o pa ba lwarɔ We paari dum na yi te tun. ⁹ Nɔɔna bam badonnɛ ma kwarimɔ ba zwa, yi ba vin sɔ ba sɛ o taani dum. Ba maa jigi dɛ Yuutu wɔm cwɛnɛ kam tɔgum ba goonɛ nɔɔna bam maama yigɛ ni. Pooli ma zanɔ o nunɔ ba wɔni, yi o pwe balɔ na sɛ ba tɔgɔ Zezi tun sɔ ba ta wɔ o tee ni. De maama o maa yɛni o nɔɔni o bri nɔɔna bam Tiranusi karadigɛ kam ni. ¹⁰ Pooli ma ki kuntu donɔ taan bɔna yale. Ku ma pa nɔɔna balɔ maama na zɔɔri Azi tunɔ dum ni tun ba ba ni dɛ Yuutu wɔm taani dum, ku na yi Zwifɛ dɛ dwi-ge tiinɛ maama dɛ.

Ku na ki Seeva biɔ bam te tun

¹¹ We dɛɛn ma tɔgɔ Pooli jɔɗa Dɔ ki wɔ-kɔnkagɔla yalɔ donɔ na manɔ ya wɔ ki tun. ¹² Ku dɛɛn na ki te tun, nɔɔna yɛni ba kwe garyiɔ dɛ gwaarɔ tɔɔ na dwe Pooli yira tun ba ja vu ba ma dwe yawuna, yi ku pa ba na yazurɛ, yi ciciri dɛ nunɔ sɔ yagi-ba.

¹³ Zwifɛ liri tiinɛ badonnɛ dɛ maa wɔra ba na yɛni ba beeri ba zɛli ciciri nɔɔna tee ni. Bantu dɛ dɛɛn ma kwaanɔ sɔ ba zɛli ciciri sum dɛ Yuutu Zezi yiri nwaani. Ba maa yɛni ba tɛ dɛ ciciri sum

ba wɪ: «Zezi wɔlɔ Pooli na brɪ o taanɪ tɪn yɪrɪ ŋwaanɪ mɔ a tɛ abam sɪ á nunɪ á viiri.»

¹⁴ Baara barpe dɪ dɛɛn mɔ wɔra, ba ko yɪrɪ mɔ Seeva yɪ o yɪ Zwifə kaanɪm yigə tu. Ba maa maɪ Zezi yɪrɪ dɪm ba zəli ciciri nɔɔna tee nɪ. ¹⁵ Cicirə kadoŋ laan ma ta dɪ ba ka wɪ: «A maŋɪ a ye Zezi. A ye Pooli dɪ na yɪ wɔlɔ tɪn. Sɪ abam nan yɪ bra mɔ?»

¹⁶ Nɔɔnɔ wɔm cicirə kam na toɔ-o tɪn laan ma zaŋɪ o puuri-ba. O ma wanɪ-ba o pa ba maama duri ba nunɪ o sɔŋɔ kɔm nɪ, yɪ ba gwaarɔ kaari kaari yɪ ba yɪra dɪ fwəli fwəli. ¹⁷ Nɔɔna balɔ maama na zɔɔrɪ Efɛɛzɪ nɪ tɪn ma lwarɪ kɔlɔ na kɪ tɪn, Zwifə bam dɪ dwi-ge tiinə maama. Fɔɔnɪ ma zɔ-ba zanzan. Kɔ ma pa dí Yuutu Zezi yɪrɪ tiini dɪ zaŋɪ dɪ zulə. ¹⁸ Nɔɔna balɔ na tu ba sɛ Zezi tɪn zanzan ma zaŋɪ ba zɪɔɪ nɔɔna bam maama yigə nɪ, yɪ ba ta ba brɪ kɔlɔ ba na kɪ ba cɔɔɪ tɪn. ¹⁹ Ba badonnə zanzan ya na yəni ba toɔɪ liri kəm tɪn ma kwe ba liri kəm twaanɔ tɪm ba vwe daanɪ jəgə dɪdɔa, yɪ ba daari ba zwɛ-tɪ nɔɔna bam maama yigə nɪ. Ba ma jeeli twaanɔ tɪm səbu ba nii kɔ nɪ na wɔ ta maɪ te tɪn. Kɔ ma yɪ səbu-dala mɔrr-fiinnu (50.000). ²⁰ Dí Yuutu wɔm na brɪ o dam dɪm kɔntɔ tɪn, kɔ ma pa o taanɪ dɪm fɔɔɪ dɪ jagɪ dɪ ve yigə yɪ nɔɔna sɛ-dɪ.

Vuvugə na zaŋɪ Efɛɛzɪ nɪ te tɪn

²¹ Wəənu tɪntɔ dɛɛn na kɪ tɪ ke tɪn, Pooli ma lɪ wɔbɔŋa sɪ o beeri o toɔɪ Masɪdvanɪ dɪ Akayi wɔ, sɪ o laan ke o vu Zeruzalɛm. O ma bɔŋɪ o wɪ: «A na ve a wɔ Zeruzalɛm nɪ, a maŋɪ sɪ a vu Rom dɪ mɔ.» ²² O ma tɔŋɪ nɔɔna bale sɪ ba da o yigə ba vu Masɪdvanɪ. Bantɔ maa yɪ Timoti dɪ

Erasiti balu na togi ba tɔŋi ba pa-o tɔn. O titi ma maŋi Azi ni o daani finfin.

²³ Da yam kuntu ni mu vuvugɛ zanzan tuɛ di Yuutu Zezi cwɛŋɛ kam ŋwaani. ²⁴ Nɔɔnu wɔdon dɛɛn mu wɔ Efɛɛzi ni, o yiri mu Demetrisi. O yi gɔgɔ mu, yi o mai sɛbu-pwɛɛnu o maa mɔɔni kamwaru o pai ti nyi di digɛ kalu ba na zuli ba wɛ Atimisi ka wɔni tɔn. O tituŋa yam maa jaani nyɔɔri zanzan ya pai o tuntɔŋ-donnɛ bam. ²⁵ O ma zaŋi o bɛŋi ba maama di balu di na tɔŋi tituŋa yantu don tɔn, yi ba la daani. O ma ta di ba o wi: «A badonnɛ-ba, abam maŋi á ye ni tituŋi dilu di na jigi di tɔŋi tɔn mu pa di jia gara. ²⁶ Abam nan nɛ yi á kwɛri á ni Pooli wɔntu na ki te tɔn. O yɛni o tɛ ni nabiinɛ na mɛ ba jia ba ki wɛɛnu tilu tɔn bá wani ti taa yi wa ciga ciga, di wɔ maŋi si di zuli-ya. O ki kuntu mu o sugi nɔɔna zanzan o pa ba sɛ o taani dim, yi ku dai Efɛɛzi yirani wɔni mu o ki kuntu, ku gɛ fin mu si ku taa yi Azi tu kum maama. ²⁷ Kuntu maama wai ku pa nɔɔna ŋɔɔni ba cɔgi dɔbam tituŋi dim. Ku ta wɛli da, ba laan wɔ gooni dɔbam wɛ kamunu Atimisi digɛ kam, yi baá pa ka taa yi kafe. Kulɔ na daari tɔn mu yi si Atimisi titi yiri dim wɔ cɔgi nɔɔna tee ni, yi wɔntu ya yi wɛ dilu nɔɔna maama na zuli Azi tu kum wɔni di lugu banja maama wɔni tɔn.»

²⁸ Nɔɔna bam na ni kuntu tɔn, ba bana ma tiini ya zaŋi zanzan yi ba kaasi ba wi: «Dɔbam Efɛɛzi tiinɛ wɛ Atimisi mu jigi dam!» ²⁹ Soɔ laan ma tiini ku ki tu kum maama wɔni bɔgi bɔgi. Non-kɔgɔ kum ma vu ba ja Gayusi di Arisariki, yi

ba kɪ lɪla ba vanɪ-ba ba ja vu tɪv kum joro jægə kam. Nɔɔna bantv bale ya toɔɔ dɪ Pooli mv ba nuŋi Masɪdvanɪ ba ba. ³⁰ Pooli ma buŋɪ sɪ o vu o zɪɔ kɔɔ kum yigə nɪ o ŋɔɔnɪ dɪ ba. Zezi karabiə bam ma wɔ sɛ ba pa-o cwəŋə. ³¹ Tɪv kum dɪdɛera badonnə ya di ciloŋo dɪ Pooli. Ba ma tuŋɪ ni ba loor-o sɪ o yɪ zaŋɪ o vu joro kum jægə. ³² Ba ma kɪ sɔɔ bɔɔɔ bɔɔɔ joro jægə kam nɪ. Nɔɔnv maama maa tiini o ŋɔɔnɪ o wɔbɔŋa taanɪ dɪ kwər-dɪa. Kɔɔ kum nɔɔna zanzan ma wɔ lwarɪ wonɔ kulv ŋwaanɪ ba na jeeri daanɪ tɪn. ³³ Zwifə bam ma lɪ Alesandri sɪ o nuŋi o zɪɔ kɔɔ kum yigə nɪ o ŋɔɔnɪ. Kɔɔ kum nɔɔna badonnə ma kwaanɪ ba brɪ-o o na wɔ kɪ te. O ma zəŋɪ o juŋa sɪ ba cəɔi sɔɔ kum, yɪ o suŋɪ sɪ o tɔlɪ kulv na kɪ tɪn o brɪ nɔn-kɔɔ kum. ³⁴ Ba nan na lwarɪ nɪ o yɪ Zwifu tɪn, ba maama maa toɔɔ daanɪ ba tiini ba bagɪ bɪdwɪ ba wɪ: «Dɪbam Efɛɛzɪ tiinə wɛ Atɪmisi juɔɔ dam!» Ba kɪ kɔntv doŋ mv taan, sɪ kv vu kv yɪ nɪŋɛnɪ luu tile te.

³⁵ Tɪv kum twan-pɔpɔnv laan ma kwaanɪ o pa kɔɔ kum bɪcara pəni tɪga nɪ. O ma ta dɪ ba o wɪ: «A badonnə Efɛɛzɪ tiinə-ba, nɔɔn-nɔɔnv tərə o na yəri nɪ dɪbam wɛ kamunu Atɪmisi digə kam zɪɔ Efɛɛzɪ wonɪ yoba seeni, yɪ dɪbam mv nii ka baŋa nɪ. Dɪ ta kwəri dɪ juɔɔ dɪ kamɔɔ kulv na nuŋi weyuu nɪ kv tv tɪga nɪ tɪn dɪ niə. ³⁶ Nɔɔn-nɔɔnv bá wanɪ o ta nɪ kɔntv yɪ vwan. Kɔntv ŋwaanɪ kv manɪ sɪ á pa á bɪcara pəni tɪga nɪ, sɪ á yɪ garɪ á kɪ kulv na wɔ manɪ tɪn. ³⁷ Nii-na, abam jaanɪ nɔɔna bantv bale á ba yo, yɪ ba wɔ ŋɔɔ dɪbam wɛ digə kam wəənu naa ba ŋɔɔnɪ ba cɔɔ dɪbam wɛ dɪm yuu. ³⁸ Kv nan na yɪ Demetrisi

dɪ o nɔɔna bam, ba na jɪgɪ nɔɔnʊ wɔm taanɪ, ba maŋɪ sɪ ba vu sarɪya dim jəgə nɪ ba saŋ-o dɪdɛera bam yigə nɪ. ³⁹ Kʊ daari, abam ta na jɪgɪ bwɪə sɪ á wəli da, dɪ maŋɪ sɪ dɪ bəŋi tɪv kʊm nɔɔna sɪ ba la daanɪ, nɪ kʊ na wó tɔgɪ cwəŋə te tɪn. Dɪ laan wó wanɪ dɪ ŋɔɔnɪ taanɪ dɪm sɪ dɪ ni dɪ kuri. ⁴⁰ Kʊlʊ na kɪ zɪm tɪn wó wanɪ kʊ pa Rom tiinə bam cwəŋə sɪ ba taa wɪ, dɪ zɪm jeeri daanɪ dɪ kɪ wo-balɔɔ. Sɔɔ kʊm na su tɪv kʊm maama tɪn, kʊ ba jɪgɪ kuri. Ba na bwe dɪbam kʊ kuri, dɪ bá wanɪ dɪ ŋɔɔnɪ dɪ vrɪ dɪ tɪtɪ.» ⁴¹ O na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, o ma ta dɪ nɔn-kəgɔ kʊm sɪ ba viiri.

20

Pooli na ve Masɪɔvanɪ dɪ Grɛkɪ tɪv te tɪn

¹ Tɪv kʊm vuvugə kam na tu ka ti tɪn, Pooli laan ma zaŋɪ sɪ o kɛ. O ma bəŋi Zezi karabiə bam sɪ ba jəni daanɪ, yɪ o ŋɔɔnɪ dɪ ba o pa ba na baari. O ma daari o banɪ-ba yɪ o kɛ o vu Masɪɔvanɪ. ² O maa tʊlɪ je sɪm kʊntʊ maama o ŋɔɔnɪ wəənu zanzan o brɪ nɔɔna bam o pa ba na baari. O daa ma kɛ o vu o yɪ Grɛkɪ tɪv. ³ O ma kɪ canɪ sitɔ dáanɪ. O laan ma ti o yigə sɪ o zʊ naboro o vu Siiri. O ma ba o lwarɪ nɪ Zwifə bam kɪ ni daanɪ sɪ ba kwaanɪ ba cɔg-o. Kʊntʊ ŋwaanɪ o ma ləni o wɔbɔŋa yɪ o bʊŋi sɪ o vu tɪga nɪ o tɔgɪ Masɪɔvanɪ cwəŋə kam o joori o vu Siiri. ⁴ Balʊ na zaŋɪ sɪ ba tɔgɪ dɪd-o tɪn mʊ tɪntʊ:
Sopatɛeri wɔlʊ na yɪ Pirusi bu yɪ o nuŋi Beere tɪn,
Arisitakɪ dɪ Sɪkɔn, bantʊ nuŋi Tesaloniki mʊ,
Gayusi wɔlʊ na nuŋi Derɪbɪ tɪn,

Timoti,

Tisiki dɪ Trofim, ba na yɪ Azi tiinə tɪn.

⁵ Bantɔ mɔ de yigə ba loori ba vu Trɔasɪ ba cəgi dɪbam da. ⁶ Dɪbam tɪtɪ laan ma maŋɪ Filipi nɪ, yɪ dɪ tɔgɪ dɪ di Zwifə bam candiə kalɔ ba na yəni ba di dɪpɛ dɪlɔ na ba jɪgɪ dabɪlɪ tɪn. Candiə kam na ti tɪn, dɪ laan ma zɔ naboro dɪ tɔgɪ nɪnɪɔ kɔm wɔ dɪ kɪ da yanu dɪ vu dɪ yi Trɔasɪ. Dɪ ma jeeri dɪ tɔgɪ-donnə bam da, yɪ dɪ kɪ da yarpɛ tɪɔ kɔm nɪ.

Yutiki na tɪgɪ yɪ o joori o bi te tɪn

⁷ De dɪlɔ na saŋɪ Zwifə bam siun de dɪm tɪn, dɪbam maama ma jeeri daanɪ sɪ dɪ di wɔdiu nɪ Zezi deen na fɔgɪ dɪpɛ o pa o karabiə bam yɪ ba di te tɪn. Pooli ma tiini o ŋɔɔnɪ o brɪ nɔɔna bam taan, kɔ vu kɔ yi tɪtɪ kɔnkɔrɔ, bɛŋwaanɪ tɪga na pɔɔrɪ o lagɪ o viiri mɔ. ⁸ Dɪ ya lagɪ daanɪ weyuu digə kalɔ na yɪ bitɔ tu tɪn wɔnɪ mɔ. Ba ma tarɪgɪ min-zwəənu zanzan ba zɪgɪ da. ⁹ Nɔn-dɔŋɔ kɔdɔŋ maa tɔgɪ o wura, o yɪrɪ mɔ Yutiki. O maa je təkoro ni nɪ. Pooli na tiini o ŋɔɔnɪ o daanɪ kɔntɔ tɪn, nɔn-dɔŋɔ kɔm maa je o dɔ o vɪla. O laan ma ba o dɔ fastɪ o kɛ. O ma tɔgɪ təkoro kɔm o tɔ tɪga nɪ. Ba ma tu ba kwe-o dɪ o tɪga. ¹⁰ Pooli tɪtɪ ma tu o vu o pəni nɔn-dɔŋɔ kɔm baŋa nɪ o kukwər-o dɪ o jɪa yɪ o wɪ: «Á yɪ pa á yɪra sɔɔrɪ, sɪ o ta ŋwɪ mɔ.»

¹¹ Pooli ma joori o di weyuu digə kam. O ma fɔ dɪpɛ dɪm o di. O daa ta ma larɪ dɪ ba taan, yɪ tɪga ba ka pɔɔrɪ. O laan ma viiri. ¹² O na viiri tɪn, nɔɔna bam ma ja nɔn-dɔŋɔ kɔm ba ja vu sɔŋɔ

dɪ yazurə. Ba bɪcara ma pəni tɪga nɪ yɪ ba jɪgɪ wɔpɔlo.

Pooli na kaanɪ Efɛɛzɪ nakwa bam yɪ o banɪ-bate tɪn

¹³ Dɪbam ma yagɪ Pooli, yɪ dɪ vu dɪ zɔ naboro kɔm sɪ dɪ tɔgɪ yigə dɪ da nɪnɪɔ kɔm wɔ dɪ vu Asɔsɪ. Dɪ ya kɪ nɪ daanɪ sɪ dɪ jeeri Pooli Asɔsɪ nɪ mɔ, o na lagɪ sɪ o vu tɪga nɪ tɪn ŋwaanɪ.

¹⁴ Dɪ na nɛ daanɪ Asɔsɪ nɪ tɪn, Pooli laan ma zɔ naboro kɔm, yɪ dɪ maama tɔgɪ daanɪ dɪ vu dɪ yɪ Mitilɛɛnɪ. ¹⁵ Dɪ ma zɪgɪ dāanɪ dɪ tɔgɪ nɪnɪɔ kɔm wɔ dɪ kɛ. Tɪga ma pɔɔrɪ, yɪ dɪ vu dɪ tɔgɪ Kiyɔ buburu kɔm dɪ kɛ. Tɪga daa ma pɔɔrɪ, dɪ ma vu dɪ bɛ dɪ yɪ Samɔsɪ. Tɪga daa ta na pɔɔrɪ tɪn, dɪ ma vu dɪ yɪ Miletɪ. ¹⁶ Pooli dɛɛn ya bɔŋɪ sɪ o da Efɛɛzɪ mɔ o kɛ sɪ o yɪ zɪgɪ da. O ya ba lagɪ sɪ o daanɪ Azi nɪ, bɛŋwaanɪ o lagɪ lɪla mɔ sɪ o na wai, sɪ o vu o yɪ Zeruzalem dɪ Pantɪkoti candiə kam ta wɔ yɪ.

¹⁷ Dɪbam dɛɛn na wɔ Miletɪ nɪ tɪn, Pooli ma tɔŋɪ nɪ o pa Zezi kɔgɔ kɔm nakwa bam Efɛɛzɪ nɪ o wɪ, ba ba. ¹⁸ Ba na tu tɪn, o ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam manɪ á ye a dɛɛn na zɔɔrɪ abam tee nɪ yɪ a kɪ te manɪa maama, kɔ na zɪgɪ dɛ dɪɔ a na sɪŋɪ a ba Azi tɪn. ¹⁹ A tɔŋɪ a pa dɪ Yuutu wɔm dɪ tu-n-tɪtɪ mɔ, a yɪ-na nunɪ, yɪ a na yaara dɪ Zwifə bam na kɪ nɪ daanɪ sɪ ba cɔgɪ amɔ te tɪn. ²⁰ Abam ta ye nɪ, a wɔ yagɪ sɪ a ta wɔŋɔ kɔɔɔ maama na wɔ wanɪ kɔ wəli abam tɪn a brɪ abam. A ma kwaanɪ a brɪ abam Wɛ cɪga kam nɔɔna maama yigə nɪ dɪ á tɪtɪ sam nɪ. ²¹ A ma tiini a brɪ Zwifə bam dɪ dwi-gɛ tiinə maama sɪ ba ləni ba wɔɔɔ ba sɛ Wɛ, sɪ ba daari ba kɪ ba wɔ-dɪdɔa dɪ dɪ Yuutu Zezi.

²² Lele kuntu a laan maa ve Zeruzalem. Ku yi We Joro kum mu fi-ni si a vu, yi a yari kulɔ na wɔ vu ku ki amɔ da tin. ²³ A na ye kulɔ tin mu yi si We Joro kum yɛni ku bri amɔ tiv maama ni, ni nɔɔna wɔ ja-ni ba vɔ yi ba kwɛri ba beesi-ni. ²⁴ A nan na buɔi te tin, a ba paɔ si a ŋwɔa taa jigi nyɔɔri ka pa-ni. Kulɔ na yi wo-ŋɔɔɔ tin mu yi si a tɔɔi tituŋa yalɔ dɔ Yuutu Zezi na ki a jɔɔa ni si a tɔɔi tin a ti. Tituŋa yam kuntu mu yi si a kwaanɔ a bri We kwɛr-ywɛŋɛ kam di DI na ki nɔɔna lanyiranɔ te tin.

²⁵ A nan ye ni abam wɔɔwɔɔ daa bɔ na amɔ, abam nan yi balɔ a na beeri ɔ wɔni a bri abam We paari dim cigɔ kam tin. ²⁶ Kuntu ŋwaanɔ a lagɔ a tiini a kaani abam zim de dim ni, ni abam wɔɔ na ge ŋwɔa We tee ni, ku daa dai amɔ yigɛ. ²⁷ Beɔwaanɔ a tɔɔli cigɔ kalɔ maama na tɔɔi We wɔɔɔɔa tin a bri abam, yi a wɔ sɛgi abam kulɔkulɔ. ²⁸ Nan fɔɔi-na ɔ taá nii ɔ titi baɔa ni, didaanɔ kɔɔ kulɔ maama We Joro kum na kwe ku ki abam jɔɔa ni si ɔ taá nii tin. ɔ taá nii We kɔɔ kum baɔa ni, ni nayira na nii ba peeni te tin. We me DI titi bu wɔm jana mu DI ma vri DI kɔɔ kum si ku taa yi DI nyim. ²⁹ A ye ni, a na viiri a daari abam, nɔn-balwaarɔ wɔ zanɔ ba zu abam wɔ ba yaari abam nɔnɛni nywɛnkuri na jaani peeni te tin. Ba bɔ se si ba yagɔ abam kɔɔ kum yi ba wɔ cɔɔi abam wɔ nɔɔna. ³⁰ Nɔɔna di wɔ zanɔ abam titi wɔni, ba pipiri We cigɔ kam ba ganɔ Zezi karabiɔ bam, ba pa ba ywɛri We kwaga ni si ba daari ba tɔɔi-ba. ³¹ Kuntu ŋwaanɔ ɔ fɔɔi ɔ ci ɔ titi. ɔ taá guli ni amɔ zu abam tee ni

bɪna yato, yɪ a kaanɪ abam maama sɪ á taá toɟɪ Wɛ dɪ cɪga. Maŋa maama a yəni a kɪ kuntu mu wɪa dɪ titɪ, yɪ a yi-na nuŋi zanzan.

³² A laan laɟɪ a kɪ abam Wɛ jɪŋa nɪ, sɪ á taá toɟɪ Dɪ zaanɪ kwərə kam. Kaá wanɪ ka kwɛ abam lanyɪranɪ, sɪ á laan ba á toɟɪ dɪ balɔ maama na yɪ Wɛ titɪ nɔɔna tɪn á na ywəni Dɪ tee nɪ. ³³ A wɔ jonɪ səbu naa səbu-sɪŋa naa gwaaru abam wɔlɔwɔlɔ tee nɪ. ³⁴ Abam titɪ ye lanyɪranɪ nɪ, a mɛ a titɪ jɪa mu a tɔŋɪ sɪ a dɪ a toɟɪ-donnə bam wanɪ dɪ na dɪ ni-wɔdiu. ³⁵ A na kɪ kulɔ maama abam tee nɪ yɪ a cɛ dɪ tituŋa kuntu doŋ tɪn, a kɪ a brɪ abam nɪ dɪ maŋɪ sɪ dɪ tɔŋɪ dɪ wəli nabwənə mu. Taá guli-na dɪ Yuutu Zezi na tagɪ o wɪ: <Nmɔ na kwe woŋo n pa n doŋ, nɪ na wɔpolo kɔ dwəni n na jonɪ woŋo n doŋ tee nɪ.> »

³⁶ Pooli na tagɪ kuntu o ti tɪn, ba maama ma kuni doonə yɪ o loori Wɛ o pa-ba. ³⁷ Ba ma zaŋɪ yɪ ba maama tiini ba keerə. Ba ma kukwəri Pooli lanyɪranɪ. ³⁸ Ba wɔrɔ ma tiini tɪ cɔɟɪ, dɪ o na tagɪ taanɪ dɪlɔ o brɪ-ba nɪ ba daa bá joori ba na-o tɪn. Ba ma zaŋɪ ba kogil-o ba ja vu naboro kum na wɔ mɛ tɪn ba yag-o.

21

Pooli na ve o yi Zeruzalem te tɪn

¹ Dɪ laan ma banɪ-ba yɪ dɪ daaru dɪ viiri. Dɪ ma kwe dɪ yigə dɪ yɔɔrɪ nɪnɪv kum wɔ dɪ vu dɪ yi Kosi. Tɪga ma pɔɔrɪ, dɪ daa ma yi Rodi. Dɪ ma zɪɟɪ dáanɪ dɪ vu Patara. ² Dɪ na yi dáanɪ tɪn, dɪ ma na naboro kɔdoŋ kɔ na laɟɪ kɔ vu Fenisi. Dɪ ma vu dɪ zɔ kɔ wɔ sɪ dɪ toɟɪ dɪ vu. ³ Dɪ na maa

ve tɪn, dí ma tɔlɪ dí na Sipri. Dí ma yaɣɪ-ku dí jagwiə nɪ, yɪ dí daari dí kɛ. Dí ma vu dí yɪ Siiri. Dí na yɪ da tɪn, dí ma zɪɣɪ Tiiri nɪ. Ku yɪ dáani mu ba maŋɪ sɪ ba lɪ naboro kum zɪla yam. ⁴ Dí ma nuŋɪ dí vu dí jeeri balu na yɪ Zezi karabiə tɪn, yɪ dí kɪ da yarpe ba tee nɪ. Dí na wura tɪn, Wɛ Joro kum dam ma pa ba ta dɪ Pooli sɪ o yɪ zaŋɪ o vu Zeruzalem. ⁵ Da yarpe yam na kɛ tɪn, dí ma zaŋɪ dí kwe dí cwəŋə sɪ dí viiri. Zezi nɔɔna bam dɪ ba kaana dɪ ba biə maama ma ja dɪbam ba nuŋɪ tɪv kum wɔnɪ ba vu sɪ ba yaɣɪ. Dí na ve dí yɪ nɪnɪv kum ni tɪn, dɪbam maama ma kuni doonə tɪga nɪ dí warɪ Wɛ. ⁶ Dí na warɪ Wɛ dí ti tɪn, dí ma banɪ daanɪ dɪ yɪ-na, yɪ dí zu naboro kum. Bantu ma joori sɔŋɔ.

⁷ Dí ma zaŋɪ dí nuŋɪ Tiiri nɪ, yɪ dí tɔlɪ nɪnɪv kum ni dí vu dí yɪ Tolemɪ. Dí na yɪ da tɪn, mu dí nɛ Zezi karabiə. Dí ma jooŋɪ-ba yɪ dí kɪ dɛ didwɪ ba tee nɪ. ⁸ Tɪga na pɔvri tɪn, dí ma zaŋɪ dí vu dí yɪ Sezaari. Dí ma vu dí pəni Filipi-ba sɔŋɔ nɪ. Wɔntu mu tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam, yɪ o tɔɣɪ o yɪ nɔɔna barpe balu ba na lɪ Zeruzalem nɪ tɪn wɔ nɔɔnɔv didva. ⁹ O maa jɪɣɪ o bukwa bana ba ta wɔ zu banna. Bantu yɪ balu na wai ba ŋooŋɪ Wɛ yiyiu-ŋwe tɪn. ¹⁰ Dí na kɪ da finfin dáani kɔntu tɪn, nɔɔnɔv wɔdonɣ ma nuŋɪ Zude o ba dɪbam te. O yɪri mu Agabusi. O yɪ Wɛ nijonnu mu. ¹¹ O na tu dɪbam te kɔntu tɪn, o ma lɪ Pooli kilə o təŋə nɪ o ma vɔ o titɪ nɛ dɪ o jɪa o kɪ daanɪ. O laan ma ta o wɪ: «Mu Wɛ Joro kum na tagɪ kulɔ tɪn ku wɪ: Zwifə balu na zɔvri Zeruzalem nɪ tɪn wó ja kilə kantv tu ba vɔ tintv donɣ, yɪ ba daari ba

kɪ-o dwi-ge tiinə juŋa nɪ.»

¹² Dí na ni kɔntu tɪn, dɪbam dɪ balu na tɔɟɪ ba wɔra tɪn maa kwaanɪ dí loori Pooli sɪ o yɪ zaŋɪ o vu Zeruzalem. ¹³ O ma læri o wɪ: «Bɛŋwaanɪ mu abam keerə, yɪ á pa a wɔ cɔɟɪ? Ba na lagɪ ba vɔ-nɪ Zeruzalem nɪ naa ba na lagɪ ba gu-nɪ dɪ, amɔ wó sɛ sɪ a tɪ dí Yuutu Zezi yɪrɪ ŋwaanɪ.»

¹⁴ Dí na loor-o taan dí ga tɪn, dí ma yagɪ yɪ dí ta dí wɪ: «Wɛ wó kɪ Dɪ wɔbɔŋa na lagɪ kulɔ tɪn.»

¹⁵ Dí na kɪ da fɪnfɪtɪn da tɪn, dí ma zaŋɪ dí ti dí yigə dí nunɪ dí maa ve Zeruzalem. ¹⁶ Zezi karabiə badaara ma zaŋɪ Sezaari nɪ ba kogili dɪbam. Ba ma ja dɪbam ba vu nɔɔnɔ wɔlɔ sɔŋɔ dí na lagɪ dí pəni da tɪn. O yɪrɪ mu Mɪnason. O yɪ Sipri tu mu o na maŋɪ o yɪ Zezi karabu faŋa faŋa.

Pooli na wɔ Zeruzalem nɪ yɪ kv kɪ-o te tɪn

¹⁷ Dí na yɪ Zeruzalem tɪn, dí ko-biə bam ma jeeri dɪbam lanyiranɪ. ¹⁸ Tɪga na pɔuri tɪn, Pooli ma zaŋɪ o tɔɟɪ dɪdaanɪ dɪbam sɪ dí vu dí na Zaki. Zezi kɔɟɔ kɔm nakwa bam maama maa tɔɟɪ ba wɔra. ¹⁹ Pooli ma jɔɔnɪ-ba. O ma tulɔ kulɔ maama Wɛ na kɪ dwi-ge tiinə bam tee nɪ o tituŋa yam wɔnɪ tɪn o brɪ-ba. ²⁰ Ba na ni kulɔ maama o na tagɪ tɪn, ba ma kɪ Wɛ le kv ŋwaanɪ. Ba laan ma ta dɪ Pooli ba wɪ: «Dɪbam ko-bu, ni kv na yɪ te tɪn. Zwifə bam murrɔ kɔɟɔ kɔɟɔ laan mu tu ba sɛ Zezi, yɪ ba ta tɔɟɪ Wɛ ni-doorə yam dɪ ba wɔ maama. ²¹ Ba ni nɪ nmɔ yəni n brɪ Zwifə balu na zɔuri dwi-ge tiinə wɔnɪ tɪn, sɪ ba yagɪ Wɛ cullu tulɔ Dɪ na kɪ Moyisi juŋa nɪ tɪn. Ba ni nɪ n te nɔɔna bam kɔntɔ sɪ ba daa yɪ ta goni ba bəkəri, sɪ ba daa yɪ ta tɔɟɪ dɪbam Zwifə bam mu

na yɪ te tɪn. ²² Zwifə balɔ na wɔ yo seeni tɪn wó lwarɪ nɪ nmɔ tuə. Dí nan wó kɪ ta mu? ²³ Kuntɔ, dí nan wó bri-m n na wó kɪ te tɪn. Nɔɔna bana wɔ dɪbam tee nɪ ba na goni ba ni dɪ Wɛ. ²⁴ Ba na lagɪ ba vu Wɛ-di-kamunu kɔm sɪ ba kwɛ ba titɪ dɪ Wɛ, nmɔ manɪ sɪ n tɔgɪ n vu mu, sɪ n daari n ŋwɪ kulɔ na wó pa ba na cwəŋə sɪ ba fa ba yuni tɪn. N na kɪ kuntɔ, nɔɔna bam maama wó lwarɪ nɪ ba na te kulɔ ba pa nmɔ tɪn dai cɪga. Ba nan wó lwarɪ nɪ nmɔ titɪ tɔgɪ Wɛ cullu tɪm na bri te tɪn mu. ²⁵ Kɔ daari dwi-ge tiinə balɔ na tu ba kɪ ba wɔ-dɪdɔba dɪ Zezi tɪn, dɪbam manɪ dí pɔpɔnɪ tɔno dí pa-ba yɪ dí ta kulɔ dí na bɔŋɪ tɪn. Dɪbam tagɪ-ba sɪ ba yɪ zanɪ ba di wɔdiu kulɔ nɔɔna na mɛ ba kaanɪ jwəŋə tɪn, naa ba di jana, naa ba di varɪm wɔlɔ ba na jujugi ba gɔ tɪn, yɪ dí ta dɪ ba sɪ ba yɪ cɔgɪ ba titɪ dɪ kaana, sɪ kaana dɪ yɪ cɔgɪ ba titɪ dɪ baara.»

²⁶ Ba na tagɪ kuntɔ tɪn, Pooli ma sɛ ba taanɪ dɪm. Tɪga na pɔɔri tɪn, o ma ja nɔɔna bam o vu sɪ o tɔgɪ o kwɛ o titɪ dɪ Wɛ. O ma daari o zɔ Wɛ-di-kamunu kɔm wɔ, sɪ o ta o bri ka yigə tiinə bam da yalɔ ni na daari sɪ nɔɔna bam kwɛ ba titɪ dɪ Wɛ ba ti tɪn, sɪ ba laan ja ba wəənu tɪm ba ja ba, sɪ ba ma kaanɪ Baŋa-Wɛ ba pa ba dɪdɔba dɪdɔba.

²⁷ Da yarpe yam ni na daari fɪn sɪ ya ti tɪn, Zwifə badaara ma na Pooli Wɛ-di-kamunu kɔm wɔnɪ. Bantɔ nunɪ Azi tɪɔ kɔdoŋ mu. Ba ma pa nɔn-kɔgɔ kɔm maama na wɔra tɪn bana zanɪ dɪ Pooli. Ba ma ja-o, ²⁸ yɪ ba tɔɔlɪ ba te ba wɪ: «Yisurayelɪ tiinə-ba, ba zəni-na dɪbam! Nɔɔnɔ wɔntɔ mu yɪ wɔlɔ na tɔlɪ je maama o bri nɔɔna

maama si ba yi taa niŋi dɔbam Yisurayeli tiinɛ, si ba yi taa se We cullu tilɔ dɔbam na tɔgi tin, si ba pa We-di-kamunu kuntu di ji kafe. Ku wɛli da, o jaani dwi-ge tiinɛ badonnɛ mu o ba o zu dɔbam We-digɛ kam wɔ, o pa ba digiru cɔgi jɛgɛ kalɔ na yi We nyum tin.» ²⁹ Ba deen tagi kuntu don, beŋwaanɛ ba ya ne Trofim di Pooli na tɔgi daani tu kum wɔni, yi o yi dwi-ge tu na nunɛ Efɛzi tin. Ba deen buɛni ni nɔɔnɔ wɔm kuntu mu Pooli jaani o zu We-di-kamunu kum wɔ.

³⁰ Vuvugɛ ma zaɛi tu kum maama wɔni. Non-kɔgɔ ma duri ku vu jɛgɛ kam. Ba laan ma ja Pooli ba tuur-o ba ja nunɛ We-di-kamunu kum wɔni, yi ba daari ba pi ka niɛ yam maama. ³¹ Non-kɔgɔ kum maa kwaana si ba gu Pooli. Rom pamaɲna bam didɛɛɛ wɔm ma ni ni Zeruzalem tu kum maama vugimi. ³² O na ni kuntu tin, o ma li pamaɲna bam di ba yigɛ tiinɛ badaara, yi ba duri lila ba vu ba yi kɔgɔ kum na wɔ me tin. Nɔɔna bam na ne-o di o pamaɲna bam kuntu tin, ba ma yagi Pooli magum. ³³ Didɛɛɛ wɔm ma vu o twe Pooli te, yi o pa ba ja-o. O ma pa ba kwe capɔnnɔ tile ba ma vɔ-o. O ma daari o bwe si o lwarɛ nɔɔnɔ wɔm na yi wɔlɔ tin, di o na ki kulɔ tin. ³⁴ O na bwe kuntu tin, nɔɔna badaara ma kaasa kɔgɔ kum wɔni yi ba te n ni n ni. Sɔɔ kum na daga kuntu tin, ku ma pa didɛɛɛ wɔm warɛ si o lwarɛ kulɔ na ki ciga ciga tin. Kuntu ŋwaanɛ o ma pa o nɔɔna bam ni, si ba ja Pooli ba vu ba pamaɲna bam piina digɛ kam. ³⁵ Ba na jaan-o ba yi natɛnɛ yam diinim jɛgɛ tin, pamaɲna bam kwe-o mu ba zɛɲi, beŋwaanɛ non-kɔgɔ kum yiɛ tiini ya sɛni o baɲa ni. ³⁶ Nɔɔna bam maama

ma pɛ ba pu o kwaga, yɪ ba kaasi ba tɛ ba wɪ:
«Gu-o-na!»

³⁷ Pamaŋna bam na lagɪ ba ja Pooli ba zɔ ba puuna digə kam tɪn, o ma ta dɪ ba dɪdɛɛrɔ wɔm o wɪ: «Nmɔ wɔ pa-nɪ cwəŋə sɪ a ta taanɪ a brɪ-m na?»

Dɪdɛɛrɔ wɔm na ni kɔntɔ tɪn, o ma bwe Pooli o wɪ: «Nmɔ kɪ ta mɔ n ni Grɛkɪ tiinə taanɪ? ³⁸ Kɔ na yɪ kɔntɔ, nmɔ daɪ Ezipi tu wɔɔ dɛɛn na pɛ nɔɔna vɪn ba tɪv kɔm yigə tiinə ni yɪ o daari o lɪ nɔɔna mɔrr-tɪna (4.000) balɔ na yɪ jara-kərə o ja vu kagɔa wɔnɪ tɪn na?»

³⁹ Pooli ma ləri o wɪ: «Aye. Amɔ yɪ Zwifu mɔ. Ba lɔgɪ amɔ Silisi tɪv Tarɪsɪ nɪ mɔ. A yɪ tɔ-kamunu kɔm kɔntɔ nɔn-bu mɔ. A loori-m sɪ n pa-nɪ cwəŋə sɪ a ŋɔɔnɪ dɪ nɔn-kɔgɔ kɔm.»

⁴⁰ Dɪdɛɛrɔ wɔm ma sɛ. Pooli ma zanɪ o zɪgɪ natənə yam baŋa nɪ. O ma zəŋɪ o jɪŋa kɔgɔ kɔm baŋa nɪ. Ba maama ma cəgi sɔɔ. O ma ŋɔɔnɪ dɪ ba dɪ ba tɪtɪ Zwifə taanɪ dɪm.

22

Pooli na ŋɔɔnɪ sɪ o ma jonɪ o tɪtɪ te tɪn (Tɪtʊŋa Tɔno 9:1-19, 26:9-18)

¹ O ma ta o wɪ: «A kwə-ba dɪ a ko-biə-ba, á fɔgɪ á cəgi sɪ a tɔɔlɪ kɔ na yɪ te tɪn a brɪ abam.»

² Zwifə bam na lwarɪ nɪ o ŋɔɔnɪ ba tɪtɪ dwi taanɪ mɔ tɪn, ba ma fɔgɪ ba cəgi sɔɔ.

³ O laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Amɔ yɪ Zwifu mɔ. Ba lɔgɪ-nɪ Silisi tɪv Tarɪsɪ nɪ mɔ. Kɔ nan yɪ Zeruzalem yo mɔ a kɪ nɔɔnɔ. Gamaliyɛɪ mɔ brɪ amɔ dɪbam nabaara cullu tɪm na yɪ te tɪn cɪga cɪga. A dɛɛn cɛ lanyɪranɪ a kwe a tɪtɪ a pa

Wɛ nɪnɛɛnɪ abam zɪm dɪ na kɪ tɛ tɪn mʊ. ⁴ A dɛɛn yaari balʊ na sɛ ba tɔgɪ Zezi cwɛŋɔ kam tɪn, yɪ a daari a pa ba gʊ badaara. A maa yɛni a jaani baara dɪ kaana a kɪ pɪna digɛ nɪ. ⁵ Dɪbam kaanɪm yuutu wʊm dɪdaani dɪ nakwa kɔgɔ kʊm maama wʊ wani ba ta nɪ kʊ yɪ cɪga. Manja kadoŋ nɪ a ve bantu te mʊ a jɔŋi twaanʊ tɪlʊ a na wʊ kwe a bri Zwifɔ balʊ na wʊ Damasi nɪ tɪn, sɪ ba pa-nɪ cwɛŋɔ sɪ a ja balʊ na tɔgɪ Zezi cwɛŋɔ kam tɪn, a vɔ-ba a ja a ba Zeruzalɛm sɪ ba na cam.

⁶ A na maa ve yɪ a daari fɪn sɪ a yɪ Damasi tɪn, kʊ na manjɪ dɪ wɪa tɪtari nɪ tɪn, mʊ pooni dɛ dɪ nunjɪ weyuu nɪ dɪ ba dɪ pɪpɪlɪ dɪ kaagi-nɪ.

⁷ A ma tʊ tɪga nɪ, yɪ a nɪ kwɛrɛ na bɛŋjɪ-nɪ ka wɪ: <Sooli, Sooli! Bɛŋwaanɪ mʊ yɪ n jɪgɪ amʊ n bɛɛsɪ kʊntʊ?>

⁸ A ma bwe a wɪ: <A tu, nmʊ yɪ wɔɔ mʊ?>

O ma lɛri o wɪ: <Amʊ yɪ Zezi mʊ, Nazaretɪ tu wʊlʊ nmʊ na jɪgɪ n bɛɛsɪ tɪn.>

⁹ Nɔɔna balʊ na tɔgɪ dɪ amʊ tɪn ma na pooni dɪm, yɪ ba wʊ ni wʊlʊ kwɛrɛ na ŋɔɔnɪ dɪ amʊ tɪn. ¹⁰ A laan ma bwe a wɪ: <A tu, bɛɛ mʊ a nan wʊ kɪ?>

Dɪ Yuutu wʊm ma lɛri-nɪ o wɪ: <Zaŋɪ n vu n zʊ Damasi, sɪ dɛani mʊ ba laan wʊ bri-m kʊlʊ maama Wɛ na pɛ ni sɪ n kɪ tɪn.>

¹¹ A ma zaŋɪ wɛɛnɪ, yɪ a yɪɔ daa ba nai, pooni dɪm na tiini dɪ pɪpɪlɪ-ya tɪn ŋwaanɪ. Kʊntʊ, balʊ na tɔgɪ dɪ amʊ tɪn ma ja a jɪŋa ba vanjɪ-nɪ ba ja zʊ Damasi tɪv kʊm wʊ.

¹² Nɔɔnʊ wʊdonj maa wʊra, o yɪrɪ mʊ Ananiya. O maa nɪgɪ Wɛ lanyɪranɪ, yɪ o tɔgɪ dɪbam Zwifɔ bam cullu tɪm. Zwifɔ balʊ maama na zʊurɪ

Damasu ni tun maa te o taanu ba wɪ, o yi non-
 ŋum. ¹³ O laan ma ba o zigɪ amɔ tee ni yi o wɪ:
 <A ko-bu Sooli, joori n ta n nai!> O na tagɪ kuntu
 tin, bidwɪ baŋa ni mɔ a yiə yam puri yi a na o
 yibiyə. ¹⁴ O ma ta o wɪ: <Dɪbam nabaara Baŋa-
 Wɛ mu li nmɔ sɪ n lwarɪ Dɪ wɔbɔŋa na lagɪ kulɔ
 tin, sɪ n daari n na Wɔ-ponɔ Tu wɔm sɪ n ni o na
 ŋɔɔni dɪ o titɪ kwərə. ¹⁵ Bɛŋwaanɪ nmɔ wú ta n
 yi o maana tu sɪ n brɪ nɔɔna bam maama o cɪga
 kam, sɪ n ta n brɪ-ba nmɔ na nɛ kulɔ yi n daari
 n ni te tin. ¹⁶ Nmɔ nan wɔ maŋɪ sɪ n da n daani.
 Zanɪ sɪ n loori Wɛ dí Yuutu wɔm yɪri ŋwaanɪ, sɪ
 n daari n pa ba miisi-m na wɔni, sɪ Wɛ wú yagɪ
 n lwarɪm Dɪ ma cɛ-m.>

¹⁷ Kuntu na ke tin, a laan ma joori a vu
 Zeruzalem. A ma vu Wɛ-di-kamunu kum wɔ a
 wɔra a warɪ Wɛ. A na wɔra tin, Wɛ ma pa a na
 wo-kɪnkagɪli ni dɪndwɪa te. ¹⁸ A ma na dí Yuutu
 wɔm yi o ŋɔɔni dɪ amɔ o wɪ: <Zanɪ n kɪ lɪla
 n duri n nuŋi Zeruzalem ni, bɛŋwaanɪ tɪv kum
 nɔɔna bam bá se kulɔ nmɔ na wú ta amɔ ŋwaanɪ
 tin.> ¹⁹ A ma ləri a wɪ: <A yuutu, nɔɔna bam ye
 lanyɪranɪ ni amɔ dɛɛn yəni a tɔli Zwifə bam Wɛ-
 di sɪm, yi a jaani nɔɔna balɔ na kɪ ba wɔ-dɪdɔa
 dɪ nmɔ tin a pa ba pɪ-ba, yi ba daari ba magɪ-ba.
²⁰ Kɔ daari maŋa kalɔ ba na gɔ Etiyenti wɔlɔ na
 yi nmɔ maana tu o brɪ nmɔ cɪga kam tin, a titɪ
 wɔra yi a se ni kɔ maŋɪ sɪ ba gɔ-o. Amɔ dɛɛn
 mɔ zigɪ a nii ba gwaaru tin ba na li ba tinɪ sɪ ba
 daari ba dɔl-o ba gɔ tin.> ²¹ Dí Yuutu wɔm laan
 ma ta dɪ amɔ o wɪ: <Nan ve, sɪ amɔ wú tɔŋɪ-m
 yigə yigə sɪ n vu dwi-ge tiinə bam te.> »

²² Pooli na ŋɔɔni te maama tin, nɔɔna bam

ya cɔm mu yi ba cɛg-o. O nan na tagɩ dwi-ge tiinɛ bam taani o wɛli da tɩn, ba laan ma zaŋɩ ba kaasi dɩ kwɛr-dɛ ba wɩ: «Ti-na o mɔmwɛ! Ku wɔ maŋɩ sɩ o taa ŋwi!» ²³ Ba maa nani baari yi ba vuvugɛ ba gwaaru wɛɛni, yi ba mɔɔni fogo ba caara. ²⁴ Pamaŋna bam didɛɛru wɔm na nɛ kulɔ na ki tɩn, o ma pa o nɔɔna bam ni sɩ ba ja Pooli ba zu ba pɩna digɛ kam. O ma ta dɩ ba sɩ ba mag-o dɩ balaara, sɩ o ta o pa ba lwarɩ o na ki kulɔ yi Zwifɛ bam nani baari o baŋa ni tɩn. ²⁵ Ba na vɔg-o ba ti sɩ ba daari ba mag-o tɩn, Pooli ma ta dɩ pamaŋna bam yigɛ tu wɔlɔ na zɩgɩ da tɩn o wɩ: «Abam jɩgɩ cwɛŋɛ sɩ á ja Rom tɩv jɩŋa nɔɔnu á magɩ, yi ba ta wɔ bwe-o ba nii o na cɔgɩ kulɔ tɩn na?»

²⁶ Pamaŋna yigɛ tu wɔm na ni kɔntɩ tɩn, o ma vu o ta dɩ o didɛɛru wɔm o wɩ: «Nmɔ nan lagi n ki ta mu? Nɔɔnu wɔm yi Rom tɩv jɩŋa nɔɔnu mu.»

²⁷ Didɛɛru wɔm ma vu Pooli te o bwe-o o wɩ: «Nmɔ yi Rom tɩv kɔm jɩŋa nɔɔnu mu na? Sɩ n ta n bri-nɩ.»

Pooli ma lɛri o wɩ: «ɛɛn, a yi Rom tɩv kɔm jɩŋa nɔɔnu mu.»

²⁸ Didɛɛru wɔm ma ta o wɩ: «Amɔ ŋwi sɛbu-forɔ mu yi a daari a ji Rom tɩv kɔm jɩŋa nɔɔnu.» Pooli ma lɛr-o o wɩ: «A nan maŋɩ a yi Rom tɩv kɔm jɩŋa nɔɔnu a lɔra maŋa ni mu.»

²⁹ Nɔɔna balɔ ya na zɩgɩ sɩ ba mag-o sɩ o ŋɔɔni tɩn na ni kɔntɩ tɩn, ba ma kwe o yɩra ba yagɩ lɩla. Didɛɛru wɔm dɩ na lwarɩ ni Pooli yi Rom tɩv kɔm jɩŋa nɔɔnu tɩn, fɔɔni ma ja-o dɩ o na pɛ ba vɔ-o dɩ capɔnnu tɩn.

Pooli na zɪgɪ nakwa bam yigə nɪ te tɪn

³⁰ Dɪdɛɛrɔ wɔm dɛɛn maa lagɪ sɪ o lwarɪ kulɔ na kɪ yɪ Zwifə bam saŋɪ Pooli tɪn. Tɪga na pɔɔrɪ tɪn, o ma pa ba bwəli Pooli ba yagɪ. O ma daari o pa ni sɪ Zwifə bam kaanɔm yigə tiinə bam dɪ ba sariya-dirə nakwa bam maama jeeri daani. O laan ma ja Pooli o vu o pa o zɪgɪ ba yigə nɪ.

23

¹ Pooli ma nii sariya-dirə nakwa bam seeni yɪ o wɪ: «A ko-biə-ba, kulɔ maama a na kɪ a ŋwɪa wɔnɪ sɪ kɔ ba kɔ yɪ zɪm tɪn, fɔɔnɪ təri a bɪcarɪ nɪ, yɪ Wɛ dɪ ye kɔ ni nɪ.» ² Zwifə bam kaanɔm yuutu wɔm o yɪrɪ na yɪ Ananiya tɪn na ni Pooli na tagɪ kulɔ tɪn, o ma ta dɪ balɔ na zɪgɪ Pooli tee nɪ tɪn sɪ ba frɪ o ni nɪ. ³ Pooli ma ləri Ananiya o wɪ: «Wɛ wó magɪ nmɔ tɪtɪ mɔ. Nmɔ nyɪ dɪ kəbrə kalɔ nɔɔna na fɔgɪ tɪn mɔ. Nmɔ yɪ wɔlɔ na je sɪ n di amɔ taanɪ sɪ kɔ tɔgɪ Zwifə bam cullu tɪm mɔ, yɪ nmɔ tɪtɪ mɔ cɔgɪ-tɪ dɪ n na pɛ ni sɪ ba magɪ amɔ tɪn.»

⁴ Nɔɔna balɔ na zɪgɪ Pooli tee nɪ tɪn ma ta did-o ba wɪ: «Nmɔ jɪgɪ Wɛ kaanɔm yuutu wɔm mɔ n twɪa!»

⁵ Pooli ma ləri-ba o wɪ: «A ko-biə-ba, a manɪ a yəri nɪ o yɪ kaanɔm yuutu mɔ. Kɔ pɔpɔnɪ Wɛ tɔnɔ kɔm wɔnɪ kɔ wɪ, n yɪ zanɪ n ŋɔɔnɪ n cɔgɪ dɪ wɔlɔ na yɪ abam yuutu tɪn.»

⁶ Pooli na lwarɪ nɪ kɔgɔ kɔm nɔɔna badaara yɪ Sadusɪan tiinə yɪ badaara dɪ yɪ Farizɪan tiinə tɪn, o laan ma ŋɔɔnɪ banja banja dɪ kwər-dɪa ba kɔgɔ kɔm wɔnɪ o wɪ: «A ko-biə-ba, amɔ yɪ Farizɪan tu mɔ yɪ a kwəri a yɪ Farizɪan tiinə bu. Ba zɪm

sanɔ amɔ sɪ ba di a taanɪ, di a na jɪgɪ tɪna nɪ twa wɔ joori ba bi ba yagɪ tɔɔnɪ tɪn ŋwaanɪ mɔ.»

⁷ O na tagɪ kɔntɔ o ti tɪn, Farizian tiinɛ bam di Sadusian tiinɛ bam ma sɪŋɪ ba wɔra ba magɪ kantɔgɔ daanɪ. Ba kɔgɔ kɔm ma pɔɔrɪ bile.

⁸ Sadusian tiinɛ bam maa bri nɪ twa biim tɛrɛ, yɪ ba tɛ nɪ malesɪ di cirɛ di tɛrɛ. Kɔ daari Farizian tiinɛ bam maa bri nɪ tɪntɔ maama wɔra.

⁹ Ba maama maa kɪ sɔɔ kɔ tiini kɔ ja gaalt. Wɛ cullu karanyɪna tiinɛ badaara na nunɔi Farizian kɔgɔ kɔm wɔnɪ tɪn ma zanɪ weɛnɪ ba twanɪ di dam ba wɪ: «Dɪbam wɔ nɛ kulɔ nɔɔnɔ wɔntɔ na cɔgɪ tɪn. Dɛ doŋ kɔ wai kɔ yɪ ciru naa maleka mɔ sɪnɪ ka nɔɔnɪ did-o.»

¹⁰ Ba kantɔgɔ kɔm na tiini kɔ daga tɪn, kɔ ma pa fɔɔnɪ zɔ pamaŋna bam didɛɛrɔ wɔm, o ya bɔŋɪ sɪ ba ga wɔ ja Pooli ba vanɪ ba tɔrɪ mɔ. O ma pa ni sɪ o pamaŋna bam zɔ kɔgɔ kɔm wɔ ba ja Pooli ba ja nunɔi, sɪ ba daari ba ja-o ba joori ba vu ba pɪna digɛ kam.

¹¹ Dɛ dɪm kɔntɔ tɪtɪ nɪ, dɪ Yuutu wɔm ma ba o zɪgɪ Pooli tee nɪ yɪ o ta did-o o wɪ: «Ta n jɪgɪ baari, bɛŋwaanɪ nmɔ na pɛ amɔ maana n bri amɔ cɪga kam Zeruzalem tiinɛ tee nɪ te tɪn, nmɔ nan daa n ta manɪ sɪ n bri a cɪga kam kɔntɔ mɔ Rom tiinɛ tee nɪ di.»

Ba na kwaanɪ sɪ ba gv Pooli te tɪn

¹² Tɪga na pɔɔrɪ tɪn, Zwifɛ badaara ma la ba kɪ ni daanɪ. Ba ma du di Wɛ nɪ ba daa bá di wɔdiu naa ba nyo kulɔkulɔ, sɪ kɔ taa ve maŋa kalɔ ba na wɔ gv Pooli tɪn. ¹³ Nɔɔna balɔ na kɪ ni daanɪ kɔntɔ tɪn dwe nɔɔna fiinna. ¹⁴ Ba laan ma zanɪ ba vu ba kaanɪm yigɛ tiinɛ bam di ba nakwa bam

te ba ta ba wɪ: «Dɪbam maama kɪ ni daanɪ mʊ yɪ dɪ du dɪ Wɛ dɪ wɪ, dɪ daa bá di kulɔkulɔ sɪ kʊ taa ve maɲa kalɔ dɪ na wʊ gʊ Pooli tɪn. ¹⁵ Kʊ laan daari sɪ abam dɪ sariya-dirə nakwa bam maama mʊ tɔɲɪ ni pamaɲna didɛɛrʊ wʊm tee nɪ, sɪ ba ja Pooli ba nunɪ ba ba pa abam. Abam wʊ kɪ sɪ kʊ taa nyɪ nɪnɛɛnɪ á lagɪ sɪ á fɔgɪ á ni o taanɪ dɪm wɔɲo mʊ te. Kʊ daari dɪbam wʊ vu dɪ ti dɪ yigə, sɪ dɪ gʊ-o cwəɲə nɪ yɪ o daa ta wʊ yi abam te.»

¹⁶ Pooli nakɔ bu dɛɛn ma ni kəm dɪm kʊntʊ ɲwa. O ma zanɪ o vu o zʊ pamaɲna bam pɪna digə kam o ta o bri Pooli. ¹⁷ Pooli na ni kʊntʊ tɪn, o ma bəɲɪ pamaɲna bam yigə tu didɔa sɪ o ba. O ma ta did-o o wɪ: «Ja nɔn-dɔɲɔ kʊntʊ n vu didɛɛrʊ wʊm te, sɪ o jɪgɪ taanɪ mʊ sɪ o ta did-o.»

¹⁸ Pamaɲna bam yigə tu wʊm ma tɔgɪ o yigə o ja-o o vu didɛɛrʊ wʊm te. O ma ta o wɪ: «Pooli wʊlɔ na wʊ pɪna digə nɪ tɪn mʊ bəɲɪ amʊ o ta o wɪ, a ja nɔn-dɔɲɔ kʊntʊ a ba nmʊ te, sɪ o jɪgɪ taanɪ mʊ sɪ o ta o bri-m.»

¹⁹ Didɛɛrʊ wʊm ma ja o jɪɲa o van-o o ja nunɪ daa. O ma bwe-o o wɪ: «Nmʊ jɪgɪ bɛɛn n lagɪ n ta n bri amʊ?»

²⁰ O ma ta o wɪ: «Zwifə bam mʊ kɪ ni daanɪ sɪ ba jwa tɔɲɪ ni nmʊ tee nɪ, sɪ n ja Pooli n vu ba sariya-dirə nakwa bam te, sɪ kʊ taa nyɪ nɪnɛɛnɪ ba lagɪ sɪ ba fɔgɪ ba ni o taanɪ dɪm mʊ te. ²¹ Nan yɪ zanɪ n sɛ ba ni, bɛɲwaanɪ ba dwe nɔɔna fiinna ba na lagɪ ba sɛgɪ ba tɪtɪ cwəɲə nɪ sɪ ba taa cəg-o. Ba maama nan dugɪ dɪ Wɛ mʊ ba wɪ, ba bá di naa ba nyɔ kulɔkulɔ sɪ kʊ taa ve maɲa kalɔ ba

na wó gɔ Pooli tɔn. Ba nan ti ba yigə, yɪ ba laan cəgi sɪ nmɔ na sɛ ba ni dɪm mɔ, sɪ ba kɪ kuntu.»

²² Dɪdɛɛrɔ wɔm na ni kuntu tɔn, o ma ta did-o o wɪ: «Yɪ zanɪ n ta n brɪ nɔɔn-nɔɔnɔ nɪ n tu n ta kəm dɪm kuntu dɪ amɔ.» O ma daari o pa nɔn-dɔŋɔ kɔm viiri.

²³ Dɪdɛɛrɔ wɔm laan ma bəŋi o yigə tiinə bale o ta dɪ ba o wɪ: «Lɪ-na pamaŋna biə-yale (200) sɪ ba vu Sezaari, didaanɪ sise diinə fusɪrpe (70) dɪ cicwə dɔlɪna biə-yale (200). A maŋɪ sɪ á ti á yigə sɪ á nuŋi kɔ maŋɪ dɪ luu nɔgɔ titɪ nɪ. ²⁴ Lɪ-na sise á pa Pooli sɪ o di, sɪ o wani o vu o yi gɔvɪrma tu Felisi te dɪ yazurə.»

²⁵ Dɪdɛɛrɔ wɔm laan ma pɔpɔnɪ tɔno o wɪ:

²⁶ «Amɔ Kloodi Lizɪa mɔ pɔpɔnɪ tɔno kuntu a pa nmɔ Felisi wɔlɔ na yɪ dɪbam gɔvɪrma tu yɪ n nii dɪbam lanyɪranɪ tɔn. A jɔɔnɪ nmɔ.

²⁷ Zwifə badonnə mɔ jaanɪ nɔɔnɔ wɔntɔ, yɪ ba kwaanɪ sɪ ba gɔ-o. Amɔ nan lwarɪ nɪ o yɪ Rom tɔv kɔm jɪŋa nɔɔnɔ mɔ. Kuntu ŋwaanɪ mɔ amɔ dɪ a pamaŋna bam ma vu dí jɔŋ-o dí yagɪ. ²⁸ A ya lagɪ sɪ a lwarɪ wɔŋo kɔlɔ ŋwaanɪ ba na jaan-o ba ba ba saŋɪ tɔn mɔ. Mɔ kɔ kuri a jaan-o a vu a zɪgɪ ba sarɪya-dirə nakwa bam yigə nɪ. ²⁹ A ma lwarɪ nɪ ba saŋ-o ba titɪ cullu tɔm ŋwaanɪ mɔ. Kulɔkɔlɔ nan tərə kɔ na brɪ nɪ ba maŋɪ sɪ ba gɔ-o naa ba pɪ-o. ³⁰ Nɔɔnɔ nan mɔ tagɪ o brɪ-nɪ, nɪ Zwifə badaara mɔ kɪ ni daanɪ sɪ ba gɔ nɔɔnɔ wɔm. Kuntu ŋwaanɪ mɔ a tɔŋ-o nmɔ tee nɪ. A ma ta dɪ balɔ na saŋ-o tɔn, nɪ ba ba nmɔ te ba ta kɔlɔ o na kɪ tɔn.»

³¹ Pamaŋna bam laan ma zanɪ ba ja Pooli ba nuŋi nɪ ba na pɛ-ba ni sɪ ba kɪ te tɪn. Ba ma ja-o tɪtu dɪm kɔntɔ ba vu ba yi Antipatrɪsi. ³² Tɪga na puɔrɪ tɪn, pamaŋna balɔ na ve tɪga nɪ tɪn ma zɪgɪ dǎanɪ ba joori ba vu ba jɛgə kam. Ba ma daari sise diinə bam yɪranɪ mu sɪ ba toɔgɪ dɪ Pooli ba vu. ³³ Ba ma ja-o ba vu ba yi Sezaari. Ba na yi da tɪn, ba ma kwe tɔno kum ba pa gɔvɪrma tu wɔm yi ba kɪ Pooli o jɪŋa nɪ. ³⁴ O ma karɪmɪ tɔno kum, yi o daari o bwe Pooli o wɪ, tɪv kɔɔ mu o nuŋi? O na lwarɪ nɪ o nuŋi Silisi tɪn, ³⁵ o ma ta o wɪ: «Nmɔ sanɪna bam na tuə, aá bwe nmɔ taanɪ dɪm a nii.» O ma daari o pa ni o wɪ, ba ja Pooli ba vu sɔŋɔ kulɔ Pɛ Erɔdɪ dɛɛn na loɔgɪ tɪn ba pɪ-o da sɪ ba taa yɪr-o.

24

Felisi na bwe Pooli taanɪ te tɪn

¹ Da yanu na kɛ tɪn, Zwifə bam kaanɪm yuutu Ananiya laan ma ba dɪdaanɪ nakwa badaara, dɪ bitar-yeenu wɔlɔ na yi ba zənnu tɪn o yɪrɪ mu Tɛtuli. Ba ma vu ba jəni gɔvɪrma tu wɔm yigə nɪ, sɪ ba tɔlɪ kulɔ Pooli na kɪ tɪn ba brɪ-o. ² Ba ma bəŋɪ Pooli sɪ o ba. Tɛtuli laan ma puli sɪ o ŋɔɔnɪ taanɪ dɪm. O ma tɔlɪ o wɪ: «Dɪbam yuutu Felisi, dɪbam maama ye nɪ nmɔ ŋwaanɪ mu dɪbam loɔgɪ kum jɪgɪ ywəəni dɪ yazurə. Nmɔ na jɪgɪ dɪbam te tɪn mu pɛ dɪbam loɔgɪ kum fɔgɪ ku ve yigə. ³ Nmɔ na kɪ kulɔ maŋa maama naa je dɪ je n pa dɪbam tɪn, dɪ kɪ nmɔ le zanzan ku ŋwaanɪ. ⁴ A nan ba lagɪ sɪ a ŋɔɔnɪ zanzan sɪ ku yaari nmɔ. A nan loori-m sɪ n cəgi dɪbam na jɪgɪ

kuɓɓu funfun si dɪ ta tun. ⁵ Dɪbam maanu ni noɔno wuntu jigi nakoori zanzan. O yɛni o paɪ Zwifɛ bam magi kantogo yi ba pɔori daanu lugu banya je maama ni. O maa kwari o yi Nazareti tiine vwan kara kam yigɛ tu. ⁶ O ya ma tiini o kwaanu si o cogi dɪbam We-di-kamunu kum cullu tum. Dɪbam ma ja-o. [Dɪ ya maa lagi si dɪ ma dɪbam Zwifɛ bam cullu tum mu dɪ di o taanu. ⁷ Pamaɲna bam didɛɛru Lizia laan ma ba o vri-o di dam dɪbam jia ni. ⁸ O ma pa ni ni balu na saɲi Pooli tun ba nmu te.] Nmu nan na bwe-o taanu, nmu titi laan wu lwaru kuɓɓu o na ki yi dɪ saɲ-o tun.»

⁹ Tetuli na tagi kuntu tun, Zwifɛ bam ma pu o kwaga ba wi, o na tagi kuɓɓu maama tun yi ciga mu.

¹⁰ Gɔvirma tu wum laan ma yigisi o jɲa si Pooli di daa tulu o kwarɛ. Pooli ma ta o wi: «Amu ye ni nmu te lugu kuntu yi n yi sarɲa-diru bina zanzan na ke. Kuntu nwaanu a jigi wɔpolo si a zigi nmu yigɛ ni a noonu a jɔni a titi. ¹¹ Nmu titi nan wu wani n lwaru ni a na ve Zeruzalem si a zuli We tun, ku ta wu dwani da fugɛ-yale zim de dum ni. ¹² Zwifɛ bam na ne amu We-di-kamunu kum ni tun, a ba wura a magi kantogo didaani noon-noonu. Ba nan wu ne ni a pe vuvugɛ zu noona titari ni. Ku na yi dɪbam Zwifɛ bam We-di sum wuni naa je di je tu kum wuni, ba wu ne ni a ki kuntu don. ¹³ Wɛnu tɪɓ ba na wi a ki tun, ba ba wani ba bri ni ti yi ciga. ¹⁴ A nan na wu ta kuɓɓu di nmu ni ku yi ciga tin mu tintu: A zuli We dɪɓ na yi dɪbam nabaara We tun mu, yi a togi We cwɛ-dɲa kalu noona bantu na te ba wi ka yi vwan tun. A nan se a togi wɛnu tɪɓ maama na pupuni We cullu tɔno kum wuni di

faŋa faŋa We nijonɔnɔ bam twaanɔ tum wɔni tɔn.
 15 A nan jigi tɔna We tee ni, ni nɔɔna bantɔ dɔ
 na jigi tɔna te, ni twa maama wɔ joori ba bi ba
 yagi tɔɔni, kɔ na yi nɔn-ɲɔna dɔ nɔn-balwaarɔ
 maama. 16 Kuntɔ ɲwaanɔ mu a tiini a kwaana,
 si a ki kulɔ maama na lana We dɔ nabiinɔ tee ni
 tɔn, yi fɔɔni tɔri a bicari ni.

17 A dɛen ya tɔri Zeruzalem ni bɔna zanzan na
 ke tɔn, yi a laan joori a ba. A jaani sɛbu pɛera
 mu a ba si a pa a tɔv kɔm yinigɔ tiinɔ, yi a daari
 a jigi pɛera si a ma kaani Baŋa-We. 18 A na wɔra
 a ki kuntɔ tɔn, Zwifɔ bam ma ba ba na amɔ We-
 di-kamunu kɔm wɔni. Ba na ne-ni kuntɔ tɔn, dɔ
 amɔ manɔ a kwe a titi dɔ We a ti. Nɔn-kɔgɔ dɔ
 maa tɔri a tee ni. Vuvugɔ dɔ nan tɔrɔ. 19 Kɔ
 daari Zwifɔ badaara na nuɲi Azi tɔni dɔm wɔni
 tɔn dɛen mu tɔgi ba wɔra. Bantɔ ya na jigi woɲo
 dɔ amɔ, bantɔ mu ya manɔ si ba ba ba zigi nmu
 yigɔ ni si ba ta kulɔ a na cɔgi tɔn. 20 Ba nan na
 tɔrɔ tɔn, pa nɔɔna bantɔ na zigi yo seeni tɔn ta ba
 na ne kulɔ amɔ na ki a cɔgi, maɲa kalɔ a na zigi
 Zwifɔ sariya-dirɔ nakwa bam yigɔ ni a ɲɔɔni tɔn.
 21 Ba wɔ ne kulɔ a na cɔgi tɔn, kɔ na dai woɲo
 didɔa yiranɔ mu a taga. A na zigi ba wɔni tɔn,
 a ya tagi dɔ kwɛr-dɔa a wɔ: «Abam zɔm nan jigi
 amɔ taani mu á di, a na se ni twa wɔ joori ba bi
 ba yagi tɔɔni tɔn ɲwaanɔ.» »

22 Pooli na tagi kuntɔ o ti tɔn, Felisi ma pa ba
 tiɲi taani dɔm. Wɔm titi dɛen manɔ o ye We
 cwɛ-dɔɲa kam cɔga na yi te tɔn. O ma ta o wɔ:
 «Pamaɲna bam didɛerɔ Lizɔa na tuɔ, a laan wɔ
 di abam taani dɔm a ti.» 23 O ma pa pamaɲna
 bam yigɔ tu wɔm ni si o ja Pooli o vu o taa yɔr-o,

sɪ o daari o pa-o pwələ sɪ o cilonnə taa wat ba zən-o dɪ kulɔ o na lagɪ tɪn.

²⁴ Da finfɪn na kɛ tɪn, Felisi ma tɔgɪ dɪ o kaanɪ Drusili o ba. Wɔntɔ yɪ Zwifu mu. Felisi ma pa ba bəŋi Pooli sɪ o ba. Ba ma cəgi Pooli na wɔra o tɛ Zezi Krisi cwəŋə kam na yɪ te yɪ nɔɔna kɪ ba wɔ-dɪdɔa dɪ Zezi tɪn. ²⁵ Pooli ma daari o wɔra o tɛ kəm-laaru tɔgum taanɪ, dɪ nɔɔna na manɪ sɪ ba ja ba tɪtɪ te tɪn. O ta ma ta o brɪ-ba Wɛ na wó ba Dɪ dɪ nɔɔna sarɪya te tɪn. Pooli na wɔra o tɛ kɔntɔ doŋ tɪn, fɔɔnɪ ma zɔ Felisi. O ma ta o wɪ: «Kɔ manɪ. Nan ve sɪ manɪ kalɔ a na lagɪ-m tɪn, a laan wó bəŋi-m.» ²⁶ O dɛɛn ya bɔŋɪ nɪ Pooli wó ma səbu mu o loor-o sɪ o yag-o. Kɔntɔ ŋwaanɪ mu o yəni o bə-o manɪ maama o ŋɔɔnɪ dɪd-o.

²⁷ Bɪna yale ma ba ya yi. Nɔɔnɔ wɔdoŋ ma ba o ləni Felisi yuu nɪ sɪ o taa yɪ lɔgɔ kɔm tu. Wɔntɔ yɪrɪ mu Porisiu Fɛsɪtu. Felisi dɛɛn na lagɪ sɪ o pa Zwifə bam wɔ poli dɪd-o tɪn, o ma yagɪ Pooli pɪna digə kam nɪ tata.

25

Fɛsɪtu na ŋɔɔnɪ Pooli taanɪ te tɪn

¹ Fɛsɪtu dɛɛn na tu o ji lɔgɔ kɔm tu tɪn, kɔ da yatɔ dɛ nɪ mu o zanɪ Sezaari nɪ o vu Zeruzalɛm.

² O na ve o wɔra kɔntɔ tɪn, Zwifə bam kaanum yigə tiinə bam dɪ ba tɪɔ kɔm yigə tiinə bam ma vu o te ba sanɪ Pooli. ³ Ba ma loor-o sɪ o wəli-ba o pa Pooli joori o ba Zeruzalɛm. Kɔ yɪ ba na kɪ nɪ daanɪ sɪ ba gɔ Pooli cwəŋə nɪ tɪn ŋwaanɪ mu ba loori Fɛsɪtu sɪ o kɪ kɔntɔ. ⁴ O ma ləri-ba o wɪ: «Pooli wɔ Sezaari nɪ mu, yɪ ba jɪg-o ba yɪra. Kɔ

nan bá daanɪ sɪ a titɪ joori a vu da. ⁵ Kɔ nan na yɪ o kɪ woŋo mu o cɔgi, á pa á yigə tiinə bam tɔgi dɪ amɔ ba vu sɪ á laan san-o dáanɪ.»

⁶ Fesitu na kɪ nɪnɛnɪ da nana naa da fugə ba tɪv kɔm nɪ tɪn, o laan ma zanɪ o joori o vu Sezaari. O na yi da yɪ tɪga pɔvri tɪn, o ma nuŋi o jəni sɪ o di taanɪ dɪm. O ma pa ni sɪ ba ja Pooli ba ba. ⁷ Pooli na tu o ba o yi ba te tɪn, Zwifə balɔ na nuŋi Zeruzalem ba ba tɪn maa zɪgi ba gilim-o. Ba ma puli sɪ ba taa tɛ wo-lwaan-kamunnu zanzan ba pa-o, yɪ ba warɪ ba ta kulɔkulɔ sɪ kɔ brɪ nɪ kɔ yɪ cɪga. ⁸ Pooli maa ŋɔɔnɪ o jonɪ o titɪ o wɪ: «Amɔ wɔ kɪ kulɔkulɔ na wɔ wanɪ kɔ cɔgi Zwifə bam cullu tɪm dɪ ba Wɛ-di-kamunu kɔm cullu tɪm tɪn. A nan wɔ kɪ kulɔ na wɔ cɔgi Rom pa-farɔ wɔm yuu tɪn.»

⁹ Fesitu deen maa lagɪ sɪ o pa Zwifə bam wɔ poli dɪd-o. Kuntɔ ŋwaanɪ o ma bwe Pooli o wɪ: «Nmɔ wɔ sɛ sɪ n vu Zeruzalem sɪ a di nmɔ taanɪ dáanɪ na?»

¹⁰ Pooli ma lər-o o wɪ: «A nan manɪ a zɪgi nɔɔnɔ wɔlɔ Rom pa-farɔ wɔm na pɛ-o ni sɪ o di dɪbam taanɪ tɪn yigə nɪ mu, kɔ yɪ Rom nɪ mu ba manɪ sɪ ba di a taanɪ dɪm. Kɔ na yɪ Zwifə bam, a wɔ cɔgi ba kulɔkulɔ. Nmɔ titɪ nan manɪ n ye nɪ kuntɔ yɪ cɪga mu. ¹¹ A nan na kɪ a tusi yɪ a kɪ kulɔ na manɪ sɪ a tɪ tɪn, a sɛ tɔvni. Wəənu tɪlɔ Zwifə bam nan na ŋɔɔnɪ ba pa amɔ tɪn na ba jɪgi cɪga, nɔɔn-nɔɔnɔ ba jɪgi cwəŋə sɪ o ja amɔ o kɪ ba jɪŋa nɪ. Kuntɔ ŋwaanɪ a laan lagɪ sɪ a vu Rom pa-farɔ wɔm titɪ te mu, sɪ wɔntɔ di a taanɪ dɪm.»

¹² Fesitu na ni kuntu tin, o ma ηɔɔni dɛ o kwaga nɔɔna bam, yɛ o laan daari o ta dɛ Pooli o wɛ: «Nmɔ na wɛ n lagɛ sɛ Rom pa-faru wɔm mu di n taani dim tin, n nan wɔ vu daani mu.»

Pooli na zigɛ Agripa dɛ Birinisi yigɛ ni o ηɔɔni te tin

¹³ Da finfin dɛen na ke tin, pɛ wɔdon o yiri na yɛ Agripa tin ma zaɲi o toɲi dɛ o nakɔ Birinisi o ba Sezaari. Ba tu sɛ ba jɔɔni Fesitu dɛ o na jigi tɔv kum yuutu tin ηwaani mu. ¹⁴ Ba na kɛ da finfin da tin, Fesitu ma ta taani dɔlv na wɔ Pooli yuu ni tin o bri pɛ wɔm o wɛ: «Nɔɔnu mu wɔ yo seeni Felisi na jaan-o o kɛ pɛna digɛ ni yɛ o yag-o da. ¹⁵ A nan ve Zeruzalem yɛ Zwifɛ kaanum yigɛ tiinɛ bam dɛ ba nakwa bam ta o taani ba bri amɔ. Ba ma ta ba wɛ, ku maɲi sɛ a di o taani ni ku maɲi sɛ ba gv-o mu. ¹⁶ A ma ta dɛ ba a wɛ, dɔbam Rom tiinɛ ba jaani nɔɔnu dɛ kɛ nɔɔna jɛɲa ni, yɛ o ta wɔ zigɛ balɔ na saɲ-o tin yigɛ ni sɛ o ηɔɔni o jɔɲi o titi dɛ ba na saɲ-o kulɔ ηwaani tin. ¹⁷ Ba laan ma toɲi dɛ amɔ ba ba yo seeni. A ma wɔ pɛ taani dim dim daani. Tɛga na pɔvri tin, a ma zaɲi a nuɲi sɛ a di taani dim. A ma pa ni sɛ ba ja nɔɔnu wɔm ba ba. ¹⁸ Balɔ na saɲ-o tin ma zaɲi sɛ ba ηɔɔni. A ya maa buɲi ni ba lagɛ ba ηɔɔni wo-lwaanɔ mu ba pa-o. Ba nan wɔ ηɔɔni kuntu. ¹⁹ Ba na zaɲi ba ηɔɔni kulɔ tin yɛ kantogɔ bitari mu ba titi Wɛ cwɛɲɛ kam ηwaani. Ku ma wɛli dɛ nɔɔnu wɔdon na tɛga, o yiri mu Zezi, yɛ Pooli tɛ o wɛ, o ηwi mu. ²⁰ A wɔbuɲa ma vugimi dɛ a na wɔ kɛ te a di ba taani dim tin. Kuntu ηwaani a ma bwe Pooli, sɛ o na wɔ sɛ o vu Zeruzalem sɛ a di o taani dim daani. ²¹ Pooli ma loori sɛ dɛ

taá nii-o, sɪ dí daari dí yagi taani dɪm sɪ dí yuutu Rom pa-faru wɔm titi laan di o taani dɪm. Kuntu ŋwaani a ma pa ni sɪ ba taa yɪr-o, sɪ kɔ taa ve maŋa kalɔ a na wó wani a pa o vu pa-faru wɔm te tɪn.»

²² Fesitu na tagi kuntu did-o o ti tɪn, Agripa laan ma ta o wɪ, wɔm titi wó ta lagi sɪ o ni nɔɔnɔ wɔm kuntu ni-taani. Fesitu ma lɛr-o o wɪ: «Jwaani mu, nmɔ wó ni o taani dɪm.»

²³ Tɪga na pɔɔri tɪn, Agripa dɪ Bɪrɪnisi ma zanɪ ba kwɛ nunwaŋa lanyɪranɪ ba nuŋi. Pamaŋa bam didɛera didaani tɪv kɔm yigə tiinə maa tɔgɪ ba kwaga, yɪ ba vu ba zɔ taani dɪm dim jəgə kam. Fesitu laan ma pa ni sɪ ba ja Pooli ba ba. ²⁴ Fesitu ma ta o wɪ: «Pɛ Agripa dɪ abam balɔ maama na wɔ yo seeni zɪm tɪn, nii-na nɔɔnɔ wɔntɔ mu yɪ wɔlɔ Zwifə balɔ maama na wɔ Zeruzalem ni dɪ yoba seeni tɪn na jɪgɪ o taani ba ŋɔɔni dɪ amɔ tɪn. Ba maa tiini ba ŋɔɔni dɪ dam ni kɔ wɔ maŋi sɪ nɔɔnɔ wɔntɔ daa ta ŋwɪ. ²⁵ A nan wɔ nɛ o na kɪ kɔlɔ kɔ maŋi sɪ dí gɔ-o tɪn. O titi nan na wɪ o lagi sɪ Rom pa-faru wɔm mu di o taani tɪn, amɔ lɪ wɔbɔŋa sɪ a pa o vu dáani mu. ²⁶ Kɔ daari, a nan ba jɪgɪ o wɔŋo kɔlɔ na jɪgɪ kuri tɪn sɪ a pɔpɔni a pa dɪbam yuutu wɔm. Kuntu ŋwaani mu a pɛ o ba o zɪgɪ abam yigə ni sɪ á nii, kɔ na dwe didɪ nmɔ Pɛ Agripa yigə ni. Dí nan na bwe-o dí ti, kɔ wai kɔ pai a nai o wɔŋo kɔlɔ a na wó pɔpɔni a pa pa-faru wɔm tɪn. ²⁷ Bɛŋwaani a bɔŋi ni kɔ bá ta jɪgɪ kuri sɪ a tɔŋi pɪnɔ sɪ o vu pa-faru wɔm te, yɪ a wɔ tagi o na jɪgɪ taani wɔŋo kɔlɔ ŋwaani tɪn.»

26

Pooli na ḡoḡu sɪ o ma jɔŋi o titi te tɪn (Tituḡa Tɔno 9:1-19, 22:4-16)

¹ Fesitu na ḡoḡu o ti tɪn, Agripa laan ma ta dɪ Pooli o wɪ: «Nmɔ jɪɣɪ cwəŋə sɪ n ḡoḡu n ma n jɔŋi n titi.»

Pooli ma zəŋi o jɪŋa, yɪ o laan daari o ḡoḡu sɪ o ma o jɔŋi o titi. ² O maa wɪ: «Pɛ Agripa, a zɪm jɪɣɪ wɔpɔlo, dɪ a na zɪɣɪ nmɔ yigə nɪ sɪ a ḡoḡu a jɔŋi a titi dɪ Zwifə bam na saŋi-nɪ wəənu tɪɔ maama ḡwaanɪ tɪn. ³ Kɔ sɪnɪ kɔ yɪ cɪɣa mɔ dɪ a na wɪ a jɪɣɪ wɔpɔlo tɪn, bɛŋwaanɪ nmɔ titi ye Zwifə bam mɔ dɪ ba kantɔɣɔ na yɪ te tɪn. Kuntɔ ḡwaanɪ a loori-m sɪ n kwaanɪ n cəɣi a taanɪ dɪm dɪ wɔ-zuru.

⁴ Zwifə bam maama maŋɪ ba ye amɔ ḡwɪa na yɪ te a biini nɪ sɪ kɔ ba kɔ yɪ zɪm. Bantɔ nan ye amɔ dɛɛn na ḡwɪ te a titi tɪɔ nɪ dɪ Zeruzalem nɪ tɪn. ⁵ Ba maa maŋɪ ba ye nɪ kɔ yɪ pulim nɪ mɔ a maŋɪ a tɔɣɪ a wɔ Farizɪan bam kɔɣɔ kum wɔnɪ yɪ a tɔɣɪ a sɛ ba cullu tɪm, yɪ bantɔ cullu tɪm tiini tɪ damma tɪ dwe dɪbam Wɛ cullu tɪm maama. Ba na laga, ba ya wɔ wani ba ta nɪ kuntɔ yɪ cɪɣa mɔ. ⁶ Bɛŋwaanɪ mɔ yɪ a zɪɣɪ yo seeni zɪm sɪ ba bwe amɔ taanɪ, kɔ yɪ a na jɪɣɪ tɪna nɪ Wɛ wɔ bi twa Dɪ pa ba yaɣɪ tɔnɪ, nɪ Dɪ na goni ni Dɪ pa dɪ nabaara bam te tɪn. ⁷ Dɪbam Yisɪrayelɪ tiinə maama tiini dɪ zuli Wɛ, yɪ dɪ tɔŋɪ dɪ pa-Dɪ wɪa dɪ titɪ maama, yɪ dɪ jɪɣɪ tɪna sɪ dɪ na Wɛ na goni Dɪ ni sɪ Dɪ kɪ wəənu tuntɔ don tɪn. Amɔ tu pɛ, a na jɪɣɪ tɪna yam kuntɔ tɪn mɔ pɛ Zwifə bam jɪɣɪ

dɪ amɔ. ⁸ Bɛŋwaanɪ mɔ abam warɪ sɪ á buŋɪ nɪ Wɛ wó wanɪ Dɪ bi twa Dɪ pa ba yagɪ tɔbɪ?

⁹ Kɔ na yɪ amɔ titɪ dɪ, a dɛɛn buŋɪ nɪ kɔ maŋɪ sɪ a kɪ kulɔ maama na wó ma cɔgɪ Zezi na yɪ Nazareti tu tin yɪrɪ dɪm mɔ. ¹⁰ Amɔ kɪ kɔntɔ maama Zeruzalem nɪ. Zwifə kaanɪm yigə tiinə bam dɛɛn mɔ pɛ-nɪ cwəŋə, yɪ a jaanɪ Zezi karabiə bam a kɪ pɪna digə nɪ. Ba na yəni ba gɔ-ba, amɔ yəni a sɛ nɪ kɔ maŋɪ. ¹¹ Kuni zanzan a yəni a karɪ a ve Zwifə bam Wɛ-di sɪm maama, yɪ a jaanɪ-ba a pa ba na cam. A maa kwaanɪ a fi-ba sɪ ba ŋɔɔnɪ ba twɪ ba Yuutu wɔm. A banɪ na tiini dɪ zanɪ dɪ ba tin, a yəni a tɔgɪ ba nɛ a ve tɪnɪ yigə yigə, yɪ a jaanɪ-ba a bɛɛsa.

¹² Dɛ didwɪ mɔ a zanɪ a maa ve Damasi sɪ a yaari Zezi karabiə bam. Zwifə bam kaanɪm yigə tiinə bam dɛɛn pɛ-nɪ cwəŋə dɪ dam sɪ a vu da a yaari-ba. ¹³ Amɔ tu pɛ, dɪbam dɛɛn wɔ cwəŋə nɪ mɔ dí veə. Wɪa titari nɪ a ma na pooni na tiini dɪ dana dɪ dwe wɪa kam na yɪ te tin, dɪ nunɪ weyuu nɪ dɪ pɪpɪlɪ dɪ gilimi amɔ dɪ balɔ na tɔgɪ dɪ amɔ tin. ¹⁴ Dɪbam maama ma tɔ tɪga nɪ. A ma ni kwərə na ŋɔɔnɪ dɪ Zwifə bam taanɪ ka wɪ: <Sooli, Sooli, bɛɛ mɔ yɪ n jɪgɪ amɔ n bɛɛsɪ kɔntɔ? Nmɔ kɪ nɪnɛɛnɪ nabɪa na kwaanɪ sɪ ka ta wɔlɔ na jɪgɪ-ka o pa tin mɔ. Nmɔ wó joori n cɔgɪ n titɪ mɔ.> ¹⁵ A ma bwe a wɪ: <A tu, nmɔ yɪ wɔɔ mɔ?> Dí Yuutu wɔm ma ləri o wɪ: <Amɔ yɪ Zezi wɔlɔ nmɔ na jɪgɪ n bɛɛsɪ tin mɔ. ¹⁶ Nan zanɪ n zɪgɪ wɛɛnɪ. A brɪ a titɪ dɪ nmɔ sɪ a li-m sɪ n ta n yɪ a tintɔŋnɔ mɔ dɪ a maana tu, sɪ n daari n pa nɔɔna lwarɪ nmɔ zɪm na nɛ kulɔ amɔ tee nɪ dɪ kulɔ a na wó brɪ nmɔ tin. ¹⁷ Aá jonɪ nmɔ Zwifə

bam juŋa ni a yagi, di dwi-ge tiinə bam juŋa ni. A laan nan wó tɔŋi nmɔ si n vu dwi-ge tiinə bam te, ¹⁸ si n puri ba yiə si ba yagi lim, si ba taa ŋwi pooni yigə ni. Nmɔ wó pa ba nuŋi sutaani dam wɔni n daari n ki-ba Wɛ juŋa ni. Kuntɔ tun, Wɛ wó yagi ba lwarim DI ma ɛ-ba si ba na jəŋə je DI titi nɔɔna bam wɔni, ba na ki ba wɔ-dɪdɔa di amɔ tun ŋwaani.»

¹⁹ Kuntɔ tun, Pɛ Agripa, amɔ wɔ vin vurim dilɔ na nuŋi Wɛ-sɔŋɔ di ba amɔ te tun, a sɛ-di mɔ. ²⁰ A puli a tɔɔli Wɛ kwərə kam a bri nɔɔna Damasɔ ni mɔ di Zeruzalem ni, kɔ wəli di Zwifə bam tɔ kɔm maama ni, di dwi-ge tiinə bam di tee ni. A bri-ba si ba ləni ba wɔrɔ, si ba daari ba pipiri ba taa tɔŋi Wɛ, si ba taa ki kulɔ na wó bri ni ba sɔni ba ləni ba wɔrɔ tun mɔ. ²¹ Kuntɔ ŋwaani mɔ Zwifə bam jaani-ni maŋa kalɔ a na wɔ Wɛ-di-kamunu kɔm wɔni tun, yi ba kwaani si ba gɔ-ni. ²² Wɛ nan mɔ wəli-ni yi kɔ ba kɔ yi zɔm. Kuntɔ ŋwaani mɔ a zɔŋi yo si a ta cɪga a bri nɔɔna maama, kɔ na yi nɔn-kamunə naa nɔɔnɔ di nɔɔnɔ di. A na yəni a tɛ kulɔ tun yi biɔwɔ mɔ di faŋa faŋa Wɛ nijɔŋnə bam di Moyisi titi deen na tagi ni kulɔ wó ki tun. ²³ Kɔ tagi kɔ wɔ, ni Kriŋi wɔm Wɛ na tɔŋi tun maŋi si o na yaara, si o ji wɔlɔ na wó da yigə o bi o yagi tɔni tun, si o daari o pa Zwifə bam di dwi-ge tiinə bam di na pooni, si Wɛ vri-ba ba lwarim wɔni.»

²⁴ Pooli na wɔra o ŋɔɔni si o ma jɔŋi o titi kuntɔ tun, Fesitu ma zaŋi o ta di kwərə-dia o wɔ: «Pooli, nmɔ ɔo mɔ! Nmɔ na tiini n zaasɔ tɔnɔ zanzan kuntɔ tun mɔ pɛ n wɔbɔŋa tərə.»

²⁵ Pooli ma ləri o wɔ: «Dɪbam tu Fesitu, kɔ dai

ni a wɔbɔŋa mu tɛrɛ. A na zigi a tɛ kulɔ tun yi ciga mu, yi ku jigi kuri lanyirani. ²⁶ Pɛ Agripa maŋi o ye wɛɛnu tum kuntu ni ni. Aa wani a ŋɔɔni a taani did-o jaja. A ye ni a na ŋɔɔni kulɔ maama tin dai wo-duŋɔ did-o, beŋwaani wɛɛnu tum kuntu wɔ sɛgi ti ki gugoro ni. ²⁷ Pɛ Agripa, nmu sɛ faŋa faŋa Wɛ nijɔŋnɔ bam na bri kulɔ tin na? Amu ye ni n sɛ.»

²⁸ Agripa ma ta di Pooli o wi: «Ku gɛ finfin si n taani dum pa amu ji Zezi Kriŋi bu.»

²⁹ Pooli ma lɛri o wi: «Ku na gɛ finfin naa ku na daani di, a loori Wɛ si DI pa nmu di balu maama zim na je ba cɛgi a taani dum tin di ji ni amu na yi te tin. Ku na dai capɔnnu tum yirani mu a ba lagɛ si ba ma vɔ abam di.»

³⁰ Pɛ wɔm di gɔvirma tu Fesitu di Birinisi di balu maama na wɔra tin laan ma zaŋi ba nuŋi.

³¹ Ba na nuŋi tin, ba maa ŋɔɔni daani ba wi: «Nɔɔnu wuntu wɔ ki kulɔ na maŋi si ba gu-o naa si ba ki-o pɔna digɛ ni tin.»

³² Agripa ma ta di Fesitu o wi: «Dɛ ya wɔ wani dɛ li nɔɔnu wuntu dɛ yagi, ku na dai o titi na wi o lagɛ si pa-faru wɔm mu di o taani dum tin ŋwaani.»

27

Pooli na maa ve Yitali te tin

¹ Ba dɛɛn laan na li wɔbɔŋa si ba pa dɛ zu naboro dɛ vu Yitali tin, ba ma ja Pooli di pɔna badonnɔ ba ki pamaŋna yigɛ tu wɔdon jɔŋa ni, o yiri mu Zuliyusi. O nuŋi pa-faru wɔm pamaŋna bam kɔgɔ kum wɔni mu. ² Dɛ ma na naboro, ku

nunji Adramiti yɪ kɔ lagɪ kɔ vu tɪnɪ dɪɓ na wɔ Azi nɪnɪɓ kɔm ni nɪ tɪn. Dí ma vu dí zu kɔ wɔ dí tɔgɪ dí ke. Arisarɪkɪ dɪ ma tɔgɪ dɪbam o ke. Wɔntɔ nunji Masɪdɔanɪ tɪɓ kɔdɔŋ mɔ, kɔ yɪrɪ na yɪ Tesaloniki tɪn.

³ Tɪga na pɔɔrɪ tɪn, dí ma vu dí yɪ Sidɔn. Zuliyusi ma duri Pooli ŋwanja, yɪ o pa-o cwəŋə sɪ o vu o badonnə te, sɪ ba kɪ kɔɓ o na lagɪ tɪn ba pa-o. ⁴ Dí ma zanɪ dí nunji dáanɪ dí zu nɪnɪɓ kɔm wɔ. Vu-dɪɓ maa jeeri dɪbam kɔ maga. Kɔntɔ ŋwaanɪ dí ma dalɪ Sipri tɪɓ buburu kɔm yɪra dí ke. ⁵ Dí ma daari dí tɔgɪ nɪnɪɓ kɔm wɔ dí vu dí da Silisi dɪ Pamfili te dí ke. Dí ma vu dí yɪ Liizi tɪɓ kɔdɔŋ, kɔ yɪrɪ mɔ Miira. ⁶ Dí na yɪ da tɪn, pamaŋna yigə tu wɔm ma na naboro kɔdɔŋ kɔ na nunji Alesandri kɔ maa ve Yitali. O ma pa dí zu kɔ wɔ. ⁷ Dí maa wɔ nɪnɪɓ kɔm wɔnɪ dí ve fɪn fɪn yɪ dí kɪ da kɔgɔ kɔgɔ, kɔ na tiini kɔ camma tɪn ŋwaanɪ. Dí ma vu dí yɪ Kinidi na batwarɪ me tɪn. Viu kɔm na jeeri dɪbam kɔ magɪ kɔntɔ tɪn, dí daa ma warɪ dí yɔɔrɪ dí yigə dí vu. Kɔntɔ ŋwaanɪ dí ma vu dí dalɪ Kretɪ buburu kɔm yɪra dí ke dí da Salɪmɔnɪ je sɪm. ⁸ Dí ma yɔɔrɪ dí dalɪ buburu kɔm yɪra yɪ dí na cam zanzan, yɪ dí laan vu dí yɪ jəgə kalɔ yɪrɪ na yɪ Nabwəəru Zɪgɪm Je-ŋŋa tɪn. Laazɪ tɪɓ kɔm batwarɪ dɪ jəgə kam kɔntɔ.

⁹ Dɪbam ma tiini dí daanɪ je sɪm kɔntɔ nɪ. Kɔ ma ba kɔ yɪ maŋa kam kɔ na damma sɪ nɔɔna ja naboro ba zu nɪnɪɓ kɔm wɔ tɪn. Zwifə bam ni-vɔɔm de dɪm maŋɪ dɪ ke yɪ kɔ daari fɪn sɪ bɪnɪ dɪm ti. Pooli ma kaanɪ-ba o wɪ: ¹⁰ «A badonnə-ba, a na ne kɔɓ tɪn, dí na zanɪ sɪ dí daa ke,

dí wó na yaara zanzan. Dí wænu tum maama lagi ti cõgi mu. Ku dai naboro kum di ku zila yam yiraní má, ku wai si dıbam titi di ga dí ŋwia.» ¹¹ Pooli na tagi kuntu tin, pamaŋna yigə tu wum ma wu se o na tagi kulub tin, yi o daari o se naboro kum tu wum di wulu na co-ku tin taani dum. ¹² Nabwæru gugoro kum me ba na wura tin ba lana si ba taa tigi da, si vu-diub kum maŋa kam ba ka ke. Nõona bam zanzan ma li wubunja si ba zaŋi ba ke nınuub kum wu, si ba kwaani ba nii baá wani ba yi Feniki na. Feniki wu Kreti ni mu, yi ku jigı nabwæru gugoro kulub kwaga na yagi viu kum tin. Ba na yi daani, baá wani ba taa tigi da si viu kum maŋa ke.

Vu-foro na jaani-ba na baŋa ni te tin

¹³ Viu laan ma zaŋi jagwiə baŋa ni ku fulə. Nõona bam maa bunı ni baá wani ba na cwəŋə ba ki kulub ba na bunı tin mu. Ba ma ti ba yigə si ba kwe naboro kum ba ke. Ba maa dali Kreti buburu kum yira ba maa kea. ¹⁴ Dıbam ma wu yi yigə, yi vu-diub zaŋi ku zigı bube dum ni ku ba ku magı dıbam. Ba deen bæ viu kum kuntu yiri ni Yurakilo mu. ¹⁵ Viu kum na tiini ku magı dıbam kuntu tin, dí daa ma wari si dí pa naboro kum yõori viu kum na nunı me tin. Dí na kwaani dí ga tin, dí ma yagi naboro kum dí pa viu kum. ¹⁶ Viu kum ma ja dıbam ku vu ku pa dí dali buburu kudon yira, yi viu kum daa ba magı dıbam zanzan. Bube dum kuntu yiri mu Koda. Ku tiini ku ce dí yira mu, yi dí laan wani dí liiri naboro balanja kam dí ki naboro kamunu kum wuni si ka yi cõgi. ¹⁷ Ba na pe ku zu naboro kum

wɔni tɪn, ba ma kwe ŋɔni ba pa si tɔgi naboro kamunu kum kuri yi ba vɔ ku maama. Ba maa kwari fɔɔni ni kɔv ja-ba ku vu na-kula je silɔ yiri na yi Siriti tɪn. Kɔntɔ ŋwaanɪ ba ma kwaanɪ ba cɛŋi naboro kum ba pa ku daa ba tiini ku durɛ, yi ba yagi-ku ba pa viɔ kum. ¹⁸ Vu-dɪv daa ta ma tiini ku magɪ dɪbam. Tɪga na pɔɔri tɪn, ba ma sɪŋi si ba li naboro kum zɪla yam ba dɔli ba yagi na bam wɔni, si ku daa yi ta dunɛ. ¹⁹ Tɪga daa na pɔɔri tɪn, ba titɪ ma ma ba jɪa ba li naboro kum yira wɛɛnu ba di na bam wɔni. ²⁰ Ku dɛɛn yi da kɔgɔ kɔgɔ mu dɪbam na wɔ nɛ wɪa di calɪcwɪ. Vu-dɪv kum daa ta maa tiini ku magɪ dɪbam yi ku ba yaga. Dɪbam daa ba tɪna ni dɪ wɔ wɛri.

²¹ Nɔɔna bam maa na ve taan yi ba ba di wɔdiu tɪn, Pooli ma zanɪ o zɪgi ba wɔni o ta di ba o wi: «A badonnɛ-ba, abam ya na sɛ a ni yi dɪ wɔ zanɪ dɪ yagi Kretɪ, dɪ ya bɔ na cɔgɪm di yaara yantɔ donɔ. ²² A laan nan loori abam si ɔ taɔ jɪgi pu-dɪa. Amɔ ye si abam wɔlɔwɔlɔ bɔ ga o ŋwɪa, ku yi naboro kum yiranɪ mu wɔ cɔgi. ²³ Ku yi diin titɪ ni mu, Wɛ dɪv na te amɔ yi a yi DI tintɔŋnɔ tɪn tɔŋi DI maleka amɔ tee ni. ²⁴ Ka ma ta ka wi: <Pooli, yi ta n kwari fɔɔni, si nmɔ manɪ si n vu n zɪgi pa-farɔ wɔm yigɛ ni mu. Wɛ yi ŋwanɔ tu, yi DI wɔ pa nɔɔna balɔ na tɔgi ba wɔ naboro kum wɔni tɪn di na ŋwɪa.> ²⁵ Kɔntɔ ŋwaanɪ, a badonnɛ-ba, ɔ taɔ jɪgi-na pu-dɪa. A jɪgi tɪna di Wɛ, ni maleka kam na tagɪ kulɔ ka bri-ni tɪn wɔ sɪni ku ki. ²⁶ Di kɔntɔ di, viɔ kum manɪ si ku magɪ dɪbam ku ja vu ku zɪgi bube didonɔ yuu ni mu.»

Naboro kum na cɔgi yi nɔɔna bam lu te tin

²⁷ Viu kum deen maa magi dibam taan, ku jigi ku maa ve Adria ninuɔ kum wɔni. Ku deen yi titi dilu na ki dibam da fugə yana na bam wɔni tin mu. Titi kunkuru ni balu na co naboro kum tin maa buɲi ni di wɔra di twe bube mu. ²⁸ Ba ma kwe kandwe na ləgə ŋɔna ni ni ba di na bam wɔni, si ba lwarɪ na bam na luunə te tin. Ba ma na ni ba luunə ba maɲi ni metra finna mu te. Ku na ki fiɪn tin, ba daa ma di ŋɔna kam si ba nii, yi ba na ni na bam ta luunə ba maɲi ni metra fiintɔ mu te. ²⁹ Ba maa kwari fɔɔni si viu kum wɔ magi naboro kum, ku ja vu ku magi di pweeru. Kuntu ŋwaanɪ ba ma li naboro kum zigim luguru tina ku kwaga ni ba di na bam wɔni si ku ma zigi. Ba ma daari ba loori We si tiga puuri lila. ³⁰ Naboro kum coonə bam ma buɲi si ba lu si ba daari naboro kum. Ba ma li naboro balaja kam ba di na bam wɔni, yi ba ki nuneeni ba lagi ba vu ba li naboro kum yigə luguru tim mu si ba ma zigi-ku te. ³¹ Pooli na lwarɪ ba na buɲi si ba ki te tin, o ma ta di pamaɲna yigə tu wɔm di o nɔɔna bam o wi: «Nɔɔna bantɔ na nuɲi ba daari naboro kum, abam daa bá wanɪ á lu.» ³² Pooli na tagi kuntu tin, pamaɲna bam ma go ŋɔni sɩɩ ba na me ba lə boro balaja kam tin ba di-ka ba yagi.

³³ Tiga na wɔra ka puuri tin, Pooli ma loori ba maama si ba zaɲi ba di wɔdiu. O ma ta di ba o wi: «Zim mu jigi da fugə yana liə zanzan na jigi abam yi á warɪ wɔdiu si á di. ³⁴ A nan loori abam si á zaɲi á di wɔdiu. A na wɔ ki kuntu, á bá wəri. A taá ye ni abam wɩɩwɩɩ bá lagi á yuuyua titi di á ga.»

³⁵ Pooli na tagi kuntu o ti tun, o ma kwe dɔpe o zigi ba maama yigə ni o ki Wε le, yi o daari o fo-di o wɔra o di. ³⁶ Ku ma pa ba maama pu-dia yi ba di di wɔdiu. ³⁷ Dɔbam maama ni deen yi noona biə-yale di fusurpe bardu mu (276) naboro kum wɔni. ³⁸ Ba maama na di ba zaŋi tun, ba ma li mina ywælu tum naboro kum wɔni ba di na bam wɔni, si ku daa yi ta dunə.

³⁹ Tiga laan na puuri tun, noona bam maa yəri buburu kulɔ ni ni ba na wɔra tun. Ba ma nii ba na gugoro na na ve ba tigi da tun. Ba maa buŋi si ba nii ba na wó wani ba pa naboro kum tɔgi dáani ku be. ⁴⁰ Ba ma go ŋɔni sɔlu na lægi naboro kum zigitum luguru tum tun ba yagi na bam wɔni. Ba ma daari ba bwæli ŋɔni sɔlu na vɔgi naboro kum naywi sim tun, si ba taa pa ku ve ni ba na lagi te tun. Ba laan ma kwe naboro goro ba læ naboro kum yigə ni si vii kum taa magi-ku, si naboro kum wani ku be. ⁴¹ Naboro kum ma vu ku yi na-kula jəgə ku cəŋi da. Ku yigə kam maa muuri kasula wɔni, yi ka daa wari ka li. Ku daari na bam maa tiini ba pɔgila, yi ba magi naboro kum kwaga kam ba pa ka wɔra ka cɔga.

⁴² Pamaŋna bam deen ma ki ni daani si ba ja puuna bam ba gu, si ba wɔlɔwɔlɔ yi zaŋi o din na bam o vri o titi ba jia ni. ⁴³ Ba yigə tu wɔm maa lagi si o vri Pooli ŋwɔa o yagi. O ma ci-ba si ba yi ki kulɔ ba na buŋi tun. O ma daari o pa ni, si noona balu na wó wani ba din ba nuŋi tun da yigə ba faŋi ba cu na bam wɔni si ba din ba be, ⁴⁴ si balu na daari tun kwe naboro kum da-dɔdwaaru tum naa ku wænu tɔlu na bwəri tun ba ma din ba be. Kuntu mu dɔbam maama ki dí ma

jonji dí títí.

28

Kulɔ na kí Malítí ní tìn

¹ Dɔbam na lugi yí dí be bube dím kúntu tìn, mu dí lwarí ní bube dím kúntu yírí mu Malítí.

² Nɔɔna balu na zɔurí dáání tìn maa ja dɔbam ŋwanja zanzan. Dɔa maa sɔŋí ka wɔra ka nɔa, ka pa waaru wɔra. Ba ma dwe mini ba pa dɔbam maama sí dí weeri. ³ Pooli ma puuri de o wɔra o kí mini dím wɔnɔ. Mini dím wulim ma pa bɔsankwɔa nuŋi de sɔm wɔnɔ ka karí Pooli jɔŋa ka lægi da. ⁴ Tɔv kúm tiinə bam na ne bɔsankwɔa kam na lægi Pooli jɔŋa kam ní tìn, ba maa te daani ba wɔ: «Kəm dɔntu brí ní nɔɔnu wɔntu yí nɔn-guru mu. Dí o na lugi nɔntu kúm wɔnɔ tìn dí, kú ta wu maŋí sí o taa ŋwɔ. We wu se sí o wəri.»

⁵ Pooli ma mi bɔsankwɔa kam o dí mini dím wɔnɔ, yí kulukulu wu kí-o. ⁶ Nɔɔna bam maa buŋí ní, o yíra ga wú fuli mu naa oó da o tɔ tɔga ní mu o tɔ. Ba na cəgi kúntu taan tìn, ba ma wu ne ní kulukulu kí-o. Ba ma læni ba wubɔŋa yí ba daari ba wɔ: «Nɔɔnu wɔntu yí we didon mu!»

⁷ Jəgə kam kúntu seeni nɔɔnu wɔdɔŋ kara batwarí da. Nɔɔnu wɔm yírí mu Pubilu. Wɔntu mu yí tɔv kúm kúntu dɔdeeru. O ma jonji dɔbam lanyiraní o sɔŋo ní. Dí ma kí da yatɔ da. ⁸ O ko maa tigi o ba jɔgɔ yazurə. Paa dí wu-zuru mu jɔg-o. Pooli ma zɔ o digə kam sí o na-o. O ma daní o jɔa o baŋa ní o loori We o pa-o, yí o yawu kúm je. ⁹ O na kí kúntu tìn, tɔv kúm tiinə balu maama na ba jɔgɔ yazurə tìn maa tui o te, yí ba

na yazurə. ¹⁰ Ba ma zuli dɔbam, yɪ ba kwe pɛera zanzan ba ja ba pa dɔbam. Maŋa kalɔ dɪ daa na lagi dɪ zɔ naboro sɪ dɪ kɛ tɪn, ba ma pa dɔbam kɔlɔ maama na maŋɪ dɪ dɪ vɔŋə kam tɪn sɪ dɪ ja dɪ viiri.

Ba na kɛ ba maa ve Rom te tɪn

¹¹ Dɪ dɛɛn kɪ canɪ sɪtɔ mɔ tɪv kɔm kɔntɔ nɪ, yɪ dɪ laan na naboro kɔdɔŋ kɔlɔ ba na ma bə nɪ Wa-yiywa tɪn. Kɔ dɛɛn nuŋi Alesandri mɔ kɔ ba kɔ zɪɣɪ bube dɪm kɔntɔ nɪ nɪ taan, yɪ vu-dɪv kɔm maŋa kɛ. Dɪ dɛɛn ma zɔ kɔ wɔ sɪ dɪ kɛ. ¹² Dɪ ma tɔɣɪ nuɪv kɔm wɔ dɪ vu dɪ yɪ Sirakusi. Dɪ ma pəni da da yatɔ. ¹³ Dɪ ma zaŋɪ dɔani dɪ tɔɣɪ nuɪv kɔm wɔ dɪ vu dɪ yɪ Rɪgiu. Tɪga na pɔvri tɪn, vii ma daa zaŋɪ dɪ kwaga nɪ kɔ sɪŋɪ kɔ maga. Dɪ ma kɪ da yale, yɪ dɪ vu dɪ yɪ Pusoli dɪ zɪɣɪ da. ¹⁴ Dɪ ma nuŋi naboro kɔm wɔnɪ dɪ vu dɪ maŋɪ dɪ Zezi karabiə badonnə. Ba ma loori dɔbam sɪ dɪ kɪ da yarpe ba tee nɪ. Dɪ ma kɪ da yarpe dɔani, yɪ dɪ laan vu dɪ yɪ Rom. ¹⁵ Zezi karabiə balɔ na wɔ Rom nɪ tɪn ma ni dɔbam ŋwa. Ba ma zaŋɪ Rom nɪ sɪ ba nuŋi ba jeeri dɔbam cwəŋə nɪ. Ba dɛɛn tu ba yɪ Apiusi yaga kam na wɔ mɛ tɪn, yɪ badaara dɪ dɛɛn ba jəgə kalɔ ba na bə nɪ Vərə Di Sɪtɔ tɪn, sɪ ba jeeri dɔbam. Pooli na nɛ-ba kɔntɔ tɪn, o ma kɪ Wɛ le yɪ kɔ pa-o baari. ¹⁶ Dɪ na ve dɪ yɪ Rom kɔntɔ tɪn, ba ma pa Pooli cwəŋə sɪ o taa zɔvri o na lagi mɛ tɪn, yɪ ba pa pamaŋv tɔɣɪ o yɪr-o.

Pooli na brɪ Wɛ cɪga kam Rom nɪ te tɪn

¹⁷ Da yatɔ na kɛ tɪn, Pooli ma bəŋi tɪv kɔm Zwifə bam yigə tiinə sɪ ba jeeri daani. Ba na tu

tɩn, Pooli ma ta dɩ ba o wɩ: «A ko-biə-ba, a wɔ kɩ kulɔkɔlɔ a cɔgi dɩbam nɔɔna bam wɔ, naa a cɔgi cullu tɩɔ dɩbam nabaara na tiŋi ba pa dɩbam tɩn. Dɩ kɔ dɩ, ba jaanɩ amɔ Zeruzalem nɩ mɔ ba kɩ Rom tiinɔ jɩŋa nɩ sɩ ba pɩ-nɩ. ¹⁸ Ba dɛɛn ma bwe-nɩ taanɩ sɩ ba nii a na kɩ kulɔ tɩn. Ba ma wɔ nɛ a na kɩ kulɔ a cɔgi sɩ kɔ pa ba gɔ-nɩ tɩn. Kɔntɔ ŋwaanɩ ba ya maa lagɩ sɩ ba yagi-nɩ. ¹⁹ Zwifə bam ma wɔ sɛ kɔntɔ. Mɔ kɔ kuri kɔ dɛɛn yɩ fɩfɩɔn sɩ a ta sɩ Rom pa-farɔ wɔm tɩtɩ dɩ a taanɩ dɩm. Kɔ nan dai nɩ amɔ ga jɩgi taanɩ mɔ dɩ a tɩtɩ dwi tiinɔ bam. ²⁰ Kɔntɔ ŋwaanɩ mɔ a bɛŋi abam sɩ á ba, sɩ dí ŋɔɔnɩ daanɩ dí nii. Ba na vɔgi amɔ dɩ capɔnnɔ tɩm tɩn, kɔ yɩ a na sɛ wɔlɔ wɔm Yisɩrayelɩ tiinɔ bam na jɩgi o tɩna tɩn ŋwaanɩ mɔ.»

²¹ Pooli na tagɩ kɔntɔ tɩn, ba ma ta did-o ba wɩ: «Dɩbam nan wɔ jɔŋi tɔnɔ Zude tiinɔ bam tee nɩ ba na pɔpɔnɩ ba ta nmɔ taanɩ tɩn. Dɩbam ta wɔ nɛ dí ko-bu wɔlɔ na nuŋi da o ba o ta nmɔ taanɩ o bɩɩ dɩbam, naa o ta wo-balɔɔ o pa nmɔ.

²² Dɩbam nan wɔ ta lagɩ sɩ dí lwarɩ nmɔ na jɩgi kulɔ n wɔbɔŋa nɩ tɩn. Bɛŋwaanɩ dí manɩ dí ye nɩ, nmɔ na tɔgi cwə-dɔŋa kalɔ tɩn, nɔɔna yɛni ba ŋɔɔna ba yáalɩ-ka je maama.»

²³ Ba laan ma lagɩ de ba pa Pooli sɩ ba jeeri daanɩ. De dɩm na yɩ tɩn, nɔɔna zanzan ma ba jəgə kalɔ Pooli na zɔɔrɩ da tɩn. Ba na tu tɩn, o ma tiinɩ o ŋɔɔnɩ taan o bɩɩ-ba, kɔ zɩgi zɩzɩŋa nɩ kɔ vu kɔ yɩ didaan-ni. O ma ta Wɛ paarɩ dɩm na yɩ te tɩn o bɩɩ-ba. O ma ma Wɛ cɩga kalɔ na pɔpɔnɩ Moyisi cullu tɔnɔ kɔm dɩ faŋa faŋa Wɛ nijɔŋnɔ bam twaanɔ tɩm wɔnɩ tɩn o bɩɩ-ba, yɩ

o kwaanɩ sɩ o pa ba sɛ cɪga kalɔ o na tɛ Zezi ŋwaaɩ tɩn. ²⁴ O na brɩ-ba kuntu tɩn, badaara ma sɛ o taanɩ dɩm. Badaara dɩ ma wɔ sɛ. ²⁵ Ba ma zaɩ sɩ ba viiri, yɩ ba magɩ kantɔgɔ daanɩ dɩ Pooli na tagɩ kulɔ tɩn. Ba ta na wɔ viiri tɩn, mu Pooli tagɩ taanɩ dɩdɔŋ o wɛli da o wɩ:

«Wɛ Joro kɔm dɛɛn tɔgɩ Wɛ nijonnu Ezayi kwɛrɛ mu kɔ ta cɪga dɩ abam nabaara bam kɔ wɩ:

²⁶ Ve a noona bam te sɩ n ta dɩ ba nɩ:

Abam wɔ fɔgɩ á cɛgɩ Wɛ taanɩ dɩm dɩ á zwa,

yɩ á bá nɩ dɩ kuri.

Abam wɔ fɔgɩ á nii dɩ á yiɔ,

yɩ á bá na.

²⁷ Bɛŋwaaɩ noona bam kuntu wɔbɔŋa tɪgɩ mu.

Ba zwa dɩ ma kwarɩmɩ,

yɩ ba daari ba pu ba yiɔ,

sɩ ba yiɔ yɩ zaɩ ya na,

sɩ ba zwa yɩ zaɩ ya ni,

sɩ ba wɔbɔŋa yɩ zaɩ ya lwarɩ Wɛ taanɩ dɩm kuri.

Kɔ na dai kuntu, ba ya wɔ pipiri ba sɛ amɔ Wɛ

yɩ a pa-ba yazurɛ.»

²⁸ Pooli laan ma ta o wɛli da o wɩ: «Á nan taá ye nɩ Wɛ pɛ dwi-ge tiinɛ mu lwarɩ Dɩ na wɔ jonɩ-ba Dɩ yagɩ te tɩn. Bantu nan wɔ sɛ Dɩ kwɛrɛ kam.»

[²⁹ O na tagɩ kuntu tɩn, Zwifɛ bam ma nunɩ o tee nɩ. Ba na maa viiri tɩn, ba ma tiini ba magɩ kantɔgɔ daanɩ.]

³⁰ Pooli dɛɛn kɩ bɩna yale mu jɛgɛ kam kuntu nɩ, yɩ o zɔɔri mɛ o na ŋwɩ sɩ o taa tɪgɩ da tɩn. O maa yɛni o jeeri noona balɔ maama na tui o te sɩ ba na-o tɩn. ³¹ O maa yɛni o brɩ Wɛ paari dɩm cɪga kam, yɩ o toolɩ dí Yuutu Zezi Krisi kwɛrɛ. O

dεεn ησσnι dι baarι mυ, yι nσσn-nσσnυ wυ cιgι
o yιgα.

Wε Tɔno dɪ kasum

Kasem (Kassem): Wε Tɔno dɪ kasum New Testament

copyright © 1997 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Kasem)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

993cfae5-b100-5981-87e7-5a648d773cb9